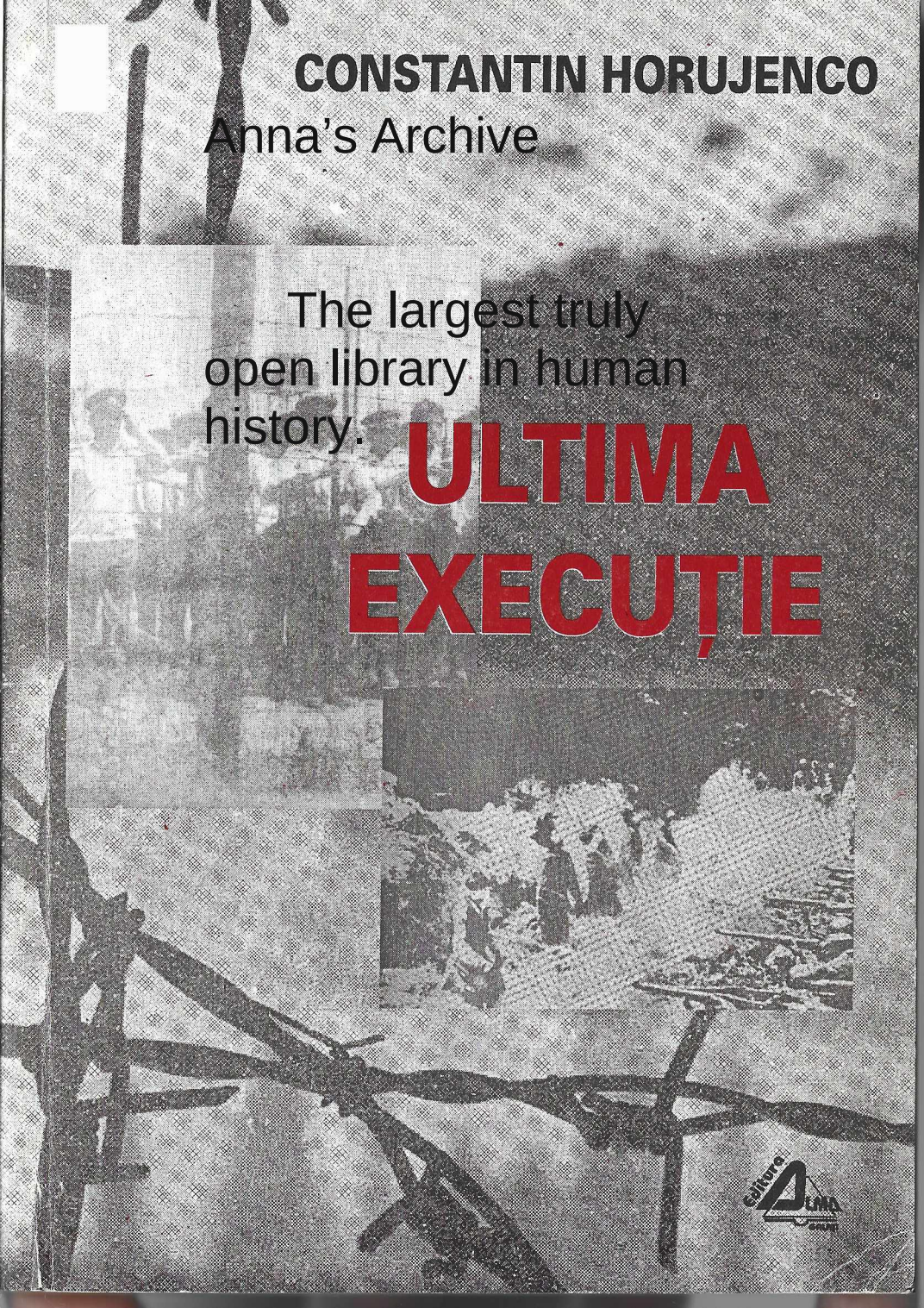
CONSTANTIN HORUJENCO
Anna's Archive
The largest truly open library in human history.
ULTIMA EXECUȚIE
Editura ALMA

Au fost coborâți din mașină în fața închisorii, cu cătușe pe mâini. Apoi au fost introduși în niște celule mici, individuale, chiar acolo, lângă punctul de control al porții. Întâi, au fost introduși cei doi condamnați la muncă silnică. Cel de-al treilea, condamnat la moarte, a rămas pe loc în fața punctului de control. După vreo 10 minute s-a auzit o detunătură scurtă, înfundată. (...) Toate acestea se întâmplau prin toamna anului 1963, cu câteva luni înaintea acelui decret de largă grațiere pentru deținuți politici (aprilie 1964).

ISBN 973-9290-43-4

Preț 10.000 lei

Autorul mulţumeşte sponsorilor:

ATLAS S.A.
COMCEREAL S.A.
MAIRON S.A.
F.A.M. S.A.
GALGROS S.A.

Constantin Horujenco

ULTIMA EXECUȚIE

Editura Galați

Publicat 1999 de
ALMA - Galaţi S.A.
Editură şi Imprimerie
Str. Crizantemelor nr. 8
Galaţi - 6200
România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
HORUJENCO, CONSTANTIN
Ultima execuţie / Constantin Horujenco. - Galaţi : Alma, 1999
136 p. ; 21 cm.
ISBN 973-9290-43-4

859.0-94

Copyright © 1999 Constantin Horujenco
Toate drepturile rezervate.

Fiului meu Ionel spre aducere aminte.

În loc de prefață

ARGUMENT PENTRU ROSTUL EXISTENȚEI

Cărțile de memorii publicate după decembrie 1989 constituie partea cea mai consistentă și tulburătoare, din punct de vedere documentar, spiritual și literar, în plan cultural, ca purificare a conștiinței societății românești, agresate de boli ideologice, rătăciri politice sau ambiții culpabile. Mărturii terifiante despre felul cum coșmarul realității naște monștri au făcut să pălească imaginația. **Amintiri din casa morților** ale variantei dostoievskiene trec în forma exterminatoare din "Arhipelagul Gulag" al lui Soljenițân prin versiunile românești ale evocărilor din infernul suferinței.

Având experiența înfricoșătoare a spațiului concentrațional, Constantin Horujenco are puterea de a merge spre lumina scrisului. Recursul memoriei face să apară "Povestiri din întuneric" (Ed. ALMA, Galați, 1997) și acum "Ultima execuție", **cronici** cutremurătoare de evenimente tragice, prin descrierea ritualurilor barbare cu care torționarii au vrut să-i facă pe oameni să abjure de la principii politice, de la demnitate, de la adevăr. Supraviețuitor într-un univers al **nopții** umane, autorul pare să fi aflat în reconstituirea întâmplărilor un argument pentru rostul existenței la toate timpurile ființei sale, fapt ce autentifică din plin demersul literar și îl încarcă de semnificații și emoție.

Th. PARAPIRU

DOSARE SECRETE

Mă "învârteam", cum s-ar spune, într-un anturaj cât se poate de select, format în cea mai mare parte din lume bună. Profesorul George Cocea, fostul colonel de justiție militară Iacob (din vechea magistratură), avocatul Zaharescu și alții. Așa cum am mai spus, am căutat în detenție să gravitez mai tot timpul în jurul unor oameni de certă valoare și cu o mare experiență de viață, de la care să am câte ceva de învățat, lucru care mi se părea absolut firesc în situația în care mă aflam. De altfel cam același lucru îl făceau toți tinerii aflați în detenție politică la acea vreme. Și cum, la brigada inapților unde mă aflam, timp de discuție era, slavă Domnului, iată că într-una din seri a venit vorba și despre dosarele noastre. Desigur, despre dosarele de anchetă, care erau și dosare de instanță, în cazul nostru (se mai afla și un dosar de detenție care ne însoțea peste tot). Se întâmplau și o serie de lucruri necurate în ceea ce privește aceste dosare, atunci când era vorba de anumite persoane, după cum veți vedea. Avocatul Zaharescu, care se pare că era la curent cu multe din mașinațiile și manevrele obscure din jurul acestor dosare, ne-a dezvăluit atunci lucruri extrem de interesante. De altfel, domnul avocat întâlnise în detenție o serie de persoane "personalități", de foști "potentați" ai orânduirii comuniste care își ispășiau păcatele alături de noi. Aceștia erau foști activiști, conducători de întreprinderi și instituții, ofițeri superiori din MFA și chiar din M.A.I. care căzuseră în "greșeală", dar pentru care orânduirea nu catadicsea "clemență". A avut, se pare, curiozitatea de a sta mai mult de vorbă cu aceștia, pentru a-i chestiona, într-un fel, în legătură cu faptele lor. Unul dintre cazurile interesante, după părerea lui, era cel al generalului Fulga, fostul comandant al aviației militare în vremea lui Gheorghiu-Dej, care fusese avansat în acest grad dintr-un modest mecanic de bord al unei escadrile. Despre generalul Fulga auzisem și eu în lagărul de la Salcia, dar nu-l cunoscusem personal, cu toate că lucra într-o brigadă din acest lagăr. Așa cum spuneam, prin investigațiile personale în detenție, avocatul Zaharescu reușise să intre în posesia unor amănunte deloc neglijabile cu privire la dosarele unora dintre grangurii comuniști. Un lucru

extrem de important și demn de reținut a fost acela că în cazul persoanelor respective au existat încă din start (din anchetă) două dosare: un dosar de anchetă și un altul de instanță, care îl însoțea pe inculpat la proces. Dosarul de instanță era un fel de copie a dosarului de anchetă. În fapt, dosarul de anchetă era cel care conținea, propriu-zis, ADEVĂRUL MATERIAL, realitatea amănunțită a faptelor, care priveau exclusiv "Ministerul de Interne". Aici se aflau în cea mai mare parte procesele verbale de interogatorii. Dosarele de instanță aveau în cuprinsul lor acte probatorii, capete de acuzare în procesul inculpatului, elemente suficiente pentru instanța de judecată. După judecarea cazului, dosarul de instanță mergea laolaltă cu celelalte în arhivele M.A.I.-ului iar dosarele de anchetă, considerate "dosare secrete" (în cazurile amintite), erau predate la o "direcție specială" din centrala M.A.I.-ului și depozitate într-o arhivă absolut secretă, sub strictă pază și supraveghere. Erau lucruri extrem de interesante pe care avocatul Zaharescu afirma că le aflase, în parte, investigându-l pe exgeneralul Fulga. Amănuntele acestea au fost confirmate de fostul colonel magistrat Iacob, care stătuse și dânsul de vorbă cu o serie de foști "potentați" comuniști, aflați la vremea aceea în detenție politică. Lucrul acesta se pare că era normal din punct de vedere al securității, care nu voia în nici-un caz ca abaterile grave ale foștilor TOVARĂȘI să fie cunoscute de marele vulg, lucru care ar fi compromis, se înțelege, orânduirea de atunci, cum a fost spre exemplu în cazul lotului Teoharie, fost ministru de interne. Toate aceste procese s-au judecat cu ușile închise, în "sedință secretă". Cu alte cuvinte aceste "dosare secrete" au fost "bine puse" și puțin probabil să fi putut ajunge cineva vreodată să vadă cel puțin culoarea lor, dacă nu cumva (nu-i de mirare) or fi dispărut de mult.

O ÎNTÂLNIRE NEDORITĂ

Într-una din zile, vara, pe o căldură toridă, mă întorceam acasă, venind de la un amic care locuia chiar la marginea orașului, pe "linia de centură". Nu mai călcasem pe acele locuri de multă vreme. În drumul meu, a trebuit să traversez, un șantier de construcții, unde, la câteva mese metalice, lungi, câțiva muncitori îndreptau, modelau, o

sumedenie de vergele din fier- beton. Era o echipă de ferar-betonişti, cum se spune în limbajul constructorilor. Surpriza cea mare care m-a făcut să rămân aproape mut de uimire a fost atunci când, aruncându-mi o privire aproape indiferentă peste oamenii aceia, am zărit o figură cunoscută. Pentru un moment am crezut că am cumva halucinaţii, că se întâmplă ceva neobişnuit cu mine. Figura aceea pe care n-o puteam confunda cu alta era a locotenentului Rusu, fostul meu anchetator penal de securitate, cel care mă anchetase cu multă vreme în urmă în legătură cu faptele mele despre care am mai vorbit de-alungul episoadelor pe care le-am publicat. Şi el m-a cunoscut, evident, deoarece s-a oprit din lucru, din îndoitul fiarelor. Da! Da! nu era nici-o confuzie.

Dând mâna cu dânsul şi cerându-mi cuvenitele scuze dacă greşesc cumva, fostul ofiţer s-a recomandat cu un zâmbet puţin cam acru în colţul buzelor, deşi nu cred că mai era nevoie.

- Căpitan de securitate în rezervă Rusu Vasile.

Am rămas pentru un moment cu gura încleştată, cu privirea pironită pe ţinuta lui "muncitorească", în salopetele jerpelite murdare. Avea mâinile înroşite de rugina fierului beton pe care îl modela. Mâinile acelea fine, curate, pe care le urmărisem nu ştiu de câte ori umblând prin vraful de hârtii din dosarul meu (în formare) prin procesele verbale de interogatorii. Cred că aş vorbi cu păcat dacă aş spune că fostul ofiţer de securitate a ridicat vreodată mâna asupra mea. Nici măcar tonul în discuţii nu l-a ridicat vreodată. Dar eram conştient atunci, observasem de altfel, dim mersul anchetei, că făcea tot ce-i stă în putinţă ca să mă înghesuie în tiparele unui text de lege cât mai sever, împreună cu cei doi colegi ai mei, Dan şi Mircea.

Şi textul acela draconic de lege nu era altul decât articolul 209 C.P. Toate acestea le-am revăzut atunci în memorie, preţ de câteva secunde, cât ne-am privit unul pe celălalt. Mi-a spus că şi-a ales el singur această meserie, destul de bănoasă după trecerea în rezervă, şi nu-i este deloc ruşine în hainele acestea muncitoreşti. Nu era muncitor simplu, ci avea responsabilitatea unei echipe de fierar-betonişti. Uniforma de ofiţer de securitate cu gradul de căpitan o îmbrăca de cel mult două ori pe an, cu ocazia zilelor festive de 1 Mai ori 23 August. De altfel, ce m-a şocat pe mine nu era faptul că-l întâlnisem atunci. Ne mai văzusem de foarte multe ori (fără a sta de vorbă), fostul ofiţer de securitate locuind în acelaşi cartier de locuinţe cu

mine. Nu știam însă că prestează o muncă fizică pe șantier. Așadar, ținuta lui, salopetele acelea murdare și casca de protecție pe cap, au fost elemente care s-au constituit atunci într-o situație absolut inedită pentru mine. În rest, persoana lui aproape că nu mă mai interesa. Probabil că nici el nu a fost prea entuziasmat de revederea noastră. Mai cu seamă în ținuta în care se afla. De altfel, de fiecare dată când îl mai întâlnisem, evitase o discuție cu mine. Adevărul este că nici eu nu prea mai aveam chef să fac acum pe "anchetatorul" și să-i cer eventuale explicații pentru excesul său de zel de odinioară. A trecut destulă vreme, chiar mulți ani de la întâmplarea aceasta și, într-una din zile, după revoluție, m-am întâlnit cu un vecin al fostului ofițer, un om cuminte, pe care-l cunoșteam și care îmi citea episoadele publicate în presa locală, din primul meu serial. Am aflat atunci că și fostul meu anchetator mă "citea" cu destul interes, s-ar spune, și era mulțumit că n-am scris lucruri urâte despre dânsul. Apoi, într-o seară, pe când mă aflam într-unul din magazinele din cartier, am fost înștiințat de același vecin al fostului ofițer că excăpitanul de securitate Vasile Rusu decedase cu câteva zile în urmă. Păcat! Putea să mai trăiască, la fel ca oricare pensionar liniștit, până la adânci bătrânețe.

Eu știu că nu i-am dorit niciodată moartea.

Dumnezeu, însă, s-a gândit să-l cheme la supremul și cel de pe urmă interogatoriu pentru a răspunde în fața "Celei mai înalte Instanțe".

FEMEI ÎN LANȚURI

Eram abia la începutul peregrinărilor prin închisorile comuniste. Eram, cum s-ar spune "debutant" în detenția politică. Multe mi-au fost date să văd, să aud ori să trăiesc personal, dar evenimentul pe care l-am trăit atunci, în poarta închisorii Jilava, m-a tulburat pe bună dreptate. Abia coborâsem cu băieții mei din lot din mașina-dubă, așteptând să fim identificați după dosarele de detenție care ne însoțeau peste tot. Cu o altă mașină sosise chiar atunci un alt grup de deținuți, veniți de pe cine știe ce meleaguri probabil tot cu "trenul dubă" ca și noi. Nu știu dacă erau constituiți într-un singur lot, dar era un grup format din șase, șapte persoane, printre care și

două femei în lanţuri. Doamne fereşte! Aşa ceva nu credeam să-mi fie dat să văd. Femei în lanţuri. Numai cuvintele acestea, când le rosteşti, te înspăimântă, dar să mai şi vezi aşa ceva pe "viu", cum mi-a fost mie dat. Şi totuşi era cumplită şi în acelaşi timp trista realitate. Era una dintre "binefacerile" regimului comunist. Au fost luate în primire separat de către o gardiancă tânără, robustă. Una dintre osândite avea în jur de patruzeci de ani iar cealaltă era destul de tânără, dacă avea douăzeci şi cinci de ani. Amândouă purtau pantaloni bărbăteşti dungaţi (haine penale) şi aveau brăţările de la lanţuri fixate peste aceştia, la gleznă. Cea mai în vârstă se mişca foarte greu. Fie că era bolnavă, fie că o incomodau fiarele acelea destul de grele. Gardianca i-a dat brânci, atenţionând-o să meargă mai repede, şi biata femeie, împiedicându-se, s-a prăbuşit cu faţa în jos. Oribilă scenă. Apoi ticăloasa de gardiancă a ajutat-o să se ridice în picioare. După ce au trecut de poarta cea mare a temniţei, s-au auzit ţipete şi vaiete, însoţite de icnituri şi gemete înfundate.

Se vede treaba că bestia de gardiancă se distra molestându-le.

Cumplită dramă. A fost ceva de groază, aproape incredibil, un eveniment care m-a marcat, vă rog să mă credeţi, pentru toată viaţa. Dovadă că l-am ţinut minte după mai bine de treizeci de ani.

CU O SINGURĂ MÂNĂ

Abia sosiţi în lagărul de la Salcia, s-a trecut imediat la organizarea noastră pe brigăzi şi repartizarea la locurile de muncă. Era chiar în plin sezon de recoltare a păioaselor, dar era destul de muncă şi în sectorul legumicol, la grădina de zarzavat care se întindea pe o suprafaţă apreciabilă. Cei care lucrau la grădină mai aveau avantajul că, de bine de rău, mai băgau câte ceva în gură. Noi, cei care lucram la adunatul şi stivuitul în şiră a baloţilor de paie, o duceam mai greu, prestând şi o muncă fizică mai substanţială. În schimb, ne mişcam mai liber, lucrând în cordon de militari pe tarlalele întinse ale M.A.I.-ului. Aveam în brigada noastră şi un biet infirm de o mână, un ţăran simplu de prin partea Banatului, despre care am mai amintit într-unul din episoadele publicate cu ani în urmă. Putea foarte bine să fie repartizat, când s-a făcut trierea la brigada "legumicolă", dar

nu știu de ce nu s-a ținut deloc cont de infirmitatea sa. Sărmanul de el. Muncea foarte greu, ajutându-se cu brațul acela ciuntit, cărând, cum putea, baloții de paie în spinare sau târându-i pe mirişte. Mare noroc că nu avea o normă obligatorie de lucru. În ceea ce ne privește pe noi, ceilalți, care eram valizi, cu toate că aveam și mulți oameni vârstnici, munca aceasta ne convenea într-un fel, față de cea de la grădină, unde trebuia să stai mai tot timpul aplecat, cu capul în jos. Singurul necaz, și pentru unii și pentru alții, de altfel, era soarele care dogorea puternic și ne frigea în creștet, cum eram toți cu capetele tunse. Masa de prânz o luam acolo, pe mirişte, mâncarea fiind adusă de un tractor cu remorcă. Într-una din zile, tocmai terminasem de împărțit zeama aceea de fasole care ne fusese adusă, când șeful punctului de lucru, un plutonier, ne-a atenționat pe loc să ne ridicăm în picioare, deoarece vine în inspecție comandantul formațiunii. Și, într-adevăr în câteva minute comandantul a fost acolo, călarind un cal alb de toată frumusețea. S-a comandat "drepți", sărmanii de noi rămânând țepeni în picioare, cu gamelele în mână. Nea Toader, invalidul, se afla chiar în fața comandantului, cu gamela strânsă la piept cu singurul său braț bun de folosință. Uitase, sărmanul de el, să-și ia din cap boneta, să se descopere, cum aveam dispoziție să o facem de fiecare dată când ne aflăm în față cadrelor, dar mai cu seamă acum, când era de față tocmai comandantul lagărului. Șeful punctului de lucru s-a repezit imediat la bietul om năpăstuit și, lovindu-l peste mână, răsturnându-i gamela jos, la picioare, i-a smuls de pe cap boneta vărgată. Nea Toader a încercat cu un gest de deznădejde să-și recupereze gamela cu mâncarea căzută, aplecându-se.

Atunci, mâneca zeghei de la brațul stâng ridicându-se, a lăsat să se vadă brațul amputat. Comandantul aproape că a amuțit. Și-a dat mai mult ca sigur seama că bietul om cu o singură mână n-a putut să-și scoată la momentul potrivit boneta de pe cap. A dat ordin șefului de punct să i se umple deținutului din nou gamela. Cu ce? După aceea a întors nervos Ducipalul său și s-a depărtat în galop.

ULTIMUL TREN DE NOAPTE

Era prin toamna anului 1956, în plină desfășurare a evenimentelor din Ungaria (revoluția maghiară). Că ele s-au soldat cu mari vărsări de sânge, datorită intervenției în forță a trupelor sovietice, este un lucru binecunoscut.

O lume întreagă a condamnat atunci amestecul grosolan și intervenția tancurilor rusești care au făcut nenumărate victime pe străzile Budapestei. Până și în țările de sub "Cortina de fier", printre care și România, se înțelege, au existat reacții puternice de nemulțumire împotriva acestui act criminal de amestec în treburile interne, împotriva acestui genocid. Posturile de radio străine, în emisiunule lor pentru România, difuzau în permanență un bogat material documentar, chiar dacă presa noastră (sub strictă cenzură) nu amintea decât în trecere despre așa-zisa "contrarevoluție din Ungaria". Se știa, de-altfel, că în țară se iviseră prin unele locuri, mai cu seamă în mediul rural, acțiuni revendicative, acțiuni de masă pe care securitatea lui Gheorghiu-Dej avea grijă să le anihileze încă din "fașă". Oamenii comentau pe stradă, în tramvai, pe la cozile interminabile de la unitățile alimentare, despre mersul acelor evenimente, despre intervenția armată a Rusiei Sovietice.

În condițiile acestea, cum era de așteptat, toate locurile aglomerate erau sub strictă supraveghere, fără a mai vorbi de o supraveghere permanentă a întreprinderilor și instituțiilor de stat, ba chiar a unităților militare aparținând M.F.A.

În ziua aceea, despre care vorbesc, mă pregăteam de o călătorie urgentă în capitală pentru rezolvarea unor probleme de interes personal. Mă interesasem prin "agenția de voiaj" și aflasem că ultimul tren accelerat de noapte pe relația Galați-București Nord urma să plece aproape de miezul nopții. Îmi convenea de minune, chiar dacă era obositor, deoarece ajungeam în capitală aproape de ziuă și aveam suficient timp să-mi rezolv problemele, putând să mă întorc acasă, dacă nu până în prânz, cel puțin cu ultimul tren de noapte care pleca din București cu destinația Galați. Și toată această tevatură, pentru faptul că nu obținusem decât o singură zi învoire de la serviciu. În sfârșit, am ajuns în gară, aveam biletul pregătit și m-am urcat în tren când mai era aproape o jumătate de oră până la plecare, garnitura

fiind trasă la peron. Compartimentul de clasa a-II-a (pe atunci erau trei clase) în care m-am instalat, după ce m-am uitat cu atenție la numărul locului înscris pe tichet, era, s-ar spune, aproape pustiu. Doar câteva persoane în afară de mine.

Mi-am dat seama că la ora aceea târzie nici nu era de așteptat să fie mare aglomerație, chiar dacă era vorba de un tren accelerat și chiar dacă acesta mergea spre capitală. Eram mulțumit, într-un fel, că aveam un loc chiar lângă fereastră, chiar dacă afară era un întuneric de smoală topită. S-au mai urcat în preajma plecării doi cetățeni, bine îmbrăcați, amândoi cu serviete, care mergeau, se vede treaba, în interes de serviciu. S-au așezat în cealaltă jumătate a compartimentului, chiar în dreapta mea. Apoi și-a făcut apariția un om între două vârste, îmbrăcat cu un balon bleumarin, cu o bască pe cap și cu ochelari fumurii. S-a așezat lângă mine. Era probabil un nevăzător deoarece, în afară de o sacoșă purta, și un baston, dintr-acela, alb, de care se folosesc astfel de persoane. Apoi garnitura s-a pus în mișcare. Orbul și-a făcut semnul crucii. Compartimentul, deși cu puțini călători, s-a însuflețit de la o vreme, aproape toată lumea găsindu-și subiecte de discuție, mai cu seamă având în vedere evenimentele politice care nu puteau trece neobservate. Doar într-un singur colț al compartimentului, doi tineri moțăiau deja, legănându-se în ritmul sacadat al roților de tren.

Cei doi domni (sau tovarăși) înfiripaseră deja o discuție despre neajunsurile cotidiene, despre salarii, despre sărăcie și, nu în ultimul rând despre evenimentele politice la ordinea zilei.

Și-au luat într-un fel măsuri de precauție, coborând oarecum tonul, dar din locul unde mă aflam eu se auzea perfect tot ce discutau. Orbul părea că ațipise cu bastonul alături. Trenul înainta înghițind kilometru după kilometru. Ne apropiam de Brăila. Unul dintre cei doi domni a ieșit pe coridor cu o țigară pregătită să o aprindă. Celălalt a rămas în compartiment și a început să răsfoiască o revistă. Era "Lumea". Apoi, când celălalt a revenit la locul său, discuția pe teme politice s-a reactivat.

- E strigător la cer, domnule. Cum de nu intervine O.N.U.? Cum de-i lasă pe porcii ăștia de ruși să-și facă de cap, se ambalase unul dintre cei doi călători anonimi. Apoi, treptat, discuțiile au început să capete o altă turnură. Vorbeau acum despre o serie de probleme legate de serviciu. Apoi s-au apucat să gustăcească ceva. Două

pachetele de "Eugenia". În tot acest timp, trenul se înfundase în noapte, apropiindu-se de Buzău. La un moment dat, orbul s-a ridicat şi, făcându-şi loc cu toiagul său, s-a îndreptat spre ieşire. A ezitat o clipă când a ajuns în dreptul celor doi tineri care continuau să moţăie.

Apoi, deodată, cei doi bărbaţi tineri, ca la o comandă, au sărit în picioare şi s-au îndreptat către cei doi călători maturi care nu-şi terminaseră de consumat mica gustare.

Amândoi au scos câte o pereche de gabriolete (cătuşe americane). Nici un minut nu a durat şi cei doi calători vorbăreţi au fost cu mâinile ferecate.

Trenul îşi încetinise viteza, clănţănind din ce în ce mai rar la joante şi la macaze. Apoi saboţii de frână au început să scârţâie. Ajunsesem la Buzău. Orbul a deschis cu un gest larg uşa vagonului.

Cei doi tineri civili, escortând fiecare pe câte unul din cei doi călători încă nedumeriţi, au înaintat spre ieşire, fără servicte, bineînţeles. Servietele le-a recuperat imediat un al treilea individ, în uniformă de securist, care-şi făcuse apariţia nu ştiu de unde. Un fior rece, aproape ca un curent electric, m-a furnicat parcă prin tot corpul. Mi-a dispărut pe loc toată oboseala. Apoi trenul a pornit din nou să sfârtece ultimele rămăşiţe ale nopţii. Vorba lui Topârceanu:

- "Ca şi când nimica nu s-ar fi întâmplat".

LUMEA NEBUNILOR

Regimul de detenie aplicat deţinuţilor politici în închisorile comuniste a fost, fără nici o îndoială, minuţios gândit şi bine pus la punct de către inchizitorii noştri, respectiv "Ministerul de interne", prin "Direcţia generală a penitenciarelor", unealtă menită să lucreze sârguincios la distrugerea şi exterminarea noastră totală. Dar dacă o parte dintre noi suporta regimul acesta de detenţie extrem de sever, au apărut în detenţie şi multe alte "rele", care se adăugau la cele "planificate" de către torţionarii noştri. Aşa se face că din pricina condiţiilor de detenţie, a lipsei totale de asistenţă medicală, cei care se îmbolnăveau şi făceau complicaţii mai grave erau în mod sigur condamnaţi la moarte. Îi mai îngrijeam noi, cum puteam şi cu ce puteam, atât cât ne pricepeam - dacă nu aveam vreun medic deţinut

printre noi - dar, fără medicamente, nu puteam face prea mare lucru. Nenorocirea a fost însă că, pe parcursul anilor de detenție, și-au făcut apariția și o serie de boli neuro-psihice cu forme destul de grave, ajunse uneori la paroxism. Cu alte cuvinte, s-au ivit cazuri de "nebunie" în adevărata accepțiune a cuvântului. Dar, ca un amănunt deloc neglijabil, am să amintesc faptul că o parte dintre cei cu probleme neuro-psihice au venit din anchetă cu o serie de tulburări care, agravându-se, datorită - cum am mani spus - condițiilor de detenție, au degenerat în timp. Aceasta fiind trista realitate, prin unele celule sau camere de detenție se găseau destul de frecvent cel puțin câte un deținut care avea manifestări oarecum ieșite din comun, dacă nu un comportament îngrijorător.

În două rânduri m-am confruntat și eu prin camerele de detenție de la Jilava cu astfel de cazuri destul de alarmante. În camera nr. 9 erau doi bolnavi, cum s-ar spune, doi alienați mintal. Unul dintre ei, pe nume Grosu, avea din când în când (ziua și noaptea) momente când începea să strige cât îl ținea gura o serie de cuvinte și fraze aproape dezarticulate, din care ne străduiam să înțelegem totuși câte ceva, cum este spre exemplu în cazul care urmează:

- "N.K.V.D-ul sovietic..... dl. consilier sovietic..... mă omoară d-l locotenent Gavriș".

Nu mă îndoiesc că, dacă mai sunt încă în viață, mulți dintre cei care au trecut în acea perioadă (1957-1959) prin Jilava își mai amintesc de Grosu și de aceste strigături stereotipe și disperate ale sale. Dar, pe undeva, gândindu-ne bine la cauzele care au generat aceste manifestări ale bolnavului, se pare că avusèse de suferit, sărmanul de el, de pe urma unui ofițer de securitate (locotenentul Gavriș) pe care-l tot pomenea, fără a mai vorbi de eventualele implicații într-o anchetă a N.K.V.D.-ului sovietic, care își oferea - după câte am aflat - de multe ori serviciile, colaborând în diverse cazuri cu anchetatorii noștri de securitate.

În libertate, Grosu fusese asistent universitar. Închipuiți-vă, stimați cititori cum e să fii trezit în puterea nopții de strigătele de disperare ale acelui om nenorocit care, de altfel, nu avea nici-o vină că se îmbolnăvise. Uneori, era chiar violent, dar, după o criză care dura un minut, două, se liniștea. Însă mulți dintre noi nu mai puteau închide ochii până la ziuă. În celălalt caz, Ene, un bărbat între două vârste care avea obiceiul să se plimbe toată ziua de la un capăt la altul al camerei, se oprea uneori în loc, cu degetul la gură, spunând:

- "Auziți?... Tunurile, bubuie tunurile... vin americanii, vin! Necazul era că, uneori, noaptea, se trezea și, zgâlțâindu-l pe câte unul dintre noi, îl atenționa cu degetul la gură:

- Vin americanii, vin.

Într-o altă cameră, am cunoscut un caz al unui melancolic. Fusese student la drept. Nu făcea sărmanul de el nici un rău nimănui. Stătea deseori pe marginea patului, privind undeva în gol cu o figură inexpresivă și pronunțând cuvinte aproape fără nici-un înțeles. Apoi începea să plângă și greu se mai oprea din plâns. Se pare că era vorba de un caz de "manie depresivă", după părerea unor colegi de detenție mai vârstnici. În concluzie, cele câteva cazuri pe care le-am relatat vin în sprijinul afirmațiilor mele făcute la început: Pe lângă regimul sever de detenție, eram nevoiți să suportăm o pedeapsă în plus, impusă, desigur, fără voia lor, de colegi de-ai noștri de suferință, aflați, sărmanii, în dificultate mintală, ca efect al unor dezastre pe care le traversaseră. Cineva a fost de părere că toți acești oameni cu probleme neuro-psihice ar trebui să fie cazați într-o singură cameră de detenție, sub strictă îngrijire și supraveghere, dacă nu spitalizați în primă urgență. Dar, cum se urmărea evident distrugerea a tot ce mai era omenesc în noi, administrația i-a dispersat în mod intenționat prin diverse camere de detenție. Abia atunci când au început pregătirile pentru plecarea spre coloniile de muncă ale M.A.I.-ului au fost adunați și încarcerați (după câte se vorbea) într-o rezervă specială, o încăpere destul de mare, se înțelege, în spitalul de la "Văcărești".

VÂNĂTOARE DE OAMENI

Nu știu dacă pe cealaltă lume, cum se spune, iadul o fi așezat chiar în vecinătatea raiului, dar pe lumea asta știu bine că așa a fost. Dacă, prin absurd (ceea ce era imposibil), aș fi sărit gardul securității, m-aș fi trezit dincolo în curtea bisericii. Cel puțin așa s-au petrecut lucrurile aici, la Galați, atunci când mă aflam depus în "vastele apartamente" ale securității de pe B-dul Republicii, clădire învecinată, culmea ironiei, cu Catedrala Episcopală; iar când am fost transferat, după proces, la penitenciarul de pe str. Traian, închisoarea se afla

chiar în vecinătatea maiestuoasei biserici Radu Negru. Doamne, câte ciudăţenii ţi-i dat să mai vezi şi pe lumea asta!. Aici, în celulele de jos (astăzi birourile sectoriştilor din cadrul poliţiei municipale), era o activitate intensă, o forfotă continuă, zi şi noapte.

Anchetatorii noştri "lucrau" de multe ori şi duminica. Aşa se explică, faptul că, deşi nu prea mai aveam noţiunea timpului (ştiam doar că fusesem arestat pe 6 iunie), îmi închipuiam că-i zi de duminică, dacă auzeam bătând clopotele la Catedrală. Aşadar, în atare zile de sărbătoare, anchetatorii veneau de foarte multe ori la serviciu, ce-i drept, spilcuiţi şi puşi, cum s-ar spune, la "patru ace", şi "lucrau" cu noi până se săturau năduşind. În majoritatea cazurilor, cei arestaţi şi anchetaţi, mai cu seamă dacă făceau parte din acelaşi lot (în cazul loturilor organizate), erau dispuşi câte unul în fiecare celulă, ca şi în cazul nostru, dar nu în celule apropiate, ci distanţate, pentru a nu putea comunica în vreun fel unii cu alţii. Pe atunci, la începutul odiseei mele, nici nu-mi închipuiam că vor exista în penitenciare modalităţi ingenioase de comunicare între deţinuţi.

Într-una din zile, anchetatorul meu, locotenentul Rusu, aproape că-şi terminase activitatea şi se pregătea să-mi pună în faţă, pentru semnat, procesele verbale de interogatorii, cum o făcea de fiecare dată. Am tresărit la un moment dat, atât eu cât şi el, absolut vizibil, auzind un strigt, mai mult un urlet disperat, însoţit în final de gemete din ce în ce mai înfundate. Pe moment, nu mi-am dat seama despre ce putea fi vorba, apoi, treptat, am înţeles că gemetele veneau din biroul de anchetă învecinat. Locotenentul a schiţat apoi un zâmbet acru în colţul gurii, care se voia plin de subînţeles. Nu ştiu nici astăzi dacă a fost ceva regizat sau cruda realitate, dar imediat clopotele catedralei au început să bată, făcând să zăngăne uşor geamurile de la ferestrele deschise ale birourilor de anchetă, care erau prevăzute cu gratii.

De la arestare m-am străduit pe cât posibil să număr, cu oarecare meticulozitate, zilele, aşa că după calculul meu mă aflam cam pe la jumătatea lunii iunie. Şi, cum clopotele nu mai conteneau, mi-am spus atunci că nu putea fi vorba de o zi obişnuită de duminică, ci de o zi de sărbătoare mai deosebită, poate chiar Rusaliile sau Sfânta Treime, după cum mi-am amintit în acele momente.

Pentru ziua aceea, acheta luase sfârşit, cu toate că nu era exclus să mai fiu chemat şi mai târziu, conform obiceiului, chiar în puterea

nopții, pentru un "supliment de anchetă", cum o numea locotenentul. Dar, cu toate că n-am mai fost chemat, noaptea următoare n-a fost chip să apropii pleoapă de pleoapă, cu toate că numai de somn liniștit n-am avut parte pe toată perioada anchetei. Se auzeau zgomote de uși, de zăvoare, de vizete deschise și apoi trântite. Era un permanent du-te-vino cu glasuri înfundate, cu icnituri și gemete, cu înjurături abia auzite uneori.

Abia către ziuă spiritele s-au mai liniștit și am putut ațipi, dar nu pentru prea multă vreme. Urma o nouă zi de interogatoriu, al câtelea oare?

Sus, în biroul de anchetă unde am fost dus din nou, când mi-au fost scoși ochelarii metalici, am văzut că în afară de anchetatorul meu mai erau doi civili. Pe unul l-am recunoscut imediat, acesta fiind căpitanul Aronescu - șeful biroului de anchetă al securității, cu care avusem într-o noapte de "lucru".

Celălalt, după cum mi-am dat seama din discuțiile pe care le purtau fără a se feri de mine, era locotenentul Sfeclă, din biroul de anchetă alăturat care se ocupa de ceilalți colegi ai mei, Dan Meran și Mircea Mitrea.

- A fost un vânat gras în noaptea asta - a spus râzând căpitanul Aronescu.

- Am auzit, a încuviințat anchetatorul meu, care a continuat apoi:

- De altfel, nu s-au întors toți băieții de la pescuit. S-ar putea să mai cadă ceva în plasă. Pentru un moment, n-am realizat că era vorba de un limbaj codificat, gândindu-mă că ofițerii aceștia de securitate mai au și îndeletniciri cât de cât omenești. Apoi, când mi-am dat seama de adevăratul sens al discuției, am făcut îndată legătura cu toată tevatura de astă noapte de pe coridor.

- Ticăloșii!... Halal pescuit, halal vânătoare... de oameni, bineînțeles.

DREPTUL DE A MURI

Incidentul - dacă poate fi numit așa - s-a produs ca urmare a refuzului adminstrației închisorii de a ne mai scoate la "aer", la plimbarea de 10 - 15 minute cu care ne obișnuisem zilnic și care

pentru noi avea, ce-i drept, o importanţă aproape vitală. Practic, acest refuz nu a fost anunţat oficial, dar vreme de circa două - trei săptămâni la solicitările noastre insistente de a fi scoşi la "aer" adminstraţia motiva că "solariile" de plimbare (locuri special amenajate la Jilava) sunt în reparaţie. Acţiunea noastră având, s-ar putea spune, un caracter revendicativ a luat repede amploare (transmisă prin morse) "contaminând" întreaga închisoare. Era de ajuns ca o singură cameră să pornească a striga în cor, aer!... aer! că întregul fort aproape că se cutremura de glasurile noastre. S-a cerut la nivelul fiecărei camere raportul comandantului închisorii, dar n-a fost posibil. În cele din urmă s-a prezentat la raport locotenentul Ştefan, care intra de obicei în schimb ca ofiţer de serviciu pe închisoare. Mai mult ca sigur că vizitase mai multe camere, aşa că ajungând la noi părea oarecum plictisit şi plin de nervi. Toată lumea cerea pe bună dreptate "dreptul la aer", poate singurul nostru drept pe care-l aveam la acea vreme în regim de "temniţă grea" sau "temniţă riguroasă", cum se mai numea regimul nostru de detenţie în termeni juridici. Nu mai ştiu ce răspuns le-a dat celorlalţi, dar la noi după ce şeful de cameră i-a prezentat doleanţele noastre, adică dreptul la "aer" în primul rând, la asistenţă medicală, ofiţerul a ridicat mâna dreaptă în sus cu palma desfăcută, vrând parcă să stopeze definitiv orice discuţii care s-ar mai fi putut ivi. Apoi ducându-şi amândouă mâinile la spate a vorbit pe un ton destul de grav:

- Dreptul la aer? Care drept? De când aveţi dvs. drepturi în detenţie? Aţi uitat cumva pentru ce sunteţi condamnaţi? Apoi a continuat oferindu-şi, s-ar spune, singur răspunsul:

- Aveţi, cum nu, aveţi un singur drept pe care administraţia nu vi-l poate contesta: dreptul de a muri. Aţi înţeles?

Întreaga cameră a amuţit. Apoi ofiţerul a făcut la stânga-n-prejur aproape regulamentar şi a ieşit din cameră urmat de ciracii săi. De a doua zi însă programul de "aer" a fost reluat.

O ALTĂ FAŢĂ A MORŢII

Eram abia depus pe celularul închisorii de la Galaţi, în aşteptarea sentinţei "Tribunalului militar" care mă judecase - mai exact ne judecase - deoarece eram constituiţi într-un lot (organizaţie) chiar

dacă eram numai trei tineri. Așa era la modă pe atunci. Anchetatorii de securitate care instrumentau diverse cazuri cu tentă politică, dacă era vorba de două sau mai multe persoane care se manifestau într-un fel privind aceeași cauză, în aceleași împrejurări "confecționau" imediat o organizație. De unde concluzia indubitabilă că foarte multe "organizații" luau ființă chiar în arestul securității. Și aceasta din dorința expresă a torționarilor noștri de a exagera o serie de situații, de a încrimina o serie de fapte (uneori aproape inexistente), dându-le o gravitate deosebită pentru ca, sub antetul de ORGANIZAȚIE (fascistă, militară, paramilitară, etc.), cei judecați să primească conform încadrării (de obicei, 209 C.P.) pedepse cât mai grele. Evident, era și un "merit" al acestor ofițeri, care le aducea, de cele mai multe ori, niscaiva stele în plus pe epoleți, adică o avansare în grad, cum a fost și în cazul nostru, când cei doi locotenenți care ne anchetaseră au fost avansați la gradul de locotenent major chiar în ziua procesului. Aceasta nu înseamnă că n-au existat și organizații mai serioase, judicios constituite și cu o activitate bine pusă la punct, care au creat probleme deosebite securității, pe atunci.

Acestea fiind zise, la debutul meu în temnițele comuniste eram, desigur, puternic marcat de sobrietatea acestei închisori de la Galați ca și de regimul extrem de auster de detenție.

Celulele acelea erau adevărate cavouri, erau lugubre. Dar, peste toate acestea, regimul alimentar era mai mult decât dezastros, era, mai bine zis, un regim de exterminare. "Meniul" zilei, dacă se poate numi așa, era în permanență compus dintr-o ciorbă de varză cu morcovi. Nu găseam măcar un cartof cât de mic, care ar mai fi dat un oarecare gust mâncării. Celula în care mă aflam avea două paturi suprapuse. Pe cel de sus îl ocupam eu, fiind mai tânăr, iar în cel de jos locuia un bătrânel, fost șef contabil, condamnat la zece ani de temniță. Era de aproape două luni de zile în detenției și slăbise într-atât încât îi tremurau mâinile și picioarele - iar de foarte multe ori cădea istovit de-a curmezișul patului, nefiind în stare să mai stea așezat la margine, conform regulamentului. Mi-am dat seama că era anemiat din cale afară. Foamea îi dădea târcoale și de multe ori, după cum îmi istorisea, visa, noaptea tot felul de mese îmbelșugate, cu tot felul de bunătăți. Dar tot în vis i se arăta uneori o femeie în vârstă, îndoliată, cu fața acoperită de un voal negru, transparent. Toată îmbrăcămintea ei cernită era îngrijită și sub imperiul unei deosebite distincții.

- Hai cu mine să mănânci, să te saturi, îi spunea ea de cele mai multe ori bătrânului şi îl îndemna să intre într-un fel de catacombă, de cavou - pretinsa ei locuinţă. Şi bătrânul refuza de fiecare dată, politicos, dar cu o teamă evidentă, gândindu-se că cernita doamnă nu putea fi alta decât "moartea" personificată. De la o vreme, însă, femeia aceea începuse noaptea să mă acosteze şi pe mine. Începusem să visez şi eu tot felul de mese îmbelşugate şi, peste toate astea, pe bătrâna doamnă, care mă invita să merg cu dânsa, să-mi dea de mâncare pe săturate. Stranie coincidenţă în materie de vise.

Într-una din nopţi, am auzit sub mine, în patul de jos (eram treaz şi stomacul mi se zvârcolea de foame) un horcăit aproape imperceptibil. M-am alarmat, totuşi, şi am sărit jos din pat. Bătrânul contabil îşi trăia ultimele clipe. N-a mai durat mult şi s-a stins precum flacăra unui chibrit. Cedase, se vedea treaba, invitaţiei acelei doamne. Mi-am dat seama în clipa aceea că foamea făcuse deja o victimă. Oare câte altele, prin alte celule ale închisorii? Moarte prin inaniţie (înfometare). Cumplită moarte!

Am bătut în uşă. A venit gardianul de serviciu şi a deschis vizeta. I-am "raportat" conform regulamentului care era situaţia. A revenit după vreo jumătate de oră cu doi deţinuţi de drept comun şi, împreună, au scos cadavrul afară. Deşi treaz, mi se părea că văd apropiindu-se de patul meu femeia aceea cernită, făcându-mi semn cu mâna.

- Vino!...

Am sărit imediat jos din pat şi am început să mă plimb prin celulă. Chiar de a doua zi, am primit în cameră un nou "locatar", cum s-ar spune. Era tot un om în vârstă, senatorul P.N.Ţ. Nicolae Jecheanu, de prin părţile Vrancei. Era un om cu o constituţie fizică extrem de robustă. Avea de unde slăbi. Din lipsă de altă ocupaţie, cum era şi firesc, i-am povestit toate cele întâmplate. A rămas impresionat, pe bună dreptate. Chiar după prima noapte petrecută în celulă mi-a spus că a început şi el să viseze femeia aceea în haine negre. Era de-acum, o obsesie pentru amândoi. Mi-am dat seama de acest lucru şi mă străduiam să alung pe cât posibil atare "vedenii". Dar, zadarnic.

Între timp am primit sentinţa. Era destul de drastică. Într-una din zile, după o percheziţie de pomină, am fost puşi pe dubă, cu destinaţia "Jilava". În noaptea precedentă o visasem - poate pentru

ultima oară - pe bătrâna doamnă în haine cernite. Îmi făcea semne prietenești cu mâna. Semne de rămas bun, parcă. Doamne ferește-mă, pe mai departe.

TĂIETORII DE LEMNE

Era în prima zi de paşti. După sărbătorile de iarnă, era prima mare sărbătoare creştinească din acest an pe care o întâmpinam aici, în lagărulde la Grindu. Mă oferisem voluntar să fac parte dintr-o echipă de tăietori de lemne care lucrau în afara lagărului, pentru nevoile bucătăriei militarilor, dar şi pentru cele ale noastre, ale lagărului. Eram patru deţinuţi în echipă, eu fiind cel mai tânăr. Mă oferisem voluntar pentru această muncă în afara coloniei, mai mult pentru faptul că puteam să procur din când în când bucăţi decupate din ziare, pe care le introduceam, desigur, cu un mare risc, în interiorul lagărului, spre marea bucurie a colegilor mei de detenţie, care mă aşteptau cu sufletul la gură, cum se mai spune. Eram solicitaţi uneori şi la o serie de alte treburi de jur-împrejurul corpului de gardă, ba chiar şi în incinta acestuia, sub strictă supraveghere, însă.

Era o zi frumoasă din cale afară, zi de adevărată primăvară, dar răcoroasă totuşi, aşa că eram dispus să-mi scot o parte din îmbrăcămintea mai groasă, care mă incomoda la efort. Noroc că unul din colegii de echipă, om mai în vârstă, m-a avertizat la timp. M-a atenţionat apoi că făceam o mare greşeală, întrucât constituţia noastră fizică era şi aşa destul de şubredă, riscând o îmbolnăvire aproape inevitabilă, cu tot elanul meu tineresc. Terminasem de retezat cu fierăstrăul o stivuşoară bună de lemne şi acum ne pregăteam să luăm o pauză, urmând să ne apucăm de despicat butucii de salcie care aveau să ne dea mult de furcă. Mare noroc că lucram în cordon de militari (jur-împrejur, pe o suprafaţă destul de mare) şi nu aveam cu noi nici un gardian care să ne zorească la lucru. Asta ne mai lipsea, cât eram de extenuaţi. Locul unde ne desfăşuram activitatea era destul de aproape, s-ar zice chiar în vecinătatea locuinţei comandantului de la Grindu. Era o clădire aproape nouă din cărămidă şi beton, nu ca bărăcile noastre din plăci de stufit, în care ne adăposteam cei aproape o mie de oameni. De aici, de unde ne aflam, priveam aproape

involuntar în curtea împrejmuită cu un gard aproape simbolic, de puteau să-l escaladeze uşor până şi orătăniile din ogradă. Vedeam în curte jucânde-se câţiva copii, probabil ai comandantului sau ai altor cadre superioare din administraţia lagărului, care mai locuiau în aceeaşi clădire. Dar vedeam intrând şi ieşind din casă şi câteva femei, multe dintre ele destul de în vârstă, poate bunicuţe ale celor mici. La un moment dat, am văzut ieşind din casă una dintre femei, mai tinerică (poate chiar soţia comandantului), ducând în mâini un fel de bucceluţă nu prea voluminoasă, pe care o strângea la piept, acoperind-o cât putea cu amândouă mâinile. Venea spre noi. Mi-am dat seama că nu era în raza vizuală a vreunuia dintre militarii care ne supravegheau. Probabil că studiase şi dânsa acest lucru înainte de a veni la noi. S-a uitat, totuşi, de jur-împrejur, vrând probabil să se asigure şi, ajungând lângă noi, ne-a intins pachetul acela înfăşurat într-un ştergar ţărănesc de casă. Ne-a rugat apoi să-l desfacem repede şi să-i dăm ştergarul înapoi. L-am desfăcut. Înăuntru se afla o bucată mare de cozonac şi patru ouă, câte unul pentru fiecare dintre noi.

Apoi, uitându-se cu vădită teamă împrejur, aproape că ne-a implorat cu un glas plin de căldură şi de bunătate.

- Dacă sunteţi buni creştini, să nu mă spuneţi!

Parcă nici nu ne venea a crede ochilor ceea ce aveam înaintea noastră. Nici n-am apucat să-i mulţumim creştineşte, cum s-ar fi cuvenit, deoarece, înainte de a ne dezmetici, biata femeie se afla deja departe de noi, în drum spre casă.

De atunci, ziua aceea a rămas pentru mine o zi de adevărată sărbătoare (în detenţie), aşa cum era, de altfel şi în realitate, dar în acelaşi timp avea să aibă o semnificaţie deosebită.

Aceea că, în anturajul intim al inchizitorilor noştri, mai erau fiinţe cu oarecare dragoste, cu iubire de aproape, şi dacă nu cu o credinţă sinceră, cel puţin cu o oarecare frică de Dumnezeu.

COLINDE

Era la începutul iernii. Abia debarcaţi la Periprava, noi, cei care fusesem repartizaţi în lagărul de la Grindu, ne gândeam cu groază în suflet cum vom reuşi să traversăm această iarnă, care începuse de pe acum să-şi arate colţii.

Deocamdată, eram mulţumiţi, într-un fel, de faptul că eram cazaţi în baracamente cât de cât salubre, mai confortabile decât saivanele de la Stoeneşti.

Şi, ce era mai important, scăpasem de munca la dig, muncă istovitoare la pământ. Dar şi aici ne aştepta o altă odisee. Abia constituiţi în brigăzi de muncă, am fost scoşi la recoltarea porumbului (imediat după sărbătoarea Sf. Nicolae) de pe tarlalele M.A.I.-ului.

Da! Nu-i de mirare că făceam această muncă în luna decembrie, deoarece rămăseseră suprafeţe mari de porumb neadunat, ca efect al unui decret de amnistie pentru deţinuţii de drept comun care lucraseră pe aici înaintea noastră. Porumbul era, se înţelege, îngheţat, aşa că recoltatul se facea destul de greu. Ne scrijeleam mâinile când îl depănuşam. Muţi dintre noi s-au ales cu degerături cumplite ale mâinilor, dar în cele din urmă, în preajma sărbătorilor, am reuşit să terminăm recoltatul. Deocamdată alte activităţi nu s-au mai ivit, aşa că stăteam liniştiţi în barăci. De altfel şi vremea se înrăutăţise, iarna intrând pe deplin în drepturile sale. Urma ca, în primăvară, să ne continuamă activitatea tot în sectorul agricol. Dar iată că au venit şi sărbătorile. Ştiut este că noi, politicii, nu beneficiam pe atunci de aproape nici un drept, aşa că nu ne era îngăduit să scriem acasă pentru a primi pachete cu alimente şi alte lucruri de strictă necesitate. Aşa se face că trăiam doar cu nostalgice amintiri de pe vremea când eram de sărbători, şi noi, oameni liberi.

În barăcile unde se mai afla câte un preot, s-au oficiat slujbe religioase, cu mare discreţie însă, şi s-au organizat chiar grupe de colindători care mergeau de la o baracă la alta, vestind marea sărbătoare a Naşterii Domnului.

Într-una din seri, un astfel de grup a poposit şi în baraca noastră. Erau patru bărbaţi tineri. Printre ei, baritonul Ştefan Vasile, de la opera din Timişoara, se pare, Vasile Prelipceanu de la Filarmonica din Galaţi, şi tot un Vasile, de astă dată graficianul Bugan Vasile, din capitală, care fusese şi solist de muzică uşoară. Au fost sublimi. Au cântat, pe bună dreptate, dumnezeieşte, încât nu ne-am putut abţine să nu-i aplaudăm. Şi asta a fost, într-un fel, greşeala noastră. Am atras atenţia unui gardian care tocmai trecea prin dreptul ferestrei. A intrat în cameră. S-a proţăpit cu mâinile în buzunare mantalei şi a strigat cu o voce alterată de tutun:

- Drepţi!

Am sărit toți în picioare și am luat poziția ordonată.

- Ce faceți aici, țineți ședințe, cântați cântece legionare? (auzise probabil cântând). Apoi a ieșit trântind ușa.

Atunci n-am dat mare importanță evenimentului, dar chiar în ajunul Anului Nou ne-am trezit, o parte dintre noi, chemați de sublocotenentul Ciobanenco, C.I.-stul formațiunii 0830 Periprava - firma noastră, cum s-ar spune. Cercetările au continuat până după sărbători, ofițerul vrând cu tot dinadinsul să afle numele colindătorilor, convins fiind că aceștia au cântat în afară de colinde și cântece legionare. Dar nimeni dintre noi n-a spus un cuvânt, chiar dacă îi cunoșteam pe cei patru colindători. De fapt, printre colinde s-au cântat în seara aceea și câteva cântece de-ale noastre, din detenție, fără nici o legătură cu M.L.-ul (mișcarea legionară).

Dar aceasta era cu totul altceva. Până la urmă, sublocotenentul a renunțat la investigații, dar pentru noi a fost un semnal de alarmă. Acela că, deși aveam un regim de detenție ceva mai libertin, aici în lagăr, eram totuși ținuți în permanență sub o strictă observație.

UN OM DE OMENIE

Nu cred că vreunul dintre confrații mei întru condei, care s-au aflat în detenție politică, să fi consemnat undeva, să fi amintit măcar în trecere, numele său. Cel puțin din cărțile apărute, pe care le-am răsfoit (literatură de detenție), nu reiese că persoana sa ar fi meritat câtuși de puțină atenție. Este, cred, o mare nedreptate (din partea celor care l-au cunoscut cumva), deoarece omul acesta de o modestie nobilă, care a fost ceea ce a fost, merită cel puțin un moment de cuviincioasă și omenească aducere aminte.

Este adevărat că nu s-a remarcat prin nu știu ce acte de bravură și n-a ieșit în detenție cu nimic în evidență față de colegii săi, dar tocmai datorită acestui lucru am considerat că merită să scriu despdre dânsul, dezvăluindu-vă pentru început cartea sa de vizită, CĂPITAN DE SECURITATE - Marin Tomșăneanu -

Originar din Titu (lângă București), era un om care, chiar prin constituția sa fizică (destul de firavă), prin trăsăturile feței, prin felul de a umbla ori de a vorbi cu cei din jur, pleda parcă în mod voit,

pentru a rămâne total şi definitiv în anonimat. Nu cred că avea mai mult de 42-45 de ani când l-am cunoscut în camera nr. 9 la Jilava.

Absolvent al ultimei promoţii ai şcolii de ofiţeri de jandarmi (de tip vechi), trecuse laolaltă cu grosul acestei instituţii într-o alta mai nouă, SECURITATEA STATULUI. N-a fost implicat însă niciodată în misiuni operative propriu-zise, specifice organelor de securitate, activitatea sa rezumându-se, pe toată perioada de până la arestare, la serviciu de pază ori la o serie de sarcini cu carcter administrativ. Nu cred că era un impostor şi nimic din comportamentul său nu lăsa să se întrevadă că ar fi avut alte preocupări mai "deochiate" în cadrul aparatului represiv al securităţii. Era, dimpotrivă, o fire deschisă, liniştită fiind un om chibzuit şi aşezat la vorbă. Avea o faţă cu trăsături delicate, dar evidente, de bonomie, şi nişte ochi expresivi, emanând în acelaşi timp o căldură şi sensibilitate sufletească. Cu alte cuvinte, ţinând cont şi de faptul că de foarte multe ori înjumătăţea bucata sa de turtoi ori castronul de mâncare, oferindule celor mai slabi aflaţi în prejmă, se poate spune că Marin Tomşăneanu era un "om de aleasă omenie". Şi, ca un amănunt nu lipsit de importanţă, de fiecare dată (eram vecini cu paturile) când se aşeza sau se ridica de la masă, îşi făcea cu aceeaşi smerenie semnul crucii, dovadă evidentă a adeziunii sale depline la viaţa creştinească. Era condamnat (culmea ironiei) pentru "discuţii duşmănoase la adresa orânduirii" şi avea, ce-i drept, o pedeapsă mică. Manifestările sale ostile culminaseră, s-ar spune, atunci când în anturajul colegilor săi ofiţeri îşi exprimase nemulţumirea faţă de intervenţia grosolană a ruşilor în evenimentele din Ungaria, din toamna lui 1956 (revoluţia maghiară). Urmărise îndeaproape posturile de radio "Europa Liberă" şi "Vocea Americii", care comentaseră la acea vreme aceste evenimente şi, în instanţă, recunoscuse acest lucru, considerând că n-a săvârşit nici o ilegalitate. Se pare că punctul culminant al depoziţiei sale în faţa "tribunalului militar", punct de atracţie - cum s-ar spune - a fost atunci când a recunoscut că dacă ar fi fost trimis să lupte în Ungaria împotriva ruşilor, ar fi făcut-o cu dragă inimă. De altfel, dânsul considera evenimentele din toamna lui 1956 o adevărată revoluţie a poporului maghiar şi nu o "contrarevoluţie", cum trâncănea propaganda comunistă la aceea vreme. Iată în câteva cuvinte elementele care s-au constituit în capete de acuzare în procesul său şi care au făcut din fostul căpitan de securitate Marin Tomşăneanu un autentic deţinut politic.

ÎNGER PĂZITOR

Era într-o duminică. Ţin bine minte acest lucru deoarece numai într-o astfel de zi aveam şi noi acces la baie. Încă de dimineaţă, după servitul mesei, s-au fixat la nivelul brigăzii oamenii care urmau să se ocupe de transportul şi umplerea rezervorului cu apă - un butoi mare din tablă, cu o capacitate de 200 litri, ridicat şi montat la înălţimea de 8-10 m. Din fiecare brigadă, câte trei sau patru deţinuţi urmau să presteze această corvoadă.

În dimineaţa aceea, din brigada noastră îmi venise şi mie rândul să fac parte din echipă, cu încă doi colegi la fel de tineri. Eram, deci, o echipă "forte", cum s-ar spune. Nu căratul apei era cea mai mare greutate, cât ridicatul găleţilor la înălţimea bazinului. Ne foloseam pentru această operaţie de un scripete şi de o funie groasă, de care trebuia să tragi cu destulă forţă şi, mai cu seamă, atenţie, pentru a nu răsturna găleata plină în urcare. În ceea ce priveşte capacitatea camerei de baie, era de aproximativ 30-40 de duşuri. Cu alte cuvinte, aceste duşuri, aşezate în linie pe patru rânduri, erau suficiente, ţinând cont de faptul că o brigadă nu avea mai mult de 30-40 de deţinuţi. Timpul afectat pentru baie nu putea depăşi o jumătate de oră, deoarece o altă brigadă aştepta afară. Cu toate acestea, vă rog să mă credeţi; era evenimentul cel mai aşteptat şi cel mai important al săptămânii. La brigada inapţilor, cei vârstnici, invalizi ori cu o serie de alte infirmităţi erau aduşi la baie cu ajutorul celor mai sănătoşi şi cât de cât valizi.

Ei bine, în ziua despre care vă vorbesc, ne grăbeam într-un fel să terminăm de umplut acel butoi - rezervorul băii. Unul dintre colegii noştri, aflat sus, pe o mică punte din preajma rezervorului, ne-a anunţat la un moment dat că ne apropiem de sfârşitul activităţii noastre. Trăgând de funie cu ochii în sus, am observat pentru o clipă butoiul acela parcă uşor înclinat. Nu ştiu dacă realizasem bine acest lucru, dar tot în acel moment, când găleata se afla deja la punctul terminus, o voce abia perceptibilă, venită de undeva din dreapta, mi-a strigat: Fereşte!

Am dat drumul frânghiei şi am sărit imediat într-o parte în momentul când, cu un zgomot înăbuşit, rezervorul încărcat cu apă

se prăbuşea la picioarele mele. Una din stinghiile care-l susţineau, putredă probabil, a cedat. Dar puntea de sus a rămas întreagă, astfel că deţinutul care lucra pe dânsa la răsturnatul găleţilor în butoi n-a păţit nimic. Sărmanul de el, n-avea nici-o vină. Nu observase ceva deosebit, ca să ne prevină. În schimb eu m-am ales cu o baie rece şi, mai cu o seamă, cu o spaimă cumplită. Era pentru a doua oară în detenţie ("Povestiri din întuneric" - Planton schimbul doi) când cineva nevăzut mă avertiza, ajutându-mă să trec cu bine peste o nouă "cumpănă" a vieţii mele. Mi-am spus atunci, desigur numai pentru mine, că trebuie să-mi întăresc credinţa şi nădejdea în Cel de Sus. Îngerul Lui de pază mă salvase din nou.

SONDAJ DE OPINIE

Ce ţi-i şi cu jurnaliştii ăştia. Băieţi buni, în general, după câte i-am cunoscut şi în lumea liberă, adică în libertate, dar niţel cam trăsniţi. Le trec prin cap tot felul de idei, care de care mai năstruşnice. Dar nici celor aflaţi la strâmtoare nu le dă Satana pace. Ce vreţi, deformaţie profesională. Şi, într-un fel, să ştiţi că am avut dreptate, deoarece pe tânărul ziarist Cicerone, aflat printre noi (condamnat pentru agitaţie), îl chinuia Iuda cu tot felul de statistici, de sondaje de opinie şi alte chestionări sucite şi răsucite, aici, printre noi, deţinuţii politici, cărora numai de aşa ceva nu ne mai ardea.

De pildă, într-una din zile, i-a venit ideea să ne întrebe care dintre noi optăm pentru "republică" şi care pentru "monarhie". Opţiunile, la nivelul camerei (cca. 30 de deţinuţi) în care ne aflam la Jilava, au fost, desigur, împărţite. Cei mai vârstnici, dar şi o parte din tineret, au optat pentru monarhie - revenirea regelui Mihai pe tron (sătui de binefacerile democraţiei comuniste), alţii pentru "republică", dar nu de natura celei existente, ci o republică într-adevăr democratică şi cu un sistem legislativ bicameral, cu accesul tuturor forţelor (partidelor) politice, într-o competiţie loială, paşnică, pentru guvernare, dar, înainte de toate, cu libertatea cuvântului, a presei, în consecinţă, a cuvântului scris, fără de care n-ar putea exista o adevărată democraţie sănătoasă. Deci, cu alte cuvinte, ziariştii ar fi fost cei mai abilitaţi - după părerea lui Cicerone - cei mai competenţi pentru a da

semnalul de începere a competiției de democratizare radicală a țării. Mai zilele trecute, îi trecuse prin minte o altă întrebare țâcnită:

- Măi Costică, ce-ai zice, în cazul unui proces (cu public) al lui Gheorghiu Dej, pentru toate atrocitățile săvârșite de când e mare "grangur", dar mai cu seamă "mare închizitor" al acestei națiii?

- Doamne ferește, am răspuns eu, uitându-mă jur-împrejur, de teamă să nu mai fi auzit cineva (erau și în detenție destui informatori). Mai bine l-ar lua Aghiuță, înainte să-și facă românii dreptate. Altfel nici în streang nu cred că l-ar lăsa să atârne prea multă vreme. Dar parcă m-a luat gura pe dinainte. Deodată s-a deschis vizeta și în cadrul ei a apărut figura gardianului supraveghetor de serviciu. Trăsese cu urechea la ușă, se pare - nu ne-am putut da seama - și prinsese ceva fragmente trunchiate de discuție:

- Ce faceți, mă, puneți țara la cale? Las' că vă mănâncă el Dej coliva la toți, n-aveți grijă!

Ne-am răcit amândoi. Asta ne mai trebuia. Ne așteptam să ne scoată pe hol ori să ne dea pe mâna vreunui ofițer c.i-st, dar nu s-a întâmplat nimic.

De atunci, Cicerone s-a săturat de interviuri, de sondaje de opinie. Cât despre mine, nu mai vorbesc.

RECURS ÎN SUPRAVEGHERE

Ziua aceea n-am s-o uit niciodată. Nici n-ar merita să fie dată uitării nu numai de mine, care după cum vedeți am ținut cu tot dinadinsul să o așternpe hârtie, dar mai cu seamă de cei doi eroi (dacă mai trăiesc) ai povestirii mele. Ne pregăteam sufletește (aș spune lotul nostru), încă de cu seară când fusesem anunțați pentru o nouă confruntare cu o instanță militară, de astă dată o instanță superioară (regiunea a II-a militară) în recursul care urma a doua zi la acest tribunal al Capitalei. Eram din diferite loturi, adunați de prin mai multe camere ale Jilavei, după cum erau și unii care se judecau individual. Trebuia să încăpem toți într-o singră dubă, deși eram cred, mai bine de 20 de persoane înghesuite în mașina aceea care urma să ne transporte. Printre noi și o femeie îmbrăcată, bineînțeles tot în haine penale, soția inginerului Coman de la noi din cameră, care era

depusă şi dânsa la Jilava până la judecarea recursului după care urma probabil să fie transferată la una din închisorile pentru femei.

Dintre toţi câţi am intrat în maşină, doar inginerului şi soţiei sale i-au fost aplicate gabriolete (cătuşe americane) la mâini imediat după urcarea în dubă. Asta, s-ar zice ca o măsură de siguranţă (din punct de vedere al călăilor), ca o batjocură (din punctul nostru de vedere) adusă familiei inginerului şi pe deasupra unei femei, mamă a doi copii, cum am aflat. El, încătuşat cu mâinile la spate, dânsa cu mâinile acelea subţiri, firave, adunate în poală, pecetluite cu brăţările ruşinii ca nişte delincvenţi ordinari de drept comun. Dar numai că nu era ruşinea lor, a celor doi soţi, ci a acelora care au catadicsit să-i supună pe amândoi la această grea ocară. Nu li s-a îngăduit celor doi nici măcar să stea cel puţin alături pe bancă, el fiind răstignit într-un colţ al dubei, dânsa în celălalt colţ, în drumul lor spre Golgota.

Gardianul care ne supraveghea, un sergent major tinerel, s-a conformat întocmai dispoziţiilor primite. Când am ajuns la tribunal li s-au scos cătuşele. Ar fi fost prea de tot să-i bage legaţi de mâini în boxă, cu toate că inchizitorii noştri erau în stare şi de aşa ceva.

Ne-am judecat fiecare separat, se înţelege, şi cam pe la ora prânzului eram din nou în maşina-dubă pe drumul de întoarcere. Am aflat atunci că celor doi le fusese respins recursul, fiind admis doar "recursul în supraveghere" (o altă mârşăvie a legislaţiei comuniste) al procurorului, care a cerut suplimentarea pedepsei invocând circumstanţe agravante. Sentinţa de fond a rămas însă valabilă în cazul doamnei Coman (5 ani), iar inginerului i-a fost majorată pedeapsa de la 10 la 12 ani muncă silnică fără schimbarea încadrării. Aşadar, pe drumul de întoarcere ne-am înghesuit din nou în maşina-dubă. Din nou, cătuşe pentru cei doi soţi. Numai că de astă dată, gardianul care ne-a însoţit sus în dubă, (mai erau doi în cabină înarmaţi cu pistoale automate), era un plutonier mai în vârstă. Cu tot zgomotul motorului se auzea bine vaietul şi gemetele femeii care avea faţa răvăşită şi ochii înnecaţi în lacrimi, rezemându-şi capul de pieptul bărbatului drag. Printre sughiţuri şi plânsete, rostea din când în când nu cu puţină disperare în glas: "Copiii mei! Copiii mei!". Când am ajuns în poarta închisorii şi am fost debarcaţi, pe doamna Coman abia au dat-o gardienii pe braţe jos. Am ajuns în cele din urmă înapoi în cameră. Inginerul ne-a povestit că în poarta tribunalului i-au aşteptat bătrânii (părinţii celor doi soţi) împreună

cu cei doi copii minori. Unul de 7 ani, celălalt de numai 5 anişori. Se înţelege că n-au putut sta de vorbă. Doar câteva semne discrete şi atât. Doamne, cum mai poţi răbda asemenea drame! Zile şi nopţi nu m-am putut deconecta de la acest eveniment. Tot timpul îmi venea în minte chipul răvăşit al femeii mame cu ochii în lacrimi strigând cu disperare în glas şi cu neputinţă:

"Copiii mei! Copiii mei!"

DORUL DE LIBERTATE

Când l-am cunoscut, era unul din veteranii în detenţie, s-ar putea spune. Executase mai bine de două treimi dintr-o pedeapsă de zece ani. La data arestării, era student în anul doi la drept. Făcea parte dintr-un "lot" alcătuit din patru tineri, cu toţii studenţi ai aceleiaşi facultăţi. Unul câte unul, se prăpădiseră toţi ceilalţi trei rămânând doar el singurul supravieţuitor. Îi fusese de ajutor, mai mult ca sigur, şi statura sa atletică, armonios clădită (la început), ca a unui sportiv de performanţă. Primul dintre ei îşi pusese singur capăt zilelor, la nici o lună de la pronunţarea sentinţei. Îşi secţionase cu un ciob de sticlă o arteră de la mână, pe timpul nopţii. L-au găsit colegii de cameră, dimineaţa, cu ochii deschişi, sticloşi, fixaţi în tavan şi cu faţa albă ca varul. Când au dat la o parte pătura, aşternutul era doldora de sânge aproape închegat. Al doilea făcuse o congestie pulmonară (mai mult ca sigur), după câteva zile şi nopţi petrecute la izolatorul Jilavei, pe cimentul umed şi rece. Înainte de a-şi da sufletul, se spune că ardea ca un cuptor încins. Cel de-al treilea, pierise într-un accident groaznic de muncă, în lagărul de la Salcia.

Acum mai rămăsese el, cel care răbdase toate cele şi tranversase, mai pe coate, mai pe brânci, câţiva "ani buni" de detenţie. Dar de la o vreme se dărâmase şi dânsul, slăbise mult sub limitele admise, devenind mai mult decât distrofic. Cu toate că mâncarea era şi aşa prea puţin consistentă şi neîndestulătoare, bietul băiat abia gusta din ea, oferind-o de cele mai multe ori altor colegi din brigadă. Nu putea mânca, nu putea înghiţi, oricât se străduia s-o facă. Nici somnul lui nu mai era somn, la vreme de noapte. Se zvârcolea în pat, aproape rostogolindu-se, când pe o parte când pe alta. Nu-l durea nimic, nu-l supăra nimic.

Simţea doar o oboseală în tot trupul şi puterile îl părăseau pe zi ce trece. Uneori, când stăteam de vorbă cu dânsul, scotea câte un oftat adânc şi întreba mai mult ca pentru sine:

- Unde eşti libertate?...

Şi toate până într-o zi, când, după masa de prânz, s-a lungit de-a curmezişul în patul său din dormitorul inapţilor. Broboane mari de sudoare au început să-i apară mai întâi pe frunte apoi pe faţă. Apoi, respiraţia i s-a rărit simţitor şi în cele din urmă a încetat definitiv. Cum asistenţa medicală, atunci, la început, în lagăr, era inexistentă, a murit ca un pui de găină, fără ca nimeni să poată face ceva.

Dar, într-un fel, s-ar putea spune că băiatul acesta a murit cu zile.

Da, Da! Nu greşesc deloc când spun acest lucru.

L-a ucis nu atât suferinţa fizică sau regimul sever de detenţie, cât, mai cu seamă, DORUL DE LIBERTATE.

LEGEA PĂGÂNILOR

Părintele Dimitrie nu-i prea bătrân.

Abia a împlinit şaizeci de ani. Dar de felul lui este un om tare domol şi mai cu seamă zgârcit la vorbă. Se mişcă cu mare grijă, de parcă n-ar fi sigur pe picioarele sale şi grăieşte destul de rar, după multă chibzuinţă, mai cu seamă atunci când este întrebat. Aşa cum vi l-am descris în câteva cuvinte, pare mai curând un călugăr ascet, obişnuit să trăiască departe de lume, decât un preot (paroh) al unui aşezământ bisericesc de la ţară. Şi, cu toată firea lui închisă, posomorâtă mai tot timpul, atunci când cineva îi răscoleşte amintirile, aducând ca din întâmplare vorba despre arestări abuzive şi nelegiuite făcute de securitate, părintele Dimitrie tresare ca dintr-un vis urât. S-a întâmplat însă odată - mu ştiu prin ce minune - ca părintele Dimitrie să fie mai mult decât în toane bune. Adică bine dispus, cu alte cuvinte. Atunci l-am auzit vorbind pentru prima oară într-un anturaj şi cred că a fost şi ultima (în detenţie), deoarece, câtă vreme am mai locuit împreună în aceeaşi brigadă, nu l-am mai văzut amestecându-se în vorbele noastre. Şi tot atunci am aflat din gura cuviosiei sale povestea destul de tristă a împrejurărilor în care a fost arestat.

Era într-o vară, zi călduroasă, mai către seară.

Abia se terminase slujba pentru vecernie şi ultimii enoriaşi ieşeau din biserică. Părintele Dimitrie se pregătea şi dânsul să meargă acasă, când s-a trezit cu patru bărbaţi voinici intrând în biserică. Nu erau oameni din sat. Unul dintre ei s-a îndreptat chiar spre Sfântul altar.

Părintele Dimitrie, a ramas doar simplu spectator la toate câte urmau să se întâmple.

Apoi, cel mai în vârstă dintre cei patru l-a luat pe după umeri vorbindu-i cu un glas mieros:

- Fii pe pace părinţele, nu facem nici un rău.

În timpul acesta, îi băga în ochi o legitimaţie cu coperte roşii, pe care bietul preot n-a mai stat să o verifice. Şi-a dat sema de unde veneau cei patru găligani. Numai că, ce căutau în Sfântul lăcaş, n-a putut pricepe. Cel cu legitimaţia i-a făcut semn preotului să-l urmeze pătrunzând în Sfântul altar, unde primul, intrat deja se apucase să cotrobăiască. Ceilalţi doi securişti care se aflau în biserică au luat la rând icoanele atârnate pe pereţi, întorcându-le când pe o parte, când pe alta. Nu se sinchiseau de loc de cei câţiva enoriaşi ai satului care mai rămseseră să privească această batjocoră. Cei care cotrobăiseră prin altar, după ce au răsfoit până şi prin cărţile sfinte, prin toate cotloanele, şi-au încheiat destul de nemulţumiţi misiunea. Apoi cel care se legitimase, se pare, şeful grupului, a mai aruncat o ultimă privire peste toată neorânduiala pe care o lăsaseră în urmă. A zărit pe o poliţă o icoană de mărimea unei cărţi poştale, cu chipul Sfintei Fecioare dimpreună cu pruncul Iisus. S-a întors şi a luat-o. Întorcând-o pe spate, a exclamat într-un fel mulţumit:

- Se pare că n-am venit degeaba! Am găsit totuşi ceva interesant.

Pe spatele icoanei se afla portretul Regelui Mihai.

Apoi părintele Dimitrie a primit dispoziţii să încuie sfântul lăcaş, după care împreună cu cei patru, s-a îndreptat către locuinţa parohială aflată chiar în vecinătatea bisericii. Noroc că preoteasa şi copiii nu erau acasă. Erau plecaţi la oraş. Aici, cei patru indivizi s-au apucat din nou de răscolit peste tot.

Părintele Dimitrie şi-a dat în sfârşit seama că era vorba de o percheziţie în toată accepţiunea cuvântului. Într-un colţ al dormitorului, părintele avea o bibliotecă destul de frumuşică, în care prioritare erau o serii de ediţii vechi, gălbejite de vreme, ale unor

autori de prestigiu, în special cărți de istorie pentru care sfinția sa avea o mare pasiune. Securiștii au pus de-oparte câteva volume care urmau probabil să se constituie, alături de portretul regelui, în "corpuri delicte" la dosar. Curată prostie. Erau volume de-ale lui C. Khiriţescu, o "Istorie a românilor" de A.D.Xenopol şi alte cărți de istorie ale lui N.Iorga. În sfârşit, au terminat după aproximativ o oră, timp în care au întors toată casa cu susul în jos. Apoi unul dintre cei patru a ieşit. A revenit, însă, după câteva minute, cu o maşină I.M.S., pe care o lăsaseră, se vede treaba, pe o uliță mai dosnică. Nu l-au lăsat pe bietul preot nici măcar să scrie câteva cuvinte pe un bileţel pentru soție. L-au luat cu dânşii şi dus a fost.

La proces, pe masa judecătorilor militari se aflau şi cărțile confiscate. Unul dintre magistrații militari l-a întrebat:

- Mata văd că erai pasionat de istorie. De "Istoria românilor" s-ar zice.

- Aşa este, a răspuns părintele Dimitrie.

- Dar cum se face că n-ai achiziționat şi o carte mai nouă de istorie a Românilor, cum este, spre exemplu, cea a lui Mihai Roller?

- Vedeți dumneavoastră, a catadcsit cu greu să răspundă părintele Dimitrie, cartea lui Roller, pe care am răsfoit-o, vă asigur, în afară de ceva istorie, mai conține şi alte multe "istorii", care pe mine nu mă interesează. Aşa că este departe de a fi o adevărată "Istorie a românilor"! Magistratul a înghițit în sec, recepționând răspunsul destul de lapidar al preotului. După aceea s-a dat sentința.

- Tribunalul în numele legii...

Care lege? "Legea păgânilor" sau poate "Legea junglei".

EPISTOLARII

Au existat în detenție - desigur în detenția politică - o anumită categorie de oameni (destul de numeroşi) condamnați, în general, la pedepse mai mici, pentru faptul că au încercat, pe diverse căi, prin diferite mijloace oficiale sau neoficiale, să sesizeze o serie de instituții sau organisme internaționale despre ceea ce se întâmplă în România, despre abuzurile şi nedreptățile de aici. În cazul unor scrisori cu caracter oficial, acestea fiind violate (deschise) de securitate, ca, de

altfel, întreaga corespondență pentru "afară", persoanele care s-au hazardat la o astfel de corespondență au fost ușor identificate, nominalizate, trecându-se imediat la arestarea lor. Dar chiar atunci când a fost vorba de o serie de scrisori către rudele sau prietenii aflați în străinătate, în care nu era vorba de o solicitare expresă de a se interveni, faptul că în respectiva scrisoare se făcea întâmplător referiri la situația dezastruasă din România, la condițiile de muncă și de viață, era de-ajuns pentru ca aceste simple relatări să fie "încriminate" iar expeditorul să fie arestat. Au încercat unii să transmită o serie de mesaje, de scrisori, prin diverse persoane care plecau oficial în străinătate (sportivi în special), după cum au existat multiple cazuri când s-au încredințat astfel de epistole unor persoane care încercau (reușind de multe ori) să treacă fraudulos frontiera, în interes personal. În atare situații, cel prins la frontieră se judeca "în grup sau în lot" cu cel sau cei care-i încredințaseră corespondența pe care o avea asupra sa, mai cu seamă când aceasta mai avea și un caracter "dușmănos". Un astfel de caz am întâlnit în vara anului 1958, la Jilava, în camera nr.9.

Era cazul unui om mai în vârstă, și al unui tânăr căre urmă să treacă ilegal frontiera în Iugoslavia și, de acolo, în "lumea liberă".

"Trecerile frauduloase de frontieră" erau la acea vreme considerate infracțiuni politice (curată prostie) și erau judecate exclusiv de către instanțele militare. Pedeapsa aplicată (în cazul bătrânului) depășea plafonul maxim, invocânde-se de către acuzare acordarea de "agravante", astfel că, după recurs, sentința a rămas cea inițială. Șase ani de închisoare privativă de libertate. Și aceasta, mai cu seamă pentru faptul că se exprimase extrem de caustic la adresa orânduirii comuniste, a șefului statului, în special. Cum în epistola sa ruga Organizația Națiunilor Unite să ia măsuri urgente pentru a opri cumplitul genocid din România, denunțând faptul că pe canalul Dunăre-Marea Neagră se efectuează muncă forțată cu deținuți politici sau cu mulți oameni fără nici o condamnare propriu-zisă (nejudecați), că există o serie de localități de pe întinderile "Bărăganului" fixate drept "domicilii obligatorii" pentru o altă categorie de oameni (foști politicieni, în special) și că țara întreagă este transformată într-o temniță flămândă.

În încheierea acestei scrisori, rugase "organizația internațională" să intervină pe lângă "Tribunalul Internațional", pentru punerea imediată sub acuzare a lui Gheorghiu-Dej pentru infracțiunea de

"Crimă împotriva umanității". În sfârșit, procesul celor doi (expeditor și curier) s-a judecat cu ușile închise, în ședință secretă, probabil, pentru a nu fi de râsul, dacă nu, mai curând, de plânsul unei lumi întregi.

CU FAȚA LA SPATE

Când m-am hotărât, în cele din urmă, după îndelungi ezitări, să mă apuc de scris aceste reportaje, eram sigur că nu voi vorbi decât despre mine, despre tot ce am întâmpinat și am îndurat pe parcursul anilor de detenție. Dar, cum în detenție nu m-am aflat de unul singur, se înțelege că am fost nevoit să vorbesc și despre toți aceia care m-au înconjurat, colegi de suferință, de detenție. Este adevărat că mulți și-au publicat memoriile de detenție (lucru pe care îl fac și eu, așa cum am crezut de cuviință) și bine au făcut, așa cum, nu odată, ne-a sfătuit s-o facem Paul Goma. Alții au ezitat, ori n-au făcut-o din comoditate, pur și simplu, sau poate nu s-au priceput.

Multora, sunt convins, le-a fost silă să se mai înhame la o astfel de muncă, poate de prea puțin folos.

Au mai fost, cred, chiar foarte mulți care ar fi dorit să o facă, dar n-au mai apucat, pentru că nu mai sunt.

Astea fiind zise, iată că m-am apucat a scrie nu numai despre grozăviile trăite de mine, sau la care am fost martor ocular, dar și despre cele petrecute altora pe parcursul anilor de detenție și povestite, apoi, la vremea când mă aflam și eu acolo, ca o tristă și amară aducere aminte. Iată, bunăoară un caz mai aparte:

La puțină vreme după instalarea mea într-una din camerele de pe secția întâi a penitenciarului Jilava și-a făcut apariția într-una din seri un băiat tânăr, să nu fi avut mai mult de 25 de ani.

N-a durat prea multă vreme și amândoi, tineri fiind, ne-am împrietenit, cum era și firesc. Apoi, din una, din alta, confesându-ne am aflat din gura lui Bogdan povestea tumultoasă a arestării sale și groaznicul sfârșit al tatălui său.

- Era prin primăvara anului '957, povestește Bogdan.

Tata începuse să se teamă pe bună dreptate, de la o vreme, de faptul că securitatea se interesa îndeaproape de persoana sa. I-o

spuseseră într-o notă de maximă discreție și precauție o serie de colegi de-ai săi din corpul didactic, care fuseseră într-un fel cercetați în legătură cu dânsul. Era profesor de română și germană la un liceu din capitală. Dar iată câteva elemnte care au dus probabil la arestarea tatei.

În primele zile ale razboiului, fusese concentrat ca rezervist cu gradul de locotenent și trimis să lupte în primele linii pe frontul de răsărit. Și-a făcut conștiincios datoria de oștean. A fost chiar decorat de Regele Mihai pentru fapte deosebite de arme. Apoi, către sfârșitul campaniei din Rusia, fusese avansat la gradul de căpitan și chemat să lucreze ca ofițer de informații în cadrul Biroului 2 din M.S.M.- al Armatei. Poate și pentru faptul că, deși era român sadea, vorbea destul de bine limba germană.

Cred că de aici i s-a tras dezastrul care a urmat. Văzând că securitatea lui Gheorghiu - Dej îi dă târcoale și-a dat seama că o arestare a sa este aproape iminentă. Așa că s-a hotărât să se "dea la fund", cum se spune, să se ascundă, să se facă nevăzut. Rămăsesem eu cu sărmana mama și ea cadru didactic, să ne descurcăm cum vom putea și cum ne-o îndruma Cel de Sus.

De la o vreme, o serie de indivizi îmbrăcați civil ne vizitau acasă, întrebând de tata. Mama, cum era "instruită" de tata le-a dat a înțelege celor ce-l căutau că s-ar putea să fi trecut în vreun fel frontiera în străinătate, posibil în Germania de Vest. Era chiar hotărâtă să deschidă divorț. M-a chestionat așa superficial și pe mine fără să mă cheme la ei la Ministerul de Interne. Aveam casa noastră și o grădină ca un colț de rai. Tata se ascunsese la un coleg de-al său cu care fusese camarad pe frontul de Est. Nu voia să-l deranjeze pe unchiul meu (fratele său mai mic), poate și pentru a nu-i crea cumva ceva probleme dificile. Dar securitatea se interesase de dispariția tatei și-l cercetase deocamdată în stare de libertate și pe unchiul Costică.

Primiseră același răspuns bine ticluit - spuneam noi.

Fugit în străinătate.-Noroc că apucasem să-mi termin facultatea. Altfel Dumnezeu știe dacă mă mai lăsau să frecventez cursurile la zi. Lucram ca inginer proiectant la o întreprindere de construcții. Într-una din zile am fost chemat la cadre. Am fost concediat pe motiv de incompetență. Mi-am dat imediat seama cine mi-o făcuse. M-am angajat apoi pe unde am putut dar am știut tot timpul că eram urmărit. Pe mama au lăsat-o de la o vreme în pace, cel puțin în aparență, dar

mai mult ca sigur că o filau discret. Tata ne-a vizitat într-una din zile chiar în amiaza mare cum se spunea. Era mai puţin riscant decât noaptea, spunea el. Venise prin fundul curţii, pe la nişte vecini, dar aveam în gardul din fund o portiţă care dădea într-o mică alee. Pe acolo scotea tata, primăvara şi toamna, gunoiul din grădină. După ce ocolea un bloc de locuinţe aleea ieşea în bulevard. Se vede că securitatea nu dibuise încă această poartă. Cu ocazia asta ne-a lăsat noi "instrucţiuni", cum să vorbim, ce să spunem şi a plecat după ce ne-a îmbrăţişat pe mine şi pe mama.

Ne-a spus atunci cu lacrimi în ochi că nu-i exclus să plece cu adevărat în Germania. I-a promis cineva că-l va ajuta. Apoi, într-o duminică, ne-am trezit aproape de prânz din nou cu tata. Venise să-şi ia rămas bun. Se pregătea de plecare. Ne-a asigurat că ne va da de ştire oriunde s-ar afla.

Se pare că a fost reperat de astă dată ori a fost vândut de vreun vecin. Ne-am trezit cu poarta trântită la pământ.

În curte au năvălit trei gealaţi bine clădiţi şi mătăhăloşi ca nişte gorile. Aveau în mâini pistoale. Tata s-a strecurat prin uşa din spate de la bucătăria de vară care dădea în grădină şi apoi s-a îndreptat alergând spre poarta din fundul grădinii.

Unul dintre securişti a pornit în urma sa, dar tata apucase să iasă. S-au auzit două împuşcături. Nu mai puteam vedea nimic deoarece ceilalţi doi se proptiseră în uşa casei. Apoi cei doi au luat-o tot prin grădină, ieşind pe portiţa din fund. Stăteam cu sufletul la gură, şi eu şi mama.

Oare l-au împuşcat, l-au prins viu? Nu ştiam nimic şi nici în fundul grădinii să mergem nu ne încumetam. Avusesem un câine, dar murise recent, se pare, otrăvit. De la o vreme, nu s-a mai auzit nici un zgomot. Dar noi nu ne-am putut linişti. Am intrat în cele din urmă în casă. S-a înserat, s-a făcut noapte. Plânsete pe biata mamă. Am stat amândoi fără să lipim pleoapă de pleaoapă. S-a făcut în sfârşit ziuă. Eu trebuia să merg la serviciu. N-am mai mers.

Mama trebuia să plece şi ea la şcoală. N-a mai plecat. A mai trecut o zi şi încă o noapte. Abia în după amiaza celei de a treia zile a apărut la poartă un Land - Rover. Au coborât doi civili. Au intrat în curte, apoi în casă. S-au apucat de scotocit peste tot. Mai mult în bătaie de joc. Au făcut prăpăd. Seara, târziu au terminat. N-au găsit nimic compromiţător. M-au invitat apoi în maşina cu care veniseră.

Mi-am dat seama că m-au "priponit". Nu mai puteam face nimic. Cu Dumnezeu înainte.

Mi-am întors pentru o clipă capul şi am zărit-o pe mama plângând, frângându-şi mâinile. Apoi mi-au pus nişte ochelari metalici cu sticle mate. N-am văzut nimic, n-am ştiut nimic pe unde m-au dus. În sfârşit, am ajuns. Mi-au fost scoşi ochelarii. Am recunoscut clădirea. Eram la Mallmezon. Apoi un birou obişnuit ca toate birourile. Dar parcă avea ceva în plus. Mi-am dat imediat seama. Era o masă mică şi cu un scaun aproape lipit de ea. Era aşezată lângă peretele din dreapta în faţă unui birou masiv încărcat cu dosare ordonat stivuite. La birou, un ofiţer de securitate în uniformă, de astă dată. Era locotenent major. Un bărbat scund, pe cât se părea, cu nişte ochi extrem de ageri şi pătrunzători. Am fost invitat să iau loc. M-am aşezat pe scaun şi "hora" a început.

Toate datele personale, apoi prima întrebare la obiect.

- Unde-i tata?

- Nu ştiu.

- De câte ori a mai revenit pe acasă după ce a plecat?

- Duminică a fost pentru prima oară.

- Minţi.

Am înghiţit în sec. Mi se uscase gura şi buzele se crăpaseră sângerând uşor. Poate de sete, poate din cauza febrei, nu-mi dădeam seama. Am scos batista şi m-am şters. Anchetatorul mi-a pus pe masă un pahar cu apă. Am sorbit un pic şi n-am mai putut. Mă usturau buzele, limba. A urmat o a treia întrebare.

- Cine mai venea pe la tata, adică pe la noi?

- Nimeni. Şi nu minţeam. Tata devenise în ultima vreme extrem de circumspect şi în acelaşi timp precaut.

Şi deodată întrebarea fatală.

- Vrei să-l vezi?

- Dacă este aici, n-aveţi decât să-l chemaţi sau să-l aduceţi.

Este aici dar nu mai poate veni. Vom merge noi la dânsul. S-a ridicat apoi de la birou. Mi-a făcut semn cu mâna să o iau înainte. Fără ochelari metalici. Am pătruns într-o încăpere mică cu pardoseală de ciment şi plăci de gresie împrejur. Un fel de grup social dar nimic în preajmă care să confirme această supoziţie. Jos pe ciment se afla culcat cu faţa în jos un trup omenesc. Era învelit parţial cu o foaie de cort dintr-acelea care au militarii în dotare. I se vedeau picioarele.

Am recunoscut imediat pantofii tatei. Eram de acum complect edificat. Tata era mort. Îl nimeriseră. Un subofiţer a ridicat încet foaia de cort. A apărut faţa tatei cu ochii bulbucaţi ieşiţi din orbite, cu ploapele umflate şi vinete, cu firişoare de sânge închegat în colţul buzelor umflate. Pe moment nu mi-am putut da seama, dar pe urmă am realizat tot ce se întâmplase.

Oribilă crimă. Deşi cadavrul se afla cu faţa în jos, capul tatei fusese răsucit cu faţa la spate. Pielea de pe gât era răsucită aidoma unei rufe când o stoarce gospodina în mâini.

Am simţit cum mi se pune o ceaţă pe ochi şi n-am mai ştiut nimic. Când m-am trezit, eram depus în celula mea care urma să-mi fie deocamdată a doua locuinţă. Eram trântit cu faţa în jos, precum era şi tata. Începând de a doua zi, am intrat în "focuri". Ancheta demarase. Abia după proces am putut realiza ceva mai clar împrejurările în care murise tata. Probabil fusese numai rănit şi luat pe sus de cele trei gorile. Mai mult ca sigur că fusese apoi cumplit molestat într-o încercare de a mai scoate ceva de la dânsul. Dacă au văzut că nu pot afla mare lucru, au recurs la actul acela bestial.

Tata murise în grele chinuri.

Dumnezeu să-l odihnească în pace.

OPERE ALESE

La început, nu ne venea a crede, dar pe urmă, după ce ne-a istorisit mai amănunţit care a fost mobilul arestării sale, ne-am edificat şi i-am dat deplină crezare. Într-adevăr, percheziţia efectuată la domiciliu său durase mai mult decât întrega anchetă, care sfârşise a doua zi după arestare. Când securitatea a descins la locuinţa sa dintr-un cartier al capitalei era ora cinci dimineaţă. S-au fixat, de cum au intrat, în bibliotecă. O cameră cu pereţii acoperiţi aproape în întregime de cărţi, unele dintre ele aşezate în raft pe două rânduri, din lipsă de spaţiu.

Erau mii de volume, multe dintre ele în limbi străine. Restul camerelor au fost prea puţine deranjat.

Acolo în bibliotecă au "zăcut" cei doi ofiţeri îmbrăcaţi civil, răscolind şi răsfoind nenumărate volume pentru a găsi "corpul delict".

Şi l-au găsit abia spre seară, după 14 ore de căutări. De fapt ceea ce căutau era doar la vedere, chiar în primele rafturi. O serie de volume frumos legate şi copertate, ca, de altfel, toate din această categorie de "Opere alese" ale marilor "emimenţe cenuşii", pe atunci, la modă: Marx, Enghels, Lenin şi Stalin. Ba mai erau pe deasupra şi "Rapoarte" ale lui Gheorghiu-Dej de pe la diferite congrese ale partidului. Era vorba, cu alte cuvinte, de literatură marxist-leninistă, cum se mai chema, şi nu părea să trezească vreun interes celor doi poteraşi.

Până ce unul dintre ei a avut proasta inspiraţie să se "agaţe" de un volum. Era "Dialectica Contra naturii". Dar ghinionul a făcut să-l scape din mână. Volumul s-a deschi jos pe podea dezvelind coperta interioară pe care stătea scris: Nae Ionescu - Roza vânturilor. La început n-au înţeles prea mare lucru. Probabil că nici nu auziseră de un astfel de nume, dovadă că nu l-au dat de-oparte.

Apoi au luat la răsfoit "Caietele filozofice" ale lui Lenin care s-au dovedit a fi după cele scrise pe coperta interioară "Proza fantastică" a lui Mircea Eliade. Şi, în cele din urmă, a picat marea nenorocire: "Main Kampf" a lui Adolf Hitler, între coperţile unui "Raport" la al nu ştiu câtelea congres al P.M.R.-ului, de Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Într-adevăr "Opere alese". Ancheta n-a durat, ce-i drept, decât câteva ore, dar nu i-a fost deloc uşor profesorului Marcu (licenţiat în filologie şi filozofie) să-l convingă pe anchetatorul său că volumul editat în nemţeşte îi fusese pur şi simplu dăruit de un fost anticar care între timp sucombase. Astfel că "încadrarea juridică" s-a făcut la "Deţinerea de tipărituri interzise".

MARŞ FORŢAT

Eram destul de mulţi cei care ne înghesuiam urcând anevoie treptele acelea abrupte, spre a ieşi pe puntea exterioară a şlepului, de unde, tot într-o învălmăşeală cumplită, asemeni patrupedelor mânate de la spate, eram dirijaţi de gardieni şi militari către pasarela îngustă pe care ne strecuram cu destulă greutate, pentru a debarca, în sfârşit, la malul Chiliei. Cred că a durat mai bine de o oră acest spectacol dezolant al debarcării noastre, la 6 decembrie 1959, în lagărul de la Periprava. Nu pot să uit acea zi. Nu am voie să fac acest lucru. În

priul rând că era o zi creştinească, de-a noastră, ziua sfântului Nicolae. Iar în al doilea rând, pentru că a fost, cu toate cele ce au urmat, un fel de "PAHOD NA SIBIR" demn de ţinut minte. Oamenii erau slabi, epuizaţi fizicește şi chiar moralicește, cum era şi firesc. Mulţi aveau o vârstă destul înaintată, abia ne ţineam pe picioare şi abia mai puteam să ne mişcăm străduindu-ne împreună cu toţi ceilalţi să executăm cât de cât o "aliniere", cum ne fusese ordonat.

Asta, pentru obişnuitul "număr", de care nu cred că am fi scăpat ni pe cealaltă lume, la intrarea pe poarta raiului sau a iadului, unde se pare că deja ne aflam, fiind încă în viaţă. Ne-a fost servit apoi "felul doi", cum s-ar spune, o percheziţie minuţioasă, mai cu seamă corporală, în condiţiile acelea în care, desfăşuraţi pe o suprafaţă apreciabilă, cei peste o mie de deţinuţi care eram tropăiam din picioare, cu feţele congestionate de ger şi mâinile aproape degerate. A durat şi acest supliciu mai bine de o oră, după care s-a dat ordin să ne aliniem din nou, pentru a fi distribuiţi, o parte pentru lagărul de la centru, iar o altă parte la secţia Grindu, un lagăr aflat la aproximativ trei kilometri de centru Periprava. În sfârşit, coloana pentru Grindu s-a pus în mişcare. Eram aproape o mie de suflete care abia ne târam, înaintând destul de greu, cu faţa în vânt. Se aflau printre noi destul de mulţi infirmi sau cu o serie de afecţiuni cronice, care se deplasau destul de anevoie. Chiar lângă mine mergea - dacă se poate spune aşa - căpitanul Godeanu, invalid de război cu un singur picior, care abia înainta ajutat de o cârjă. Coloana se scurgea destul de încet pe drumul îngust şi plin de numeroase denivelări, destule hârtoape. Eram în marş, cum s-ar spune, un "marş forţat" deoarece atât militarii cât mai cu seamă gardienii ne tot zoreau gratulându-ne cu o sumedenie de înjurături. De la o vreme, însă, coloana se cam subţia, mulţi dintre noi ieşind în afara ei şi oprinde-se ca să se odihnească. Erau mulţi din cei cu afecţiuni cardiace şi invalizi, bineînţeles, dar şi dintre cei tineri, care erau şi ei total epuizaţi, anemiaţi după ani grei de detenţie prin celule. S-a dat, în sfârşit, ordin să ne oprim pe loc. A urmat o pauză de vreun sfert de oră, mai mult pentru regrupare şi reîncolonare. Şi iarăşi am pornit. Gerul se înteţise şi se dezlănţuise vântul, suflând în rafale puternice peste întreaga coloană aflată în marş ca şi pe toată întinderea aceea pustie de jur-împrejur. Ne apropiam de Grindu. Se zărea conturul lagărului şi posturile înalte de observaţie. La un moment dat, întreaga coloană s-a oprit din nou. Credeam că e vorba de

o nouă pauză. Dar a fost în realitate un caz de foţă majoră. Unul dintre deţinuţii din faţa coloanei, un băiat tânăr, (culmea), a căzut ca secerat din picioare. Au intervenit imediat cei aflaţi în preajmă, ba chiar şi un medic, deţinut, aflat printre noi, dar n-am mai putut face nimic. Tânărul suferea de inimă şi făcuse un infarct care i-a fost fatal. Dar evenimentul a trecut în cele din urmă aproape neobservat şi coloana s-a pus din nou în mişcare. După aproximativ un sfert de oră de mers, am ajuns, în sfârşit, în lagăr. Bineînţeles, cu un om mai puţin în efectivul celor vii. Era, s-ar zice, prima victimă de pe aceste meleaguri, pe care am cărat-o cu noi încolonându-ne din nou în curtea lagărului pentru număr. Cel mort a fost aşezat pe o placă de stufit în faţa frontului. Trebuia neaparat să fie prezent la numărătoare, conform regulamentului.

PATRU ZILE DE LIBERTATE

Se afla în detenţie politică de aproape cinci ani. Când l-am cunoscut, în lagărul de la Grindu, mai avea doar câteva luni până la liberare. În cea mai mare parte, pedeapsa pe care o avea (cinci ani) o executase în penitenciare, mai cu seamă în cel de la Gherla.

Era un bărbat în jur de treizeci de ani, artist instrumentist de profesie, cu domiciliul stabil în capitală.

Prima condamnare (a urmat şi a doua) i s-a tras de la nişte discuţii la un pahar, unde s-a presupus că ar fi vorbit duşmănos la adresa orânduirii. Acum, ardea de nerăbdare să se vadă din nou om liber. Bineînţeles că va şti să-şi ţină gura şi nu va mai trăncăni vrute şi nevrute, cum procedase până la arestare. Şi ultimele luni, ultimele zile de detenţie s-au scurs, pe unde mai bine, pe unde mai rău, aşa încât a sosit şi mult aşteptata zi a eliberării. Fire deschisă, comunicativă, suflet de artist cu alte cuvinte, ne-a îmbrăţişat pe toţi din brigadă, luându-şi rămas bun şi memorând mai cu seamă o serie de adrese la care se obligase să ajungă spre a transmite mesajele unor colegi de suferinţă. Ne-am bucurat în mod sincer şi noi toţi când l-am văzut plecând către mult râvnita libertate.

Numai că bucuria noastră - şi a lui mai cu seamă - a fost de scurtă durată. După aproximativ două săptămâni ne-am trezit cu

Mitică din nou în lagăr. Aproape că ne-am crucit cu toţii. Nu ne puteam imagina sub nici o formă cum de reapăruse în detenţie. Bineînţeles că numai el a fost în măsură să ne satisfacă curiozitatea, lăsându-ne "muţi" de uimire atunci când ne-a povestit tot ce se întâmplase cu dânsul.

- "De altfel, necazul se pare că a pornit chiar din Gara de Nord ne-a lămurit Mitică - în după-amiaza acelei zile (a eliberării), când am coborât din trenul de Galaţi. M-am revăzut chiar atunci pe peron, în prima zi de libertate, cu un fost coleg de şcoală pe care nu-l mai întâlnisem de multă vreme, chiar înainte de detenţie. Văzându-mă fără bagaje şi niţel cam şifonat, m-a întrebat, cum era şi firesc, ce-i cu mine, de unde vin?

- Din Iad, fratele meu! Din fundul Iadului, mai precis, mi-am descărcat eu sufletul, simţindu-mă, parcă, mai uşurat. Apoi, ca unei vechi cunoştinţe din fragedă copilărie, i-am povestit în câteva cuvinte pe unde trecusem şi cum am supravieţuit. Se înţelege că acasă le-am povestit şi părinţilor (nu eram căsătorit) tot ce întâmpinasem în cei cinci ani de detenţie. Cu prietenii şi colegii pe care i-am revăzut am fost destul de zgârcit la vorbă, chiar circumspect. N-am stat decât patru zile în libertate. În cea de-a cincea zi după eliberare, m-am trezit la poartă cu o "Pobedă" din care au coborât doi indivizi civili. Au intrat în curte, după ce au izbit în lături poarta, ca nişte "apucaţi". Apoi au intrat în casă şi au început să cotrobăiască dar n-au găsit nimic compromiţător. Eu deja mă îmbrăcasem şi-i spusesem mamii să-mi pregătească bocceaua. Mă aşteptam - se înţelege - că mă vor lua cu dânşii. Şi aşa a fost. M-au ţinut o săptămână în anchetă. Voiau să ştie dacă am mers cumva la o serie de adrese pentru a transmite eventual mesaje ori scrisori ale foştilor colegi de detenţie, dar în acelaşi timp căutau să afle dacă am mai povestit şi altora despre cele petrecute în detenţie. Am negat se înţelege.

- Minţi, a izbucnit la un moment dat anchetatorul. Ştiai bine că nu ai voie să vorbeşti despre regimul de detenţie şi cu toate acestea ai trăncănit. Vei înfunda din nou puşcăria pentru aceleaşi fapte.

- Care fapte? am întrebat eu cu vădită timiditate.

- Discuţii duşmănoase, în termeni legali adică, mâncătorie de rahat, cu alte cuvinte, despre "Iadul" în care ai fost.

- Ce, nu mai ţii minte?

Am înţeles imediat cine mă "cântase". Mai mult ca sigur colegul meu de şcoală.

- Apoi vă rog să mă iertaţi, domnule anchetator, am reluat eu cu dezinvoltură (ştiind că soarta îmi este pecetluită), dar pentru "discuţii duşmănoase", de astă dată, în termeni legali cum aţi spus, nu cred să aveţi ceea ce se cheamă "probe materiale" la dosar.

- Eşti cât se poate de naiv, domnule dragă. Dacă nu pentru a **fabrica** astfel de "probe", de ce ne mai aflăm, noi, aici, "anchetatorii penali de securitate"?

- Aveţi dreptate, domnule anchetator.

PROFESORUL DE FRANCEZĂ

Am mai scris despre dânsul, amintindu-i în trecere numele său de presigiu, marea sa personalitate. Dacă o fac din nou, nu este pentru a mă repeta, Doamne fereşte. Doresc de astă dată, să vi-l prezint pe acest minunat om care era generalul Potopeanu în postura de mare pedagog, cum a fost, de altfel, şi în libertate, atunci când le vorbea studenţilor săi militari la fosta "Şcoală superioară de război" (Academia militară), dar şi aici, în detenţie. Programul său era destul de încărcat. Dimineaţa, cursuri de limbi străine (franceza, engleza, germana, pe care le stăpânea perfect), după-amiază, lecţii de "economie politică" (era licenţiat în ştiinţe economice) iar seara, inegalabile prelegeri de "Istorie militară". Ofiţer stat-majorist cu studii militare superioare în Germania, diplomat de carieră, (fost ataşat militar la Londra şi la Paris), ministru sub-secretar de stat la "Economia naţională" în guvernul Antonescu, generalul Potopeanu a fost şi a rămas încă la acea vreme (aproape şaptezeci de ani) un model de conduită, de dăruire intelectuală, de bonomie şi de un real bun simţ. Noi, cei şase elevi la cursurile sale de franceză, eram într-un fel privilegiaţi, deoarece primele lecţii de dimineaţă erau ale noastre. Apoi urma, după o pauză, ora de engleză şi, aproape de prânz, ora de germană. Un program care se repeta cu meticulozitate deosebită, zi de zi, mai bine de jumătate de an. Dar serile acelea minunate, chiar dacă erau după gratii, n-am să le uit niciodată. Întreaga cameră (în jur de patruzeci de deţinuţi), asistam la prelegerile sale de "Istorie

militară", care ne captivau. Era un dușman de moarte al "belșevismului", al Rusiei sovietice, dar adevărul este că nu i-a agreat niciodată pe ruși din cele mai vechi timpuri, deși avea o deosebită admirație față de Tolstoi, Gogol sau Dostoevski. Ne vorbea ceasuri întregi despre atrocitățile săvârșite de Stalin în anii sângeroasei sale dictaturi. Dar ceea ce era mai interesant erau exemplele sale de necontestat despre crimele săvârșite de odiosul dictator începând cu deportările de populație civilă în nordul Siberiei sau în Kazahstan (la muncă forțată), despre executările masive, în grup sau individual, la care se spune că Stalin lua parte de multe ori personal. Cu același lux de amănunte, ne-a povestit despre procesul presupușilor complotiști intentat unor mari personalități ale vechii "armate roșii", printre care vestiții generali Tukacevskhi Iakir, Uborev, Kork, Vozneanski, Blüher ș.a., despre care se spunea că Stalin i-ar fi ucis cu mâna lui, cu câte un glonte tras în ceafă.

Dar, revenind la lecțiile noastre de franceză, acestea deveniseră pentru noi, în cele din urmă (după ce ajunsesem să stăpânim binișor o parte din cuvinte), o adevărată delectare. Învățam mici poezioare, texte din clasicii literaturii franceze, după cum ne dădea de scris pe bucățile acelea de sticlă, pudrate cu praf D.T.T. citate din lucrările unor personalități ale vieții politice sau diplomatice, pentru a ne obișnui cu construcția frazelor. La una din orele de curs, pentru a scoate și mai mult în evidență sentimentele sale de antipatie față de Rusia, mai cu seamă față de soviete, ne-a rugat să scriem și să memorăm o inegalabilă caracterizare făcută Rusiei de marele diplomat francez Clemanceau (fost ministru de externe). O redau în traducere, desigur, dovadă că astfel de cuvinte nu se uită nici o dată:

"Oricine încheie un tratat bilateral cu Rusia și nu știe că ministrul afacerilor de externe rus, chiar în momentul când își pune semnătura în josul documentului, are deja luată hotărârea de a nu-l executa și planul deja întocmit pentru a ajunge la aceasta, acela nu cunoaște Rusia".

Nu mă îndoiesc până astăzi că aceste cuvinte au fost, sunt și vor fi în actualitate, cât timp va exista Rusia.

REABILITARE PRIN MUNCĂ FORȚATĂ

Prima noutate - să o numesc așa - la sosirea noastră în lagărele de muncă a fost aceea că, prin grija "partidului și guvernului", ni s-a oferit o posibilitate aproape unică de reabilitare prin muncă și, în consecință, pe baza rezultatelor obținute și a unui comportament ireproșabil, șansa de a fi redați societății înainte de expirarea mandatului. Marea majoritate am înțeles că era vorba de o abjectă demagogie. Era, cum s-ar spune, un fel de "purgatoriu" pentru purificarea sufletelor, aici, pe pământ, un loc de curățire a păcatelor (politice în cazul nostru), înainte de a trece în lumea liberă (dacă nu în lumea celor drepți). Numai că mulți dintre cei care au crezut prostește (cei mai tineri) în lozincile lansate de administrație, apucându-se să muncească în neștire pentru a face normele exagerate de lucru, s-au "curățat" de zile, rămânând să îngrașe pământul din Balta Brăilei sau din Deltă. Era, în fond, vorba de o "reabilitare" forțată, de vreme ce normele de lucru erau obligatorii pentru toată lumea. Au fost, însă, până la urmă - după cum s-a văzut - nerușinate lozinci demagogice, specifice propagandei comuniste peste tot, promisiuni iluzorii la adăpostul cărora erau puse în joc niște interese majore demne de luat în seamă, și anume:

Realizarea unor beneficii prin exploatarea unei munci gratuite (plătită însă de beneficiar) și, în al doilea rând, și cel mai important, epuizarea noastră fizică, exterminarea propriu zisă, în cele din urmă, în condițiile în care asistența medicală era inexistentă. Direcția generală a penitenciarelor, M.A.I.-ul (tot un drac) încasau sume frumoase ca rezultat al activității noastre, fapt recunoscut, de altfel, fără nici-o reticență, de gardienii noștri, supraveghetori-șefi ai punctelor de lucru.

De aceea eram zoriți tot timpul iar în cazul neîndeplinirii normelor eram aspru pedepsiți. Mai târziu, în lagărul de la Grindu-Periprava, pentru o serie de deținuți s-a pus chiar problema unei specializări în sectorul viticol, unde era nevoie de mână de lucru calificată. Am urmat și eu un astfel de curs. Apoi am fost scoși să facem "practică" la săpatul gropilor și îngropatul coardelor (săditul viei). Am intrat și în via pe rod pentru munca la stropit.

La recoltat, toamna, veneau însă civilii şi o parte din cadre. Nici că se putea o mai mare bătaie de joc. În condiţiile în care eficienţa muncii noastre s-a văzut, printr-o creştere substanţială a veniturilor M.A.I.-ului, a început, de la un timp, să se îmbunătăţească şi hrana noastră, dar numai atât cât să ne menţinem existenţa minimă cotidiană. Oriunde ne-am aflat, însă, condiţiile de muncă şi de viaţă pentru noi, deţinuţii politici, au fost întotdeauna cât se poate de vitrege. Acestea fiind zise, presupusa "reabilitare" a noastră ne-a costat destul de scump: dezechilibrări în forme multiple ale organismului prin şubrezirea sănătăţii, multe cazuri de invaliditate prin accidentarea pe şantierele de muncă forţată şi, peste toate acestea, sute de morţi rămaşi să îngraşe un pământ stropit cu sânge şi răscolit cu deznădejde, ani de-a rândul.

DOCTOR LA TOATE

Dacă persoana doctorului Mircea Ionescu merită a face obiectul preocupărilor mele memorialistice, când scriu aceste rânduri, atunci daţi-mi voie de a vorbi despre dânsul neapărat ca despre o adevărată "personalitate" şi nu altfel. Pentru ca fostul medic deţinut Mircea Ionescu este omul despre care nu se poate vorbi decât numai de bine iar numele său ne-a inspirat întotdeauna un mare şi deosebit respect. În condiţiile acelea, mai mult decât vitrege, din lagărul de la Grindu-Periprava, el a făcut, s-ar putea spune, mai mult decât era posibil, pentru a ne readuce pe mulţi dintre noi la viaţă, ajutând-ne să supravieţuim totuşi pe mai departe. Îl ţin minte încă din lagărul de la Stoieneşti, unde umbla printre paturile noastre, ale acelora rămaşi în saivane după ce brigăzile plecau la muncă dimineaţa. Eram mulţi cei care nu mai eram în stare nici să ne ţinem pe picioare dar să mai facem vreun efort. Ne mângâia cu o vorbă de duh, ne insufla curaj şi ne trata cu ce putea, cu ce avea din puţinele medicamente pe care le purta prin buzunare, peste tot pe unde umbla, de la un saivan la altul. Apoi, când s-au pus bazele unui sistem sanitar prin înfiinţarea unei infirmerii, cu un cabinet medical, mai mult sau mai puţin dotat cu cele necesare, doctorul Mircea Ionescu (care fusese, de altfel student la medicină în ultimul an la data arestării) a făcut adevărate

minuni în ceea ce priveşte organizarea. În scurtă vreme, infirmeria avea să aibă şi un salonaş medical cu câteva paturi unde erau internaţi cei cu situaţii mai deosebite din punct de vedere al sănătăţii iar nu după multă vreme un salon ceva mai mare pentru spitalizarea bolnavilor T.B.C. - pulmonar cu o medicaţie cât de cât adecvată şi care se aflau într-un număr îngrijorător. Apoi în ceea ce priveşte asistenţa medicală, la consultaţiile pe care nu mai dovedea să le acorde de unul singur a fost nevoie să fie ajutat vreme îndelungată, de o serie de medici deţinuţi care se mai aflau în lagăr ca, spre exemplu, doctorul Brătescu, medic în vârstă, bucureştean (ca şi doctorul Ionescu) sau fostul căpitan medic, doctorul Santo-Leher-Ludovic, din Codlea (lângă Braşov). Mai târziu, la insistenţele doctorului Mircea Ionescu pe lângă medicul M.A.I.-ului, s-a înfiinţat pe lângă infirmerie şi un cabinet stomatologic cu toată aparatura necesară şi cu un specialist, doctorul Niculescu. La acest cabinet veneau de multe ori şi cadrele, în frunte cu comandantul lagărului, căpitanul Agachi.

Dar sărmanul doctor Mircea Ionescu nu odată le-a venit personal în ajutor multora dintre gardieni, acordându-le asistenţă imediată şi medicaţie adecvată în situaţii de urgenţă. Cele două brigăzi de inapţi care s-au constituit imediat după prima triere erau tot sub supravegherea dânsului. Din una din acele brigăzi făceam şi eu parte, la acea vreme.

Aproape zilnic ne scotea la cabinetul medical şi ne consulta, împreună cu ceilalţi medici mai în vârstă. Aşa se face că în cazul meu, fiind depistat cu o maladie mai aparte (diateză hemoragică), am fost numaidecât internat. N-am să-l uit niciodată, nu se poate uita, nu trebuie să se uite, atât bine cât a făcut acest om. Seara, după consultaţii, venea prin salonaşul acela al nostru, se aşeza pe marginea patului şi stătea de vorbă cu bolnavii. Ne mângâia cu o verbă bună şi ne dădea încredere în viaţă. De aceea, vorbind despre Mircea Ionescu, se poate spune că a fost "doctor la toate": ale trupului, dar şi ale sufletului, în momentele grele. Dacă acest "om între oameni" se mai află astăzi în viaţă fie ca bunul Dumnezeu să-i facă parte de zile tihnite şi pline de bucurii după faptele sale încărcate de noblețe sufletească, de simţul datoriei, al umanităţii şi al iubirii creştineşti, ca un bun creştin ce era la vremea tinereţii sale.

VESTEA CEA MARE

Cele două brigăzi de înapți, constituite chiar de la prima triere medicală la sosirea în lagărul de la Periprava, erau formate în cea mai mare parte din oameni vârstnici, neputincioși. Dar existau printre ei destui deținuți mai tineri, chiar foarte tineri, care aveau necazuri cu sănătatea. M-am aflat și eu printre aceștia din urmă, o perioadă de timp. Cum regimul de detenție pentru aceste brigăzi aflate mai tot timpul sub cheie era, într-un fel, asemănător celor din penitenciare, era normal să ne umplem timpul cu multiple preocupări, unele dintre ele chiar de primă necesitate, așa cum, de altfel, am mai vorbit. Apoi, cum sănătatea multora dintre noi era destul de șubredă, ivindu-se uneori chiar cazuri de deces, cineva s-a gândit că n-ar fi deloc rău, tot pentru a ne umple timpul, să fie oficiată câte o slujbă religioasă fără pretenții prea mari. Părintele Dimitrie Blidaru, singurul preot pe care-l aveam printre noi, s-a oferit să se îngrijească astfel, în fiecare zi, de sănătatea noastră spirituală înjghebând dimineața și la vreme de seară câte o mică slujbă. Ba, mai mult decât atât, cuviosia sa se îngrijea să ne țină din când în când câte o predică, vorbind cu înțelepciune și smerenie, încât pe bună dreptate cuvintele sale ne mergeau, cum se spune, la inimă. Pe mulți dintre noi - care am avut buna plăcere - ne-a învățat multe rugăciuni și, în condițiile în care ne aflam, acestea au fost, fără tăgadă, de un real folos. Dar veneau uneori să asiste la aceste slujbe și o serie de deținuți din brigăzile de muncă, folosindu-se de o scurtă perioadă, cât erau ușile deschise la baraca noastră la vreme de seară. Și, printre aceștia, un oaspete de seamă era doctorul nostru deținut, Mircea Ionescu, medicul șef al infirmeriei noastre, care era în același timp și un amic bun al părintelui Blidaru. În astfel de ocazii, mai aflam de la doctorul Mircea Ionescu și o serie de știri mai proaspete.

Desigur, nu uitam ca, de fiecare dată, atunci când părintele Blidaru intra în închipuitul altar, să punem plantoane care să vegheze la liniștea cuvenită evenimentului. În seara aceea din Sâmbăta Paștelui, părintele ne-a vorbit despre multe lucruri interesante din sfintele cărți și, nu mai încape nici-o îndoială "Patimile Mântuitorului", rugându-ne ca cei care aveam bunăvoința să stăm cu dânsul după ora stingerii să oficieze cum va putea, în condițiile acelea de detenție, mult prețuita

slujbă de Inviere a Domnului. Şi au rămas chiar foarte mulţi. În ceea ce mă priveşte, n-am putut fi tot timpul în preajma părintelui Blidaru, deoarece eram chiar planton de serviciu în schimbul întâi, deci până la miezul nopţii. Noaptea aceea a fost însă o adevărată revelaţie, mai cu seamă atunci când sfinţia sa a rostit înălţătoarele cuvinte "Hristos a înviat". Şi în momentul acela toată lumea am văzut prin ferestrele barăcii cum cerul s-a deschis, parcă pentru o clipă şi cum un fulger a tranversat bolta înstelată, curată. Nu, nu era vreme de ploaie, deoarece n-au urmat obişnuitele tunete. Dar a fost totuşi o lumină neobişnuită sau, mai curând, o lumină Divină, probabil un semn Dumnezeiesc, cum s-a exprimat părintele Blidaru. Apoi cuviosia sa ne-a spus că evenimentul acesta are o semnificaţie deosebită tocmai pentru faptul că s-a petrecut în noaptea Învierii Domnului. S-ar putea să ne aducă o veste mare. Şi vestea cea mare a venit la scurtă vreme, e adevărat, când am aflat de punerea noastră în libertate, în baza acelui decret de largă graţiere pentru deţinuţii politici, care a fost în primăvara anului '964.

UN MORMÂNT NEOBIŞNUIT

Gropile de excavaţie a pământului se întindeau pe suprafeţe destul de mari. De altfel, fiecare brigadă avea propriul sector de teren în care săpa. Ceea ce era însă destul de anevoios era transportul pământului cu roabele pe dig, la o distanţă apreciabilă. Uneori, gropile se adânceau considerabil, dacă terenul era sanătos şi nu dădeam de apă. Atunci ne extindeam aria săpăturilor pe suprafeţe mult mai mari, cu efectivul întregului şantier. Aceste locuri de excavaţie erau alese de către tehnicienii civili şi trebuiau să fie oarecum pe acelaşi aliniament, pentru a putea fi mai uşor distribuiţi militarii din pază într-un cordon care înconjura întregul sector de lucru. Oricum, trebuia calculat cu grijă şi măsurată bine suprafaţa de excavaţie a fiecărei brigăzi, deoarece, odată începută activitatea dimineaţa, nu se mai puteau face schimbări în deplasare pe un alt treren. Doar în cazuri excepţionale.

În ziua aceea, sectorul în care lucra brigada noastră se nimerise să fie destul de bun. Săpam cu nădejde în adâncime şi transportam pe dig pământul excavat, lucrând cu spor, cum s-ar spune. În cea de-a

doua parte a zilei (după masa de prânz), o echipă din brigada noastră, formată din patru tineri care erau rânduiți la săpat, s-a oprit la un moment dat din lucru, ca la o comandă venită de undeva. N-au mai cutezat să înainteze în adâncimea gropii deoarece, după aproximativ un metru, au dat de niște oseminte, care, după toate probabilitățile, erau ale unor oameni. Era, după cum ne-am dat seama, un mormânt, dar nu unul obișnuit, prin faptul că, după cum se vede, deja adăpostise mai multe cadavre. N-am anunțat pe nimeni din administrație și nici pe tehnicienii civili.

După o scurtă pauză în care ne-am sfătuit cum să procedăm, cei patru tineri au continuat să sape jur-împrejur, dar și în adâncime, pentru a disloca complet osemintele albe. După aproximativ o jumătate de oră, ne aflam, fără exagerare, la fel ca pe un șantier arheologic, chinuindu-ne să dezlegăm aceste urme "antropologice", cu toate că eram convinși că sunt rămășițe ale unor ființe umane. Scheletele acelea erau mai mult ca sigur ale unor oameni asasinați, executați prin împușcare, probabil, numai că unul dintre cranii era sfărâmat în cioburi asemeni unei ulcele sparte din pământ argilos. După felul dezordonat cum se aflau în groapă, am tras concluzia că cele patru cadavre fuseseră aruncate înăuntru la întâmplare, imediat după execuție. Încălțămintea le fusese scoasă, altfel s-ar fi găsit, deoarece astfel de obiecte putrezesc mai greu. În schimb, s-au găsit patru cutii metalice cu măști de gaze de fabricație germană, dovadă instrucțiunile de folosire, gălbejite de vreme și tipărite în nemțește, aflate în interiorul cutiei. Se pare că printre cei patru militari germani a fost și un ofițer, deoarece s-a găsit și un fragment din cozorocul unei caschete.

Dar enigma legată de craniul acela sfărâmat (care nu-i exclus să fi fost al ofițerului ucis) n-am putut să o dezlegăm, oricât ne-am străduit. Am anunțat în cele din urmă administrația care a dat dispoziții să ne continuăm activitatea. Noi, însă, nu am reluat săpăturile până n-am astupat din nou groapa aceea comună și ne-am închinat cutremurați de groază. Cine, cum, și în ce împrejurări îi trimisese la moarte pe cei patru militari germani?

UN STRADIVARIUS AUTOHTON

Zilele trecute, aproape fără să vreau, paşii m-au purtat către un loc mai puţin agreat de cei tineri şi mai "familial", aş putea spune, nouă, celor mai în vârstă. Cimitirul "Eternitatea", unul dintre cele mai mari aşezăminte de odihnă veşnică al urbei noastre. Şi tot mai mult fără să vreau, după ce am trecut pe la "Monumentul eroilor", pe una din aleile alăturate către ieşire, aproape că m-am împiedicat de un mormânt, de altfel bine îngrijit, cu o lucrare sculpturală în marmură. Pe lespedea de piatră - o fotografie. Am recunoscut-o imediat, mai cu seamă că dedesupt era şi numele celui decedat: Stoenescu Gigi.

- Da! Omul acesta cu un suflet atât de mare, de frumos, l-am cunoscut încă în viaţă, l-am stimat şi l-am iubit nespus de mult pe vremea când mă aflam în detenţie, pe alte meleaguri.

L-am cunoscut cu aproximativ o lună înainte de eliberare, adică prin primăvara anului '964, în preajma acelui decret de largă graţiere politică. Abia instalaţi în baraca C.R.-iştilor de la centru (Periprava) noi cei veniţi de la Grindu eram laolaltă cu cei care se aflaseră deja în detenţie acolo, vreme mai îndelungată. Nea Gigi, cum îi spuneam aproape toţi cei mai tineri şi în special, noi, concitadinii săi gălăţeni, era un om în jur de 45-50 de ani, de statură potrivită, extrem de ager în mişcări şi la minte, cu un zâmbet de bunăvoinţă aproape permanent în colţul gurii, cu o faţă care exprima tot timpul nespusă bonomie. Era licenţiat în ştiinţe economice dar în acelaşi timp avusese ca o mare pasiune a vieţii sale, muzica.

Probabil că din această mare dragoste a sa pentrru muzică a ieşit ceea ce urmează să vă povestesc, dragii mei cititori.

Cum ziua sortită eliberării noastre de apropia, nea Gigi Stoenescu, adunând în jurul său încă vreo doi tineri pasionaţi de muzică, copii inimoşi dar şi meşteşugari iscusiţi, cum s-au dovedit, au început construirea unor instrumente muzicale cu care să ne mai destindă, să ne mai primenească sufletul. Erau instrumente de coarde, o vioară şi o mandolină. Din scândurele de la lădiţele de marmeladă, procurate prin intermediul dreptului comun, şi din alte deşeuri adunate cu grijă, încet, încet, lucrând uneori şi noaptea, nea Gigi Stoenescu şi inimoşii săi meşteşugari au dat gata instrumentele după vreo săptămână de muncă asiduă.

Închipuiți-vă, apoi, entuziasmul lor când s-au văzut posesori ai unei veritabile orchestre formată din două instrumente de coarde și o baterie, tot improvizată. Nici până astăzi nu-mi pot explica cum au reușit această performanță, dacă aveți în vedere faptul că au trebuit procurate și acele sârmulițe subțiri care erau corzile - și unde mai pui că au confecționat și un arcuș de vioară. Pentru aceasta, materia primă a constituit-o o șuviță de păr din coada calului de la șareta comandantului. A fost o realizare de excepție, un lucru minunat, dovadă că românul nostru este priceput la toate. Cei care mai sunt în viață, cred că nu-l vor uita niciodată pe acest Stradivarius al nostru în detenție, dar în același timp un șef de orchestră și un interpret de excepție. Închipuiți-vă, dragii mei, că la această vioară ne-a fost dat să ascultăm într-una din seri, nimic mai sublim și mai dumnezeiesc decât un fragment din celebra "Baladă" a lui Ciprian Porumbescu.

Păcat, mare păcat că Gigi Stoenescu nu mai e printre noi!

VULPEA

Așa îl "botezasem" noi, deținuții. De fapt, numele său era Stanciu. Sergentul major Stanciu, gardian supraveghetor pe secția întâi a închisorii Jilava, la acea vreme.

Însă niciodată n-am putut fi siguri că acesta era adevăratul său nume. Toți gardienii supraveghetori de pe secții aveau în dotare un soi de papuci de pâslă, care erau purtați peste cizme, astfel că se puteau apropia de ușile camerelor de detenție la orice oră fără ca cineva dintre noi să-i poată simți.

Dar nu toți gardienii foloseau acești papuci. Vulpea însă - adică sergentul major Stanciu - da! De altfel, la vreme de iarnă, erau destul de potriviți împotriva frigului de pe holurile Jilavei - care erau destul de friguroase și vara. Stanciu, fie vară, fie iarnă, îi purta aproape permanent, astfel că nu degeaba i s-a spus, pe bună dreptate, "Vulpea cu papuci". Curios din cale afară să afle ce se mai discută prin camerele noastre de detenție sau să surprindă pe cineva în flagrant delict deschidea vizeta de multe ori când nici nu te așteptai, scotocind cu privirea prin cameră. Când îl vedeam intrat pe secție, indiferent de tură, ne luam măsuri de precauție. Erau printre noi mulți care

avuseseră de suferit din pricina "vulpii", fiind surprinşi când scriau pe cioburile acelea de sticlă pudrată cu D.D.T. Cei vinovaţi erau pedepsiţi cu zile de izolator sau de neagra. O dată cu trecerea timpului, unora dintre noi ajunsese să le cunoască şi numele şi chiar profesiunea din viaţa civilă, din libertate.

Într-una din seri, cu toate că ştiam că intrase sergentul major Stanciu de serviciu pe secţie, ne-am adunat vreo 7-8 deţinuţi mai tineri într-un colţ al camerei, în paturile de la ultimul nivel. Generalul Potopeanu ne ţinea o prelegere de istorie militară. Ne vorbea tocmai despre Mareşalul Antonescu. Fără să observe cineva, deodată vizeta de la uşă s-a deschis, şi nasul destul de mare şi coroiat al sergentului major Stanciu a pătruns câţiva centimetri în interior. Apoi, cu vocea lui piţigăiată, "Vulpea" a catadicsit:

- Ascultă generale! Lasă-l pe Antonescu că stă bine el acolo unde stă. Mai strângeţi gura şi nu mai palavragi atâta, că te trimit, cu toate că eşti bătrân, să-i schimbi pe cei de la neagra!

N-a mai deschis uşa, semn că nu avea de gând să ia o măsură mai severă. Dar bietul general Potopeanu a amuţit, sărmanul. Era, la acea vreme, trecut binişor de şaptezeci de ani şi se temea, ce-i drept, pentru restul zilelor pe care le mai avea de trăit.

ÎNTRE CER ŞI PĂMÂNT

Era un om cât se poate de original în toate, cum rar îţi este dat să întâlneşti în viaţă şi, mai cu seamă, în viaţa de detenţie. Dar despre colegul nostru de detenţie Hans (originar din partea Ardealului) am mai vorbit şi în alte episoade pe care le-am publicat şi, nu în ultimul rând, în volumul "Povestiri din întuneric". Cum, atunci când am scris acel volum, nu mi-a venit în minte şi această întâmplare neobişnuită, această adevărată aventură a vieţii sale, iată-mă aşternând-o acum pe hârtie, pentru ca dumneavoastră, dragi cititori, să luaţi cunoştinţă - şi vă asigur că n-o să aveţi ce regreta.

- "Eram la a treia misiune (pe calea aerului) în România - povesteşte Hans. Soţia mă rugase, în repetate rânduri, să renunţ şi să mă liniştesc. Copii nu aveam, alte greutăţi, nici atât, aşa că nu aveam deloc motive să risc. Aveam multiple posibilităţi în R.F.G., unde mă

refugiasem de aproape patru ani spre a scoate cu destulă uşurinţă un ban. Şi apoi, soţia, care era profesoară de limba şi literatura germană (nemţoaică autentică), era în acelaşi timp şi proprietara unui mare hotel de lux - o moştenire. Aşa că era de ajuns să mă pun în fruntea unor afaceri cu un astfel de profil ca să pot suplimenta bugetul familiei şi aşa deloc neglijabil. Dar aveam un contract pe care-l semnasem şi trebuia neapărat să-l respect. Şi mai era ceva: era chemarea aceia aproape irezistibilă către necunoscut, către risc, către aventură, de care nu mă puteam debarasa, oricât aş fi încercat.

De data aceasta, aveam o misiune destul de grea. Nu atât de complicată în ceea ce priveşte activitatea mea de agent diversionist, cât paraşutarea pe timp de noapte, în teren necunoscut şi, mai mult decât atât, deasupra unei păduri din zona munţilor Făgăraş. Era, ce-i drept, un sector bine ales, o poiană marcată cu focuri aprinse, dar cerea din partea mea o tehnică deosebită de manevrare a paraşutei pentru a ateriza la punct fix. Desigur, şi pilotul avionului, un monomotor, avea partea lui de risc, urmând să se apropie de obiectiv - după un zbor la mare altitudine - cu motorul aproape stins, de astă dată la joasă înălţime. În sfârşit, a venit ziua lansării, mai precis noaptea aceea pe care n-am s-o uit niciodată. Am decolat de la bază înainte de miezul nopţii şi, după un drum destul de lung, am ajuns la ora fixată deasupra obiectivului. Eram aşteptaţi, se înţelege, de băieţii noştri din grupul de rezistenţă, care-şi desfăşura activitatea în zona Făgăraşului. Aveam cu mine şi "bagaje". Două colete destul de voluminoase, conţinând un aparat de radio emisie-recepţie şi medicamente, multe medicamente, ba chiar şi aparatură medicală de strictă necesitate. Bagajele urmau să fie lansate cu o altă paraşută, cu câteva secunde înainte de lansarea mea. Pentru amândouă paraşutele deschiderea era automată (din avion), cum era şi firesc. A venit momentul lansării. Am agăţat cele două cordoane de cablul central al avionului şi am făcut "vânt" imediat bagajelor. Apoi, după trei-patru secunde, am sărit şi eu. Dar, culmea neprevăzutului...

Dacă bagajele au trecut cu bine, paraşuta mea a rămas agăţată "fuior" de bechia aparatului, o patină sau roată, pe care se sprijină coada avionului, nefericitul de mine atârnând între cer şi pământ. Era o situaţie destul de complicată. Se vede treaba că pilotul n-a observat - datrorită întunericului - situaţia în care mă găseam şi a redresat aparatul făcând virajul de întoarcere. Nu mai ştiam ce să fac.

Orice mişcare a chingilor sau a suspantelor (sforile care fac legătura între calota sferică a parașutei și sacul de pliaj aflat pe spatele parașutistului) putea provoca detașarea de profundorul avionului și alunecarea mea în gol, cu puține speranțe ca parașuta să se mai umfle, totuși. Și pe ce teren mai aterizam, unde mă aflam? Deocamdată, însă, nu era nici o speranță de desprindere de coada avionului. Continuam să zbor remorcat. Situația mea era în continuare destul de critică. N-aveam de făcut nimic altceva decât să aștept liniștit întoarcerea la bază. Acolo mă aștepta partea cea mai dezastruoasă a eșecului meu. În momentul când avionul va intra în priză de aterizare voi fi târât și tăvălit până se va alege praful de mine. Deocamdată, m-am așezat cât mai comod în "chinga-scaun" și am început să mă gândesc la cele ce mă așteptau.

Mi-am amintit că instructorul nostru parașutist (un fost ofițer român) ne povestea despre o situație aproape similară celei trăite acum de mine și care se petrecuse pe frontul de răsărit. Nu aveam, se pare, decât o singură șansă de supraviețuire: aceea ca în momentul când voi vedea sub mine aerodromul să mă cațăr pe suspante și apoi pe "fuiorul" parașutei, până la profundor, iar în momentul aterizării să fac cum voi putea să încalec pe coada avionului. Așa am procedat, cu destul calm și cu mare băgare de seamă, ca să mă pot salva. După aterizare, către ziuă, pilotul avionului a sărit jos din cabină și, dând cu ochii de mine, a desfăcut larg brațele, a scos un strigăt de groază și s-a prăbușit la pământ. Leșinase.

Era de așteptat, ținând cont că era doar o biată femeie (nemțoaică veritabilă), chiar dacă avea la activ câteva sute de ore de zbor și făcuse parte din vestita **"divizie aeriană Göering"** - elita aviației germane în timpul războiului".

PÂINE ȘI TANCURI

Era prin iarna anului 1954. La mai puțin de zece ani de la încheierea marii conflagrații mondiale, țara se mai zvârcolea încă măcinată de neajunsuri și mulți dintre cei care scăpaseră teferi de pe front ori din bombardamentele sălbatice se mai săvârșeau în continuare din viață, răpuși de foamete și de mizerie. Trupele sovietice

de ocupație se plimbau prin orașul răvășit și sărăcit. Rușii erau cât se poate de privilegiați în totul și în toate. Aveau magazinele lor alimentare încărcate cu tot felul de bunătăți, magazine de textile, de încălțăminte. Până și un cinematograf al lor, în plin centru al orașului. Iar prețurile erau bineînțeles derizorii. Cu toate acestea, tot nu erau mulțumiți și, uneori, fie în grupuri, fie singuri intrau în câte un local de stat și cereau băutură pe gratis. Doamne ferește, să nu fi fost serviți! Făceau imediat uz de armamentul din dotare, trăgând rafale de avertisment sau chiar în plin. Nu puține au fost astfel de situații, după cum nenumărate au fost cazurile de viol sub amenințarea armei. Au fost multe cazuri când "bravii ostași ai armatei roșii" opreau, mai cu seamă la vreme de noapte, cetățeni români pașnici și le goleau buzunarele, îi dezbrăcau luându-le și ceasurile pe care le aveau, eventual, asupra lor. Nu degeaba răposatul mare actor de comedie Constantin Tănase, într-un cuplet de prin '945, lansase cunoscuta melodie:

"De la Nistru pân' la Don,
Davai ceas, davai palton".

Dar iată un episod care confirmă, încă odată, cele afirmate de mine - și nu numai de mine. Așa cum spuneam de la început, era prin iarna lui '954. Lume multă, necăjită, înfofolită, îmbrobodită, temându-se de răzvrătirea cumplită a iernii și, mai cu seamă, a gerului, stăteau asezați, doi câte doi, la un rând - o înșiruire tristă de oameni pe caldarâmul înghețat, pentru a-și lua cuvenita rație de pâine. Nu numai pâinea se dădea la rație, pe cartelă. Toate alimentele de bază în alimentație se distribuiau pe bază de bonuri. Erau tichete pentru zahăr, ulei, făină albă, mălai, etc. Sărmanii oameni băteau din picioare, își frecau mâinile sau se plimbau de colo până colo prin fața centrului de distribuție, așteptând să apară mașina cu pâine. În sfârșit, mașina cu pâine și-a făcut apariția. Câțiva bărbați s-au oferit să ajute la descărcatul pâinii. Apoi, după ce întreaga cantitate planificată pentru centrul respectiv a fost descărcată, vânzătoarea, care era în același timp și gestionara debitului, a început vânzarea, ca de obicei, la cântar. Era o pâine rotundă de două kilograme, "dublă", cum se mai spunea. După câte țin eu minte, se distribuia câte 500 de grame de persoană. Așa stând lucrurile, noi, care eram în casă patru persoane, luam în ziua respectivă o "dublă". Deodată, când vânzarea era în toi, și-a făcut apariția, zângănind din șenile un tanc rusesc. A oprit în dreptul

debitului de pâine, situat în colțul străzii, la o intersecție cu "Bulevardul 6 Martie" (fostă Zimbrului odinioară). Din tanc au coborât doi "celoveci", membri ai echipajului, cu căștile negre de tanchiști pe cap. Aveau în mâini fiecare câte un sac mare de iută. Au dat imediat buzna în debit și au încărcat cu nerușinare amândoi sacii cu pâine. Aproximativ cincizeci de pâini. Apoi, lăsând mai mult simbolic câteva bancnote de hârtie pe tejgheaua vânzătoarei, s-au retras în tanc. Au pornit scrâșnind din șenile, coborând pe bulevard spre "Calea Prutului", probabil către podul de peste Prut. Vânzătoarea a numărat, sărmana de ea, banii lăsați pe tejghea de către cei doi clienți nepoftiți. Nu achitaseră nici măcar o jumătate din contravaloarea mărfii. Ticăloșii! Așa făceau peste tot, ba și mai rău! Eu, care eram mai în față, am apucat să-mi iau rația. Dar câtă lume a rămas în ziua aceea fără "pâinea cea de toate zilele", în țara pâinii și a belșugului... de odinioară!...

METAMORFOZĂ

Era imperios necesar ca procesul să fie public, cu lume cât mai multă. De aceea s-a și făcut multă publicitate atunci, în vara anului 1957, când s-a judecat procesul nostru, al celor trei tineri inculpați: Constantin Horujenco, Dan Meran și Mircea Mitrea.

Eram trimiși în judecată pentru infracțiunea de "Crimă de uneltire", infracțiune politică judecată de "Tribunalul militar Constanța", în deplasare la Galați, în primă instanță. Președintele completului, căpitanul magistrat Dima. Un magistrat care părea animat, cât de cât, de sentimente ceva mai umane, după maniera în care a demarat ședința de judecată. Dar, cine știe până la urmă, dacă procesul ar fi continuat? În fond, toți magistrații, la acea vreme, erau "o apă și-un pământ". Procesul a fost însă amânat, din cauza lipsei unui apărător. Al meu. Parcă pledoariile celor trei avocați de prestigiu din baroul Galați au folosit la ceva, la reluarea în al doilea termen? Pe de o parte, procesul s-a judecat în ședință publică, pentru a servi drept exemplu zecilor de tineri care au umplut la refuz sala de ședințe, iar pe de altă parte, cum spuneau magistrații, spre a ne pune pe noi în situația de a ne "umili" în fața instanței, implorând "clemență",

punându-ne "cenușă pe cap", cum se mai spune. Nici unul dintre noi (exceptând avocații angajați de familie), în ultimul cuvânt, n-am cerut iertare pentru faptele noastre. Punctul de atracție - să-l numim astfel - l-a constituit persoana mea. Fiu al unui comunist de marcă, tata activist, pe atunci, la Raionul de partid Galați, subsemnatul mă transformasem, fără să găsească cineva vreo explicație, într-un luptător anticomunist, dușman al clasei muncitoare, cum se mai spunea. Sărmanul tata. Nici nu s-a încumetat să vină la proces. Abia la recursul de la Regiunea a II-a militară București, l-am văzut pentru câteva minute la față. Cred că nu i-a venit, la rândul lui, a crede această ciudată metamorfoză, acest adevăr. Eu, care îl ajutasem conspectând o serie de materiale și făcându-i o serie de rezumate la lecțiile politice, când era la școala de partid - scos din producție (avea doar patru clase).

Eu, care eram U.T.M.-ist, care puteam să fac carieră, fie pe linie de partid, fie în publicistică, cum promiteam și cum și-ar fi dorit bătrânul, convins fiind că cei mai capabili oameni, cei mai "deștepți", sunt cei care reușesc să publice o carte sau să scrie la un ziar (abia după revoluție, am reușit să le fac pe amândouă, fără pretenția de a fi deștept). Tocmai eu, care înghițisem, vrând-nevrând, alături de dânsul, tomuri întregi de "materialism dialectic, "economie politică" (de tip comunist), marxism-leninism, să fiu un răzvrătit, să fiu împotriva orânduirii, a partidului pentru care el militase o viață? Consecințele pe care le-a tras, apoi, datorită "nesupunerii" mele, au fost destul de drastice. A fost eliberat din funcție și putin a lipsit ca să fie dat afară din partid. Dar necazurile aveau să treacă și, după eliberare, când m-am revăzut cu tata, mi-a spus:

- Dacă tu, măi băiete, ai crezut în ceea ce ai crezut și pentru care ai suferit, treaba ta! Dar eu, să știi, nu prea mai cred în ceea ce am crezut odinioară. Și eu am crezut tot timpul că am avut dreptate și că ceea ce am "crezut" n-a fost o utopie. Credința mea în dreptate a rămas tot timpul nealterată, prin toate câte am trecut, pentru că n-am uitat niciodată, acolo unde m-am aflat, cuvintele marelui nostru cărturar N. Iorga în "Cugetări":

- "În cetatea dreptății tale, poți fi ucis, învins, însă, nu".

Cu puțin înainte de a muri, tata m-a chemat la dânsul și mi-a vorbit:

- După ce eu nu voi mai fi, să aduni toate brevetele și decorațiile mele date de comuniști și să le bagi pe foc, să nu mai rămână nimic.

Ei, bine, brevetele și decorațiile sale nu le-am ars, nu le-am aruncat. Le-am pus undeva bine.

Le păstrez și astăzi, ca niște adevărate relicve ale unor vremuri apuse, ca o tristă aducere aminte.

PICIORUL DE LEMN

Eram proaspăt "uns", cum s-ar spune, șef al camerei "9", la Jilava, funcție care nu prea mă onora într-atât cât îmi dădea destul de multă bătaie de cap. Fiind cel mai tânăr din cameră, colegii de detenție s-au gândit că nu putea fi altul mai potrivit pentru această funcție. Am acceptat, cu toate că ar fi fost destul de bun pentru "meseria" asta și Bucur, prietenul meu, un băiat tânăr ca și mine. Bucur fusese locotenent de aviație civilă, pilot în utilitară, pe un avion de proveniență sovietică de tipul U2 biplan, monomotor, cu o viteză redusă și o autonomie de zbor pe măsură. Cu libelula aceasta, se hazardase, sărmanul, într-o tentativă de trecere frauduloasă a frontierei (pentru asta era condamnat) și fusese, bineînțeles, interceptat de aviația noastră militară și obligat să aterizeze forțat, în apropierea frontierei cu Iugoslavia.

Dar nici pe doctorul Soare, vecinul meu de pat, nu-l puteam exclude din cercul celor apropiați, cu toate că era mult mai în vârstă decât mine. Doctorul Soare era, aș putea spune, confesorul meu, chiar mentorul meu. Lui îi încredințam multe din împlinirile și, mai cu seamă, neîmplinirile mele, cu el mă sfătuiam și îl ascultam povățuindu-mă aproape ca un părinte și, de multe ori, mai târziu, cuvintele lui m-au călăuzit în momentele grele și mi-au fost îndreptar în viață. Acestea fiind zise, la începutul povestirii mele, iată că s-a ivit într-una din seri, în sfârșit, prilejul de a intra pe deplin în noua și oficiala mea atribuțiune, fiind obligat să-i repartizez noului intrat în cameră patul care i se cuvenea, bineînțeles la ultimul nivel de jos, dat fiind invaliditatea sa, un picior (cel drept) pe care-l trăgea cu greutate după dânsul. Era un om în vârstă, înalt, cu o chelie mai mult decât onorabilă în creștet și cu o față colțuroasă ca o sculptură sobră dăltuită

în piatră, cu o privire tăioasă, pătrunzătoare, pe care am simțit-o imediat traversându-mi întreaga ființă:

- Profesorul Dima! S-a prezentat într-o notă oarecum oficială, dar în același timp distantă. Apoi, după mine, primul om cu care a dat mâna a fost doctorul Soare, cu care s-a și îmbrățișat, părând cunoștințe mai vechi.

- Ți-am spus eu, doctore, că ne vom mai întâlni, a făcut noul venit, privindu-l pe doctor oarecum de sus.

- Prea bine, profesore, ai avut dreptate, a răspuns doctorul. Profesorul s-a îndreptat apoi către patul pe care i-l repartizasem și s-a așezat, invitându-l și pe doctor alături de dânsul. S-au lansat apoi într-o discuție mai mult decât amicală, până aproape de ora mesei de seară. Apoi, după obișnuitul număr de închidere a programului, profesorul și-a făcut patul, și-a scos cu multă meticulozitate proteza de lemn de la piciorul drept și a așezat-o în curmeziș chiar pe pervazul ferestrei, lat de aproape doi metri (grosimea zidurilor), după care s-a întins la orizontală. Mai avea chef de vorbă, deoarece, cătând cu privirea către patul de deasupra al doctorului Soare, care se cuibărea și el în așternut, au continuat o vreme să mai discute aproape pe șoptite, pentru a nu-i deranja pe cei din jur. Am înțeles imediat că cei doi se cunoscuseră cu mai mulți ani în urmă, când s-au aflat împreună pe niscaiva coclauri blestemate de Dumnezeu cu "domiciliu obligatoriu". Nu mai știu cât a durat sporovăiala lor, deoarece am adormit buștean iar a doua zi când m-am trezit, ca de obicei, cu mult înainte de deșteptare, profesorul avea deja proteza fixată pe picior, patul așezat și stătea tolănit într-un cot, cu capul rezemat de tăblia patului. Bolborosea nu știu ce cuvinte de neînțeles, după cum auzeam în vreme ce-l priveam din patul meu de sus. Apoi, îndată ce am coborât, s-a trezit și doctorul Soare. Abia mai târziu, către amiază, când doctorul mi s-a confesat, într-un fel, am putut afla unele amănunte cu privire la identitatea și preocupările profesorului de biologie Dima. "Fecior de bani gata", cum se spunea la vremea aceea, după ce își terminase studiile universitare în țară, fiind singur la părinți, își luase "lumea în cap", colindând în lung și în lat și oprindu-se, în cele din urmă, pe meleagurile străvechii Indii. Acolo se dedicase, câțiva ani, aproape exclusiv, studiului aprofundat al științelor oculte. Fusese, în cele din urmă, chiar căsătorit, un timp, la Calcuta. Tatăl său, săvârșindu-se din viață, iar el nemaiavând nici o subvenție,

revenise în țară (fără familie), funcționând ca profesor de științele naturii la o serie de școli din capitală. Nu părăsise însă, în tot acest timp, preocupările sale oculte, ba mai mult, se pare că le perfecționase perseverând într-o serie de practici pe care le stăpânea deja de la marii săi inițiați. Era un erudit în materie de "premoniție" și anticipa cu precizie aproape matematică o serie de situații și evenimente mai mult sau mai puțin importante. De altfel, mi-am dat seama, în timpul scurt cât a mai stat în cameră, că era extrem de bine pus la punct în materie, deoarece mergea până acolo încât ne spunea de cu seară evenimentele care se vor derula a doua zi, mai cu seamă dacă ieșeau cu ceva din comun, chiar o eventuală percheziție. O făcea însă numai prin intermediul doctorului Soare.

Dar într-una din zile, doctorul m-a chemat deoparte și mi-a spus foarte scurt:

- Să știi că profesorul va da în curând în primire.

- Dar încotro va pleca, am întrebat eu nu prea surprins de această veste!

- Va pleca în neființă, va muri, mi-a răspuns extrem, de lapidar doctorul.

- Doamne ferește, am făcut eu, dar de unde știți, domnule doctor?

- Mi-a spus-o chiar el.

Mi-am făcut discret semnul crucii.

N-a mai durat decât câteva zile și profesorul a căzut la pat, cu febră mare și stări frecvente de pierdere a cunoștinței. Într-o seară, am văzut cum i-a făcut semn doctorului Soare să se apropie. Doctorul s-a așezat pe marginea patului.

Nu s-au întreținut prea mult în discuție. Doctorul s-a ridicat și a început să se plimbe, oarecum surescitat, prin cameră. Aproape de stingere, a găsit prilejul să-mi șoptească discret (poate în calitatea mea de șef de cameră) că profesorul i-a lăsat cu limba de moarte, cum se spune un mesaj:

- Voi muri, doctore, imediat după numărul de seară. Să bateți imediat în ușă, și să anuntați decesul meu. Să insistați să-mi lase proteza cu mine pe picior. De altfel voi avea grijă să mi-o pun singur înainte de a sucomba.

Dacă, prin absurd, proteza va rămâne în cameră, mă voi întoarce după miezul nopții și o voi lua. S-o puneți acolo pe pervazul ferestrei deschise.

La puţin timp după număr, s-a întâmplat întocmai tot ceea ce profesorul anticipase. Am bătut în uşă şi am anunţat gardianul de pe hol. Auzind despre ce este vorba, el i-a anunţat pe mai marii săi. A venit locotenentul Ştefan, ofiţerul de serviciu.

S-a convins, se pare, că profesorul era de-acum ţeapăn. L-am pus pe o pătură, să-l scoatem pe hol şi, de acolo, probabil că urma să cheme pe cineva de la dreptul comun, ca să-l transporte mai departe. În timp ce ne chinuiam să-l dăm jos din pat, proteza din lemn a căzut. Am vrut să i-o punem din nou pe picior, dar locotenentul Ştefan i-a făcut vânt cu bombeul cizmei, de a ajuns în cealaltă extremitate a camerei, sub unul din paturi. Apoi ne-a făcut semn să scoatem cadavrul afară. L-am scos. Atât a durat tot "ritualul".

Apoi s-a închis din nou uşa, s-au tras zăvoarele. Urma ca, la numărul de dimineaţă, să fie un deţinut mai puţin. Am făcut apoi cum ne-a lăsat cu limbă de moarte cel răposat. I-am aşezat proteza pe pervazul ferestrei deschise. Era doar vară. După stingere, atât eu, cât şi doctorul, ne-am foit în aşternuturi când pe o parte, când pe cealaltă. Cred că era, de-acum, trecut de miezul nopţii, când am tresărit speriaţi de un zgomot de obiect căzut. Amândoi ne-am întors în acelaşi timp privirile spre fereastră. Proteza profesorului se afla pe jumătate trasă dincolo de gratii. Cineva încercase să o scoată printre gratii prin fereastră. Dar, din cauza grosimii prea mari de la extremitatea de sus a piciorului de lemn, nu-i reuşise tentativa de sustragere. O ridicase probabil ceva mai sus şi o scăpase, de unde zgomotul pe care-l auzisem. Apoi, totul s-a liniştit. Am vrut să cobor şi să trag piciorul de lemn înapoi, dar doctorul mi-a făcut semn să stau cuminte.

Am stat cât am stat, aşa, cu ochii pironiţi pe fereastră, dar nu s-a mai întâmplat nimic. În cele din urmă am adormit. Dimineaţa când ne-am trezit amândoi, deodată, ca la o comandă sincronizată, prima grijă a fost să ne uităm pe fereastră. Piciorul de lemn - proteza profesorului - nu mai era acolo. Doctorul s-a apropiat de pervaz. Apoi mi-a făcut şi mie semn să mă apropii. Doamne, ce-am văzut, m-am crucit. Una din gratiile groase ale ferestrei era uşor curbată într-o parte, cam pe la jumătate. Pe acolo dispăruse, în cele din urmă, în a doua jumătate a nopţii, piciorul de lemn.

PLOAIA

În ultima vreme, către sfârșitul acelei toamne, munca la dig devenise din ce în ce mai anevoioasă. Asta, în primul rând, datorită slăbirii potențialului nostru fizic, dar și condițiilor climaterice tot mai vitrege. Ploile care cădeau din ce în ce mai des, mai abundente și mai reci, făceau deopotrivă impracticabil, inacesibil, terenul pe care mărșăluiam (aproape 3 km) zilnic ca și zonele de excavație a pământului. Așa că randamentul pe care-l dădeam în ultima vreme era la cota "zero", cum s-ar spune, ceea ce a determinat administrația să ia măsuri de încetare a activității noastre.

Era pe la sfârșitul lunii noiembrie. De multe ori, ploaia se transforma în lapoviță și, nu odată, ne prindea în plin câmp. Dar erau averse de scurtă durată. Ultima dată, însă, țin minte, a fost într-o zi de sâmbătă când torentul acela de apă amestecată cu zăpadă ne-a prins pe dig chiar la ora mesei de prânz. Numai masă n-a mai fost. Când șefii punctelor de lucru au văzut ca ploaia aceea n-avea de gând să se mai liniștească, au dat, în sfârșit, semnalul de încetare a activității și de strângere a cordonului de militari. Ne-am încolonat cu mare greutate sub potopul de ape și am pornit destul de greoi spre lagăr. Gardienii aveau pelerine prevăzute cu glugi și erau încălțați cu cizme, militarii aveau și ei foi de cort. Noi însă eram ca vai de mama noastră. Brigada din care făceam și eu parte era formată aproape în majoritate din oameni vârstnici. Cei din fruntea coloanei, brigăzi de tineret, înaintau de la o vreme destul de repede, zorind pe bună dreptate să ajungă cât mai repede în lagăr. Dar noi abia de ne mai puteam ține, chiar dacă eram câțiva tineri care mergeam în fruntea brigăzii. Rămâneam deseori în urmă. Întreaga coloană se oprea atunci ca să ne aștepte. Gardienii și militarii care veneau din urma noastră ne zoreau, ne îmbrânceau, ne înjurau și ne loveau. Au fost câțiva oameni bătrâni care au căzut și nu s-au mai putut ridica singuri. I-am ajutat noi, cei câțiva tineri. Cu mare greutate am parcurs drumul acela până în lagăr. Când am ajuns, în sfârșit, arătam ca niște epave scăpate dintr-un naufragiu. Apa șiroia pe noi și parcă ne trecuse și dincolo de piele. Ne-am dezbrăcat imediat și ne-am băgat sub pături. Îmbrăcămintea am înșirat-o pe deasupra păturilor să se usuce. Lenjeria de corp urma să se usuce pe noi. Noroc că a doua zi era duminică, zi de repaus, nu

atât pentru noi, care, dacă ar fi fost după capul administrației, puteam lucra non-stop, dar mai mult pentru militarii din escortă și pentru cadre. Nu puțini au fost cei care s-au resimțit după potopul prin care am trecut. Dar consecințele s-au văzut abia după ce, la puțină vreme de la această nenorocire, am fost transferați de la Stoienești în Deltă, în lagărul de la Periprava. Aici, chiar după prima triere medicală, s-au ivit nenumărați bolnavi cu complicații pulmonare destul de grave, ba chiar și multe cazuri de T.B.C. pulmonar, în condițiile în care asistența medicală era atunci, la început, aproape inexistentă.

Au supraviețuit dintre ei doar cei care au mai avut zile de la Cel de Sus.

PRINTRE PRIETENI DRAGI ȘI MAI PUȚIN PRIETENI

De multe ori, m-am gândit că amintirile mele din detenție nu excelează, nu depășesc cu nimic limitele unei conviețuiri obișnuite în detenție. Dar, în cele din urmă, stând și chibzuind, m-am gândit că totuși viața noastră, a deținuților politici, spre deosebire de a celor de "drept comun", a fost cu mult mai severă sub imperiul unui regulament de ordine interioară extrem de rigid. Fără să mai vorbim de faptul că eram complet rupți de lumea exterioară, trăiam în condiții de un total primitivism, precum oamenii cavernelor în preistorie. Nimeni nu avea nici un interes să ne facă viața într-un fel mai ușoară, ba, dimpotrivă, torționarii erau mai curând interesați în exterminarea noastră. Acestea ar fi elementele care m-au determinat să iau în cele din urmă hotărârea de a așterne pe hârtie acum, după "marea revoluție" din '89, fapte și evenimente deloc neglijabile ale vieții de detenție, considerate la acea vreme drept activități sau lucruri normale. Acolo unde ne-am aflat, fie în celule, fie în camere de detenție, fie în brigăzile de munca din lagăr, am avut întotdeauna în jurul meu un cerc de prieteni mai apropiați. Chiar dacă aceștia erau uneori de o vârstă mai înaintată. Fără a mai vorbi de bunii mei prieteni și colegi de lot Dan Meran (actualul profesor de liceu) și Mircea Mitrea, am gravitat mai întotdeauna în jurul unor oameni de certă valoare. Pe oamenii aceștia, cum a fost, spre exemplu, generalul Potopeanu,

profesorul George Cocea, avocatul şi diplomatul Dinu Cezeanu, la Jilava, apoi colonelul magistrat Iacob, avocatul Zaharescu, căpitanul Godeanu sau doctorul Mircea Ionescu (medicul şef al infirmeriei), în lagărul de la Grindu, n-am să-i uit: sunt oameni care nu s-au sfiit niciodată la vremea aceea (eu fiind aproape un copil) să se considere prieteni ai mei, mai cu seamă în lagăr, atunci când devenisem persoana cea mai importantă în procurarea de informaţii (bucăţi decupate din ziar) pe care le strecuram cu mare risc în interiorul coloniei de muncă. Participam, ca mulţi alţii, la nenumăratele cursuri care se ţineau pe multiple teme, dar şi la discuţiile de ordin politic cu caracter intern sau internaţional, având, ce-i drept, mai puţin privilegiul de a opinia, fiind foarte tânăr. Cu toate acestea, n-am căzut pradă peroraţiilor şi acţiunilor premeditate de cooptare ale lui Caranica, unul dintre fruntaşii Mişcării Legionare, la Jilava, şi nici capcanelor întinse de profesorul Alecsandrescu sau avocatul Mac Constantinescu, în lagărul de la Grindu, care făceau apologia "Gărzii de fier" sau a mişcării Goga-Cuza. Au fost destui tineri care au căzut pradă acestor orientări de extremă dreaptă. Nu am simpatizat propriu-zis cu nici o formaţiune politică, în detenţie ca şi în libertate, pentru că am considerat, cred, pe bună dreptate, că nu-i neapărată nevoie să fii P.N.L.-ist sau P.N.Ţ.-ist ori membru al M.L.-ului ca să fii bun român. Lucrul acesta mi-a adus, într-un fel, dezavuarea celor care militau cu ardoare pentru reabilitarea politică a căpitanului (Corneliu Zelea Codreanu) sau pentru aureolarea imaginii şi activităţii lui Horia Sima, considerat de ei un "Mare român". Departe de mine intenţia de a-i blama pe colegii aceştia de detenţie despre care am vorbit. Ei au făcut dovada unui comportament ireproşabil în detenţie şi au fost cotaţi ca "buni camarazi" şi "buni români". N-am acceptat o astfel de îndoctrinare, mai cu seamă pentru faptul că n-am agreiat niciodată "doctrina pistolului şi a teroarei". Pentru că nu puteam uita - ne mai vorbind de o serie de mari oameni politici asasinaţi - că "Mişcării Legionare" i-a căzut victimă şi marele nostru cărturar Nicolae Iorga care, după ce a fost molestat şi batjocorit ca cel mai înrăit tâlhar, a fost în cele din urmă ucis mişeleşte. Iată de ce, pe lângă mulţi prieteni pe care i-am avut în detenţie, au fost şi unii mai puţin prieteni, date fiind convingerile noastre politice care se deferenţiau categoric. Şi nu regret nici astăzi acest lucru.

AIDA

În monotonia aproape bolnăvicioasă a vieţii de detenbţie, mai cu seamă a unui regim celular sau chiar de cameră, orice apariţie în mişcare, fie ea o vietate cât de insignifiantă, fie un strigăt, un zgomot chiar, abia perceptibil, din afara locului de detenţie, vă rog să mă credeţi, era întotdeauna un eveniment bine venit. La Galaţi, după un oarecare timp petrecut într-una din celulele securităţii, mă "împrietenisem" cu un păianjen care-şi avea "acareturile" într-un colţ al geamului. Era destul de dolofan. Prindeam musculiţe şi i le aruncam în plasă. Se bucura s-ar spune, într-un fel - deoarece alerga imediat spre a le lua în primire. Într-un timp se obişnuise atât de mult cu mine, încât cobora uneori fără nici un fel de reticenţă până la nivelul patului şi aştepta să-i dau câte ceva. Imediat ce-i aruncam o musculiţă în plasă, alerga mulţumit, după care, sătul, se retrăgea din nou în "vastele sale apartamente".

Aici, la Jilava, "punctul de atracţie" - ca să spun aşa - pentru noi toţi, îl constituia o familie de rândunele care-şi construiseră cuibul în camera noastră (camera nr. 9), chiar deasupra uşii de la intrare. Aproape fără să vrem, întreaga cameră urmăream activitatea lor neobosită, mai cu seamă a puilor care erau de acum mărişori şi pe care părinţii încercau să-i scoată la zbor. Era pentru noi o adevărată delectare. Apoi a venit toamna şi rândunelele, după ce îşi instruiseră de-acum bine puii în arta zborului, se pregăteau pentru "marea croazieră", departe, peste mări şi ţări.

Şi în sfârşit a venit ziua plecării. N-am să uit acea zi. A fost ca o adevărată festivitate de rămas bun. Au zburat de dimineaţă, intrând şi ieşind din cameră, s-au rotit în jurul cuibului, coborând până deasupra capetelor noastre, vrând parcă să ne îmbrăţişeze. Apoi, către seară, au dispărut definitiv.

Ne-am despărţit de ele cu sufletul răvăşit şi parcă pustiit ca de o mare pierdere. Iarna s-a instalat apoi în toate drepturile sale, nu după multă vreme. Din când în când, însă, privind la cuibul rândunelelor aflat deasupra uşii, ne încerca şi pe noi nostalgia depărtărilor, a altor meleaguri, într-o lume mai bună şi mai dreaptă, poate, pe unde hălăduiau libere la acea vreme "prietenele noastre". Dar, după o iarnă nu prea "belicoasă", primăvara şi-a făcut din nou

apariția. Desigur, așteptam acum întoarcerea rândunelelor. Și, într-o dimineață, până a se da semnalul pentru număr, trecând ca o săgeată printre gratiile de la fereastra deschisă, și-a făcut aparîția, poposind pe marginea cuibului, întocmai ca o primadonă pe o scenă lirică, rândunica. Era numai ea singură. A stat pe marginea aceea de cuib vreme de câteva minute, ciripind veselă și bătând aerul cu aripile, dar fără a se ridica, vrând parcă să ne atenționeze, să ne salute într-un fel. Cineva a avut atunci buna inspirație să o botezăm. Ba a sugerat chiar și un nume. Să o cheme "Aida".

- Bravo! Nici că se putea un nume mai potrivit.

Și Aida și-a început chiar din ziua aceea activitatea, intrând și ieșind din cameră de dimineață și până seara târziu. După câteva zile, a apărut și rândunelul. Nu știu dacă era tot cel de anul trecut sau era cumva un nou consort. Dar iată că, într-una din zile, după masa de prânz, ne-am trezit cu Aida aproape prăvălindu-se printre gratii, pe pervazul larg al ferestrei. Am sărit cu toții de la locurile noastre. Biata rândunică! Făcea în continuare eforturi pentru a se mai ridica în aer, dar fără nici un folos. Una din aripioare era strânsă și aproape inertă. Și dintr-un picioruș îi picura sânge. Fusese lovită de cineva, ori atacată de o pisică sau de vreo pasăre mai mare, probabil o pasăre de pradă.

Am fost primul care am ajuns la ea și am luat-o în palmă. Ochișorii ei mici și negri străluceau ca două cristale. Ne-am alertat, se înțelege, toată camera. Un coleg de-al nostru, mai proaspăt în detenție, a deșirat dintr-un ciorap de casă un firicel de lână albă. După ce i-am spălat Aidei piciorușul bolnav, i l-am înfășurat cu firicelul acela de lână, ca un fel de pansament. Dar aripioara, ce-i puteam face? I-am amenajat apoi un culcuș într-un colțișor al unui pat liber din fundul camerei. Eram, toți cu ochii pe biata pasăre și am rămas să o supraveghem și la vreme de noapte, lumina fiind aprinsă conform regulamentului. Ziua, prindeam musculițe și o hrăneam. Rândunelul continua să vină la cuib, sperând cumva că nefericita lui consoartă, aflată prin preajmă, va reveni și ea la cuib. Așa am îngrijit-o și am hrănit-o, vreme de două luni de zile. Se făcuse ceva mai bine, dar nu se putea ridică încă în aer. Țopăia doar prin cameră de la un pat la altul, așezându-se pe umerii noștri și ciugulind insecte din palma întinsă. În sfârșit, într-una din zile a zburat pe pervazul ferestrei unde a poposit câteva minute. Apoi și-a luat elan și s-a avântat pe fereastră afară. Încet, încet, și-a reluat activitatea. Dar nu era nici-un semn că va mai aduce pe lume o nouă generație.

Şi, iată că, într-una din zile, am primit ordin să ne pregătim de drum. Urma să plecăm spre lagărele de muncă. Aida stătea mai mult pe marginea cuibului şi privea, parcă dezorientată, vânzoleala noastră. În cele din urmă s-a dat ordin să ieşim din cameră şi să ne încolonăm la poarta închisorii. Am păşit pragul camerei nr. 9 şi fiecare dintre noi am şimţit parcă un gol în suflet. Aida nu va mai fi printre noi. Când am ajuns în poarta închisorii am fost nevoiţi să stăm în poziţie de repaus cam o jumătate de oră, până la venirea dubelor. Pe unul din cabluruile telefonice care făceau legătură de la un stâlp al reţelei la postul de control s-a aşezat un stol de rândunele. Apoi, ceva mai încolo, tot pe cablul acela, a mai poposit o rândunică solitară şi cu un picioruş albicios. Se vedea bine acest amănunt. Era Aida noastră, pansată cu firul acela de lână albă pe care nu i-l mai desfăcusem. Am recunoscut-o. Venise probabil să-şi ia, cum s-ar zice, "rămas bun".

De astă dată, noi eram cei care plecam lăsând-o singură.

LUMINA DE LA MIEZUL NOPŢII

Eram pedepsit cu trei zile de izolator, pedeapsă din care executasem mai bine de jumătate. Mă aflam acum chiar la sfârşitul celei de a doua zile, chiar în Sâmbăta Paştelui.

O deficienţă la sistemul de iluminat făcea ca întreaga clădire a izolatorului să fie cufundată într-o beznă adâncă, acum la vreme de noapte. Dar întuneric era de altfel şi în cursul zilei, deoarece celula de pedeapsă avea doar o singură fereastră mică pe peretele din spate. Cu toate că aveam în celulă o plasă metalică de pat fără tablii aşezată pe pardoseala de beton şi o saltea de paie jilavă din cauză umidităţii excesive din celulă, nu puteam sta prea multă vreme întins din cauza frigului. Aşa că mai tot timpul zilei dar şi acum, mă plimbam de la un capăt la altul al celulei de pedeapsă. Numai că în seara aceea mă simţeam mai mult decât obosit. Eram chiar extenuat. Capul mă durea cumplit, aveam frisoane, iar pe nări simţeam cum se scurge o dogoare fierbinte, puternică. Mi-am dat seama că aveam febră.

Umiditatea celulei igrasioase, total neîncălzită (cu toate că ne aflam în aprilie) mă pusese bine, cum s-ar spune, aşa că peste noapte cu greu am reuşit să aţipesc destul de puţin. N-aveam noţiunea

timpului dar trecuse destulă vreme de la numărul de seară, așa că, după calculele mele mă aflam aproape de miezul nopții. Deodată prin mica deschizătură a ferestrei, o lumină difuză, violacee a pătruns în celulă așternându-se vreme de aproape un minut pe întreaga suprafață a tavanului. Apoi lumina aceea, cu un ușor tremurat, s-a scurs pe peretele din dreapta luând forma Sfintei Cruci. A stat așa o vreme apoi alunecând prin dreptul ușii peste vizeta închisă s-a prelins pe peretele din stânga luând aceeași formă. Nu știu dacă deliram, dar mi-am dat totuși seama că vorbesc de la o vreme singur. Poate din cauza febrei, poate de frică.

- Doamne, fie-ți milă de un biet osândit!

Apoi s-a deschis vizeta și gardianul care s-a nimerit să fie lângă ușă, mai devreme, m-a întrebat pe un ton vădit surescitat:

- Ai aprins vreo lumină, ai cumva o lanternă pe undeva?

- Doamne ferește, am răspuns eu. De unde așa ceva? Poftiți înăuntru și căutați.

- A fost totuși o lumină care a apărut de undeva. Am văzut bine.

A închis apoi vizeta. Am continuat să mă plimb prin celulă făcându-mi curaj. Lumina deja dispăruse. De vreme ce a văzut-o și gardianul - mi-am zis atunci- se chemă că n-am avut halucinații. Nu văd de ce mi-ar fi frică atât timp cât lumina aceasta stranie în adevăr s-a arătat sub semnul Sfintei Cruci. M-am lungit apoi pe salteaua jilavă și m-am acoperit cu pătura aceea reformată până peste cap. Cel puțin să nu mai văd, să nu mai aud nimic. De frig, de oboseală dar mai cu seamă din cauza febrei mari, am adormit. Somn bolnăvicios, Dumnezeu știe. Nu știu cât am dormit, dar când m-am trezit am auzit forfotă în curtea lagărului. Se dăduse deșteptarea. M-am ridicat imediat în picioare parcă împins de un resort nevăzut. Nu mă mai durea nimic, nu mă mai simțeam obosit, nu mai febricitam.

Eram plin de vigoare și de o dorință cumplită de a trăi.

Și astăzi când îmi amintesc de lumina aceea crucificată de la miezul nopții, sunt convins că a fost un semn Dumnezeiesc, o mână binecuvântată întinsă spre a-mi veni în ajutor.

DOUĂ SENTINȚE, DOUĂ PEDEPSE

Cele relatate în episodul de față, s-au întâmplat întocmai și puteți fi siguri, stimați cititori, că imaginația mea nu și-a adus cu nimic contribuția la derularea acestor fapte. Era în perioada colectivizării forțate a agriculturii, când nu numai ultima bucățică de pământ era smulsă cu forța țăranului român, dar până și uneltele și ultimele animale din bătătură erau sechestrate, luate cu japca, cum obișnuiau să spună bieții gospodari ai satelor. După ce fusese chemat în câteva rânduri la colectivă, la Sfatul Popular, ba și la Postul de Miliție din comună, badea Neculai, om în puterea vârstei (vreo 50 de ani), bărbat voinic, curajos și cu o minte ageră de țăran știutor de carte, refuzând să răspundă nenumăratelor invitații (știa el, săracu', de ce îl cheamă), s-a trezit într-una din zile, tam-nisam, în ograda casei, cu șeful de post, președintele colectivei și activistul de partid de la raion. Tei zdrahoni cât ușa de înalți și bine clădiți.

- Apoi, bade Neculai, știi mata că e o vorbă, a zis șeful de post: "Dacă nu vine sacul la moară, mai vine și moara la sac". Ce zici?

- D-apoi, ce să zic? Eu la moara dracilor n-oi merge niciodată, a răspuns cu destulă îndrăzneală badea Neculai.

- Care va să zică, noi draci suntem?

- Dar nici oameni cumsecade nu sunteți, de vreme ce veniți să siluiți oamenii să intre în colectivă. Ș-apoi, pământul vi l-am dat de silă, de nevoie. Ce mai vreți de la mine, să mă lăsați chiar în sapă de lemn?

- Stai domol, bade, a răspuns activistul. Vezi mata, nu faci deloc bine că te împotrivești intrării în colectiv. Ați mai rămas câțiva în tot satul, care vă puneți de-acurmezișul. De ce nu vreți să fiți laolaltă cu ceilalți? Să știi că noi avem o vorbă: "Cine nu-i cu noi, e împotriva noastră", așa că fă mai bine și semnează colea.

- Asta n-oi face-o nici mort, a răspuns cu aplomb gospodarul.

- Apoi dacă nu, a zis președintele colectivei, fă bine și scoate văcuța aia a matale și dă-o s-o ducem la cireada mare de la zootehnie.

- D-apoi, cred că n-am căpiat încă, a făcut românul. Văcușoara mea din bătătură nu v-o dau, de știu bine că mor cu ea de gât. Și zicând aceasta, moș Neculai a făcut câțiva pași până la ușa grajdului și a ferecat-o cu zăvorul.

- Doar peste trupul meu să treceţi!

Şeful de post a intervenit şi el scoţând pistolul.

- Scoate vaca moşule că de nu îţi găuresc scăfârlia.

- Ba s-o găureşti pe mă-ta, a răspuns badea Neculai, mai arţăgos decât până acum.

Din una, din alta s-au luat la îmbrâncit. Activistul, un găligan tânăr, s-a repezit la grajd şi a tras zăvorul, deschizând uşa. Badea Neculai s-a aplecat lângă şira de paie şi, dibuind niţel, a scos de acolo o coadă de lopată taman bună de îndreptat spinările celor neaveniţi. Activistul de partid, a scos şi el din buzunarul cabanei un pistolet şi l-a îndreptat spre bietul om. Badea Neculai, l-a altoit zdravăn peste mână şi activistul a scăpat arma jos. Noroc cu şeful de post că a recuperat-o imediat. Apoi, Badea Neculai s-a dezlănţuit, luându-l la pocnit pe preşedintele colectivei, dar nici activistul n-a scăpat teafăr. Singurul, şeful de post a rămas cu faţa curată, cum s-ar spne. Şi asta, poate, din cauză că era în haina statului.

Cei trei găligani s-au retras, în cele din urmă, dând buzna pe poarta afară. Lumea care se adunase ca la urs le-a dat cu Huooo!

După isprava aceasta, badea Neculai şi-a aprins nervos o ţigară. S-a gândit el ce s-a gândit şi, în cele din urmă, i-a spus femeii sale, care stătea, sărmana, speriată într-un capăt al ogrăzii:

- Fă, nevastă! Pregăteşte-mi bocceluţa, că ăştia, în noaptea asta, mă înhaţă.

N-a fost să fie chiar în noaptea aceea, dar a doua zi de dimineaţă, până a se crăpa de ziuă, o maşină I.M.S. a oprit în poarta casei. Din ea au coborât patru gorile mari cât malul, îmbrăcate civil. Nici câinii n-au mai avut ce face. Badea Neculai a ieşit din casă cu bocceluţa într-o mână şi cu ţigara aprinsă în cealaltă.

- Mă aşteptam, dragi tovarăşi. De aceea n-am închis un ochi toată noaptea. Să mergem!

Şi badea Neculai s-a urcat singur în maşină. Apoi s-a trântit portiera şi dus a fost. Peste două săptămâni, s-a judecat procesul la oraş. Era acuzat de tentativă de omucidere, adică de crimă şi agitaţie deosebit de gravă. Două infracţiuni din codul penal. Numai că prima era de drept comun, iar a doua era considerată infracţiune politică. Putea să fie judecat de o instanţă civilă, în cel mai rău caz, pentru vătămare corporală sau pentru ultraj. Dar a fost judecat de Tribunalul Militar. În consecinţă, procesul, cu toate că s-a judecat în aceeaşi zi,

la aceeaşi oră, de aceeaşi instanţă, în acelaşi loc, s-au dat două sentinţe separat, deci au existat două dosare penale. Pentru prima ispravă a primit 10 ani, iar pentru cea de-a doua 5 ani închisoare. Cele două pedepse nu s-au contopit, aşa cum prevedea procedura penală (urmând să fie executată pedeapsa cea mai mare), deoarece nu erau de aceeaşi natură. Urma să execute mai întâi pedeapsa politică şi apoi pe cea de drept comun. Deci două sentinţe, de fapt, pentru una şi aceeaşi infracţiune, dacă este să o numim aşa. Pentru ca s-a opus cum a putut şi cu ce a putut colectivizării forţate, care a fost una din cele mai mârşave crime ale orânduirii de atunci.

ÎN LINIŞTEA NOPŢII

Mă aflam depus la izolatorul închisorii Jilava pentru o pedeapsă de cinci zile. Eram, deocamdată, în prima zi a executării pedepsei. Cum în celulă nu era nimic pe care să te aşezi (o plasă metalică de pat se băga doar noaptea), eram nevoit să mă plimb de la un capăt la altul al camerei de pedeapsă ori să mă aşez pe ciment, în eventualitatea că oboseam plimbându-mă.

Izolatorul se afla chiar în intersecţia de la intrarea pe secţiile întâi şi a doua pe aleea care ducea spre Reduit. Astfel stând lucrurile, tot timpul în zona aceasta era o forfotă continuă, până târziu, către ora stingerii. Cum celula nu avea absolut nici o fereastră - doar uşa metalică, destul de etanşă, prevăzută cu o vizetă, ca orice uşă de tip penitenciar - nu puteam vedea nimic din ceea ce se petrece afară. Abia a doua zi, după numărul de dimineaţă, din lipsă de ocupaţie, m-am chinuit să găsesc, totuşi, o deschizătură cât de mică, o crăpătură prin care să văd câte ceva din afara celulei de pedeapsă. Şi, în sfârşit, după căutări minuţioase aproape centimetru cu centimetru, am găsit o fisură mică, longitudinală, în uşă, pe direcţia zăvoarelor exterioare, chiar în locul unde se afla sudura acestora. Eram fericit de această descoperire a mea. Puteam să observ, chiar dacă nu prea clar, o parte din activitatea care se desfăşura în acest sector destul de aglomerat şi, bineînţeles, nu lipsit de importanţă strategică, cum s-ar spune. Ziua întreagă se perindau pe aici gardienii şi formaţiunile de lucru ale dreptului comun care ne deserveau. Noaptea, în schimb, după ora

stingerii, când și când se făceau mișcări, uneori chiar masive, dinspre și către secții iar gardienii patrulau neîntrerupt. Ceea ce am remarcat era faptul că, ziua arareori, se întâmpla să-și facă apariția deținuți C.R.-iști, cum ne numeam noi, venind fie de la închisorile din țară, fie dintre cei arestați în capitală și depuși după cercetări în acest uriaș depozit de ființe umane. Cea mai mare afluență de deținuți, atât la venire cât și la plecare, era după numărul de seară.

Aproape că mă obișnuisem cu acest du-te-vino pe care îl urmăream, din când în când, de la modestul meu post de observație și care îmi umplea timpul, deconectându-mă pentru o scurtă perioadă de la cele gânduri și frământări proprii vieții noastre de detenție. Într-una din nopți, însă, cea de a patra petrecută în celula izolatorului, țin bine minte, cu toată oboseala, după kilometrii parcurși prin celulă, nu mă prindea deloc somnul, nu era chip să ațipesc nici măcar câteva minute. Mă foiam în așternutul meu sărăcăcios, mă întorceam când pe o parte, când pe alta, ba mă mai deplasam și până la ușă când auzeam cumva zgomote mai neobișnuite pe afară. Așa se face că, în noaptea aceia, cred că nu era mult trecut de miezul nopții, atenția mi-a fost atrasă deodată de un ușor zgomot metalic, abia perceptibil la început, apoi din ce în ce mai deslușit, mai aproape. Venea de pe secția întâi. Mi-am dat seama, deplasându-mă imediat la postul meu de observație, că sunt, mai mult ca sigur, "locatari" ai camerei zero, camera celor condamnați la pedeapsa capitală. N-am așteptat prea mult și am zărit prin deschizătura aceea minusculă primul deținut, capul coloanei, ca să spun așa. Era un băiat tânăr, cu capul gol. Apoi alți patru tineri și, în sfârșit, al șaselea, un om ceva mai în vârstă, cu o statură atletică. Sigur, nu mai aveam nici un dubiu. Deoarece erau în lanțuri, nu puteau fi decât de la camera zero.

Chiar dacă existau în Jilava oameni cu pedepse mari (peste 15 ani), distribuiți prin diverse camere, aceștia nu purtau lanțuri pe timpul ședерii în cameră. Și, apoi, unde erau să fie duși la ora aceea mult prea târzie din noapte?!

Erau însoțiți de trei gardieni, toți cu centură și diagonală, cu pistoalele automate atârnate de gât și în poziție de tragere. Pentru un moment am simțit un fior rece prin șira spinării și bobițe mici de sudiare mi-au apărut pe față, pe frunte. M-am șters ușor cu dosul palmei. Era o transpirație rece. Să fi fost vorba de un transport către alte penitenciare din țară? Poate spre Gherla sau spre Aiud.

Ori, Doamne ferește, un drum mult mai scurt, poate chiar pe jos, către apropiata "Vale a piersicilor", valea morții, cum era bine cunoscută la Jilava. Oricum, era bine să mai aștept, cu toate că nu speram să mai aflu mare lucru. N-am avut liniște în așternut, dar stăteam totuși lungit, de teamă să nu se deschidă vizeta. Cred că a durat, după calculul meu, aproape o oră, când liniștea adâncă a nopții a fost sfâșiată de o rafală scurtă de armă automată.

Apoi s-a mai auzit doar o singură împușcătură, poate din aceeași armă, dar mai curând cred că dintr-o alta, cu un zgomot înăbușit. Și, în cele din urmă, din nou liniște, o liniște aproape cumplită, ca de mormânt. Cum era, de altfel și cumplita realitate.

PEDEAPSĂ ÎN GRUP

Era într-o zi de duminică. Pentru a sublinia cât de cât importanța acestei zile pentru noi, creștinii, aveam în cameră un program deosebit față de celelalte zile. Dacă în cursul săptămânii fiecare dintre noi își găsea câte o ocupație (studiul limbilor străine, audierea unor cursuri pe diferite teme), duminica toată lumea era în repaos. Ziua aceea aproape că trecuse pregătindu-ne pentru masa de seară și, apoi, de nelipsitul "număr". Deodată, ușa camerei s-a deschis când nici nu ne așteptam și înăuntru au dat buzna patru gardieni, în frunte cu șeful secției. Ni s-a ordonat să ne aliniem pe intervalul mare din mijlocul camerei. Apoi, cei patru gardieni au trecut la o percheziție minuțioasă. Erau scotocite până și pernele cu paie și saltelele. Și, într-adevăr, luați fiind prin surprindere, au găsit ceva. Câteva lucruri insignifiante, dar considerate "corp delict", motiv pentru întocmirea unui proces verbal de pedepsire cu izolator la "neagra". Vinovații au fost trei deținuți printre care și subsemnatul. Toți trei am avut ascunse sub saltele (ca de obicei) bucăți de sticlă pudrată cu praf D.D.T., pe care scrisesem o serie de cuvinte spre a le memora. Doi dintre noi, cei mai tineri, aveam notate expresii în limba franceză. Cel de-al treilea avea scris pe sticlă două versuri dintr-o poezie a lui Gyr. Procesele verbale de pedeapsă s-au întocmit pe loc. A doua zi, luni, imediat după masa de prânz, am fost scoși toți trei din cameră și conduși la celula de pedeapsă. Aveam toți trei de suferit pentru una și aceeași

faptă care contravenea însă regulamentului interior de detenţie, bineînţeles pentru noi, politicii. Prima zi de izolator, destul de scurtă, s-a încheiat repede. A doua zi, însă, imediat după numărul de dimineaţă, ne-am trezit în celulă cu un ofiţer tânăr, destul de chipeş şi cu o aliură aproape nevinovată. Semăna mai curând cu un biet licean. După primele întrebări pe care ni le-a pus, ne-am dat seama că era vorba de un securist notoriu. Cred că era C.i.-stul unităţii, al penitenciarului. De noi, cei care scrisesem, cum am mai spus, câteva cuvinte în franţuzeşte nu s-a prea interesat, mulţumindu-se doar să ne întrebe ce condamnare avem şi pentru ce. Cel de-al treilea, însă, colegul nostru care era un om în jur de 40-45 de ani, a devenit însă punctul de "atracţie" al ofiţerului. S-a interesat, la fel ca şi în cazul nostru, pentru ce fusese condamnat, după care a dat oarecum semnificativ din cap auzind de art. 327 C.p. - "agitaţie deosebit de gravă". Se pare că luase cunoştinţă de "corpul delict", deoarece i s-a adresat celui vizat:

- Îţi plac versurile lui Gyr?

Bietul om n-a avut încotro şi a confirmat, apoi, dându-şi imediat seama de eroare, a încercat un subterfugiu.

- Nu ştiam că sunt ale lui Gyr. Mi-au plăcut şi le-am scris.

- Cine ţi le-a dictat?

- Nimeni de aici din cameră de la Jilava (Minţea). Le-am scris ca să le pot rememora, să nu le uit. Le-am auzit însă mai de mult, la Gherla.

Se pare că ofiţerul cu gradul de locotenent n-a fost mulţumit de răspunsul primit. L-a luat pe bietul om cu dânsul şi de atunci nu l-am mai văzut. A rămas un mister, totuşi, pentru noi, cum de-a recunoscut securistul versurile acelea care erau într-adevăr ale lui Radu Demetrescu-Gyr. Mai avusese oare de-a face cu astfel de cazuri sau îl iniţiase cineva dintre noi, deţinuţii?

LA CAPĂTUL RĂBDĂRII

În camera nr. 13, la Jilava aveam un om foarte simpatic şi original, din multe puncte de vedere. Nu avea mai mult de treizeci-treizecişi doi de ani. Era de profesie muncitor tipograf, dar se pare că, umblând

cu multiple tipărituri, îşi făcuse şi un bagaj frumos de cunoştinţe, folosind un limbaj destul de rafinat. Nu mai ştiu numele său de familie, doar că îl chema Vasile. Era o adevărată plăcere să-l asculţi. Cu toate că era destul de tânăr, avea totuşi ce povesti. Găsea în el suficientă tărie sufletească pentru a trece cu nonşalanţă peste asperităţile vieţii de detenţie şi chiar de a ne face uneori să zâmbim. Avea un fel al său de a privi lucrurile, cu optimism până în pânzele albe. Pe bună dreptate, toate camera îl simpatiza. Era condamnat împreună cu un coleg şi bun amic al său pentru "tipărire şi difuzare de manifeste", colegul celălalt aflându-se, însă, într-o altă cameră, tot la Jilava. Dar cum toată viaţa - după cum povestea - îi era plină de tot felul de năzdrăvănii, nu ne-am mirat atunci când ne-a relatat o altă "ispravă" a sa din timpul anchetei.

- Eram de vre-o două săptămâni în anchetă, povesteşte Vasile. Anchetatorul meu, un băiat tânăr, locotenent, mă tot agasa cu o serie de întrebări despre fapte imaginare, forţându-mă să recunosc o serie de lucruri neadevărate. Se vede că şi colegul meu trecea prin aceeaşi situaţie, numai că pe el îl ancheta altcineva. La un moment dat, anchetatorul voia să afle cu tot dinadinsul care era cel de-al treilea membru al "lotului" nostru. În afară de noi doi, care tipărisem şi răspândisem manifeste, nu mai era însă nimeni. Pentru că nu mai scăpam de întrebările presante ale locotenentului, ajuns la capătul răbdării, cum se mai spune, m-am hotărât în cele din urmă să-i spun cine era cel de-al treilea membru al presupusei noastre "organizaţii", aşa cum dorea. Într-o după-amiază, când am fost scos din nou la anchetă şi când anchetatorul mi-a pus iarăşi nesuferita întrebare care mă exaspera, am răspuns cu un aer aproape degajat:

- Al treilea membru al "organizaţiei" noastre a fost tot un coleg de-al nostru de muncă. Îl chema **Nicolae Titulescu**.

- Bănuiam eu că trebuie să mai fie unul, a încuviinţat cu o vădită satisfacţie anchetatorul. Eu am luat imediat o figură de om resemnat, dar abia stăpânindu-mă să nu izbucnesc în râs. Şi pentru ziua aceea, ancheta a luat sfârşit. A doua zi de dimineaţă, am fost chemat ca de obicei din nou la anchetă. De data asta, mă luase în primire un căpitan. După cum aveam să aflu mai târziu, era chiar anchetatorul şef. Pe locotenentul acela nu l-am mai văzut. Apoi, când ancheta era de-acum pe sfârşite, căpitanul anchetator, vrând probabil să-l răzbune pe subalternul său (fostul meu anchetator), mi-a spus într-una din zile:

- Voiai să faci pe deşteptul, domnule TITULESCU! Las că v-am înfundat eu bine, chiar dacă aţi rămas numai voi doi. Am mai văzut noi deştepţi din ăştia.

La care eu nu m-am putut stăpâni şi am replicat destul de dur, ştiind că soarta mi-i de acum pecetluită.

- V-a pus orânduirea comunistă un pumn de stele pe umăr, dar tot săraci la minte aţi rămas, toţi care purtaţi uniforma M.A.I.-ului.

Căpitanul s-a congestionat la faţă, apoi m-a trimis la "origine". Doar atât. A fost ultima noastră confruntare, ce-i drept mai dură.

Acum, când scriu aceste rânduri, îmi vine în minte o altă nerozie a unui alt anchetator, unul dintre cei care au instrumentat cazul nostru. Este vorba de locotenentul Sfeclă (îl recomandă şi numele).

Unul dintre colegii noştri de lot, Dan Meran, a fost surprins la arestare chiar în momentul când se întoarcea de la farmacie, unde cumpărase nişte medicamente pentru mama sa. N-a mai apucat, sărmanul de el, decât să-şi golească parţial buzunarele unde ţinuse medicamentele. A fost înhăţat pe sus, cum se spune. În biroul de anchetă unde a fost introdus imediat după arestare, a realizat că mai avea într-unul din buzunare un flacon cu pastile de nitroglicerină (mama lui suferea de inimă), medicament imperios necesar bolnavilor cardiaci. Când i s-a cerut să-şi golească buzunarele (cum se proceda de obicei cu cei arestaţi) a scos şi a pus pe biroul anchetatorului flaconul de nitroglicerină.

- Ce-i asta, a întrebat locotenentul?

- Nitroglicerină, a răspuns cu dezinvoltură Dan.

Ofiţerul s-a albit la faţă ca varul.

- Şi mi-o pui mie pe masă să mă arunci în aer, banditule? (nitroglicerina în stare lichidă pură este într-adevăr un exploziv puternic).

- Dar era pentru mama, s-a dezvinovăţit bietul băiat.

- Aşa! N-ai decât s-o arunci pe mă-ta în aer, nu pe mine.

Apoi anchetatorul, extrem de precipitat, a sunat plantonul aflat pe hol. A intrat un subofiţer mătăhălos.

- Ia bomba asta de aici, i-a ordonat subalternului. Subofiţerul a luat flaconul cu grijă şi a ieşit. Ancheta s-a întrerupt, bineînţeles, până a doua zi, când lucrurile s-au lămurit, după cum era de aşteptat. Ce vreţi?

Explicabil acest comportament al anchetatorilor, dacă aveți în vedere faptul că erau făcuți pe "puncte", cum se mai spunea, ca și activiștii de partid care terorizau lumea satelor în perioada colectivizării sau ca mulți conducători de întreprinderi de stat, la acea vreme "fabricați" în grabă. Se pare că ei nu aveau nici o vină, de vreme ce fuseseră scoși din producție, din fabrici și uzine (de preferință muncitori cu origine sănătoasă) cu câteva clase primare pregătiți superficial în școlile de ofițeri M.A.I. sau de activiști, de câte trei sau șase luni, și trimiși să "taie" și să "spânzure", cum de altfel au și făcut fără nici un fel de reticență. A fost, după cum ați văzut din cele relatate de mine mai sus, o dovadă în plus - dacă mai era nevoie - a "capacității intelectuale" a celor care erau puși să cerceteze - să instrumenteze, cum se mai spune în limbajul juriștilor - o serie de cazuri mai mult sau mai puțin cu tentă penală sub aspect politic, la acea vreme.

PEDEAPSĂ PENTRU EVADARE

Ma aflam din nou la "izolator, unde executam o pedeapsă de trei zile deoarece fusesem găsit lungit în patul meu de la ultimul nivel al tronsonului (lucru interzis, conform regulamentului, pe timpul zilei). Eram în cea de-a doua zi a executării pedepsei administrative. Trecuse numărul de seară și așteptam să mi se bage în celula de pedeapsă plasa metalică (fără tăblii) a patului pentru noapte, ca de obicei. În așteptarea acestui ultim eveniment al zilei, continuam să mă plimb prin celulă. Și, deodată, se deschide ușa, făcându-și apariția un soi de ființă umanoidă cu fața complet tumefiată (mai mult ca sigur din cauza loviturilor), cu urme de sânge în jurul buzelor, cu ochii congestionați încadrați de cearcăne vinețiii. Dar ceea ce m-a cutremurat de groază era faptul că avea și mâinile și picioarele ferecate în lanțuri. Văzusem destui deținuți cu lanțuri la picioare, în special pe timpul transportului (la cei cu condamnări mari) de la un loc de detenție la altul, dar lanțuri la mâini nu mai văzusem. Aproape fără să vreau, mi-am făcut semnul crucii, impresionat de ceea ce îmi era dat să văd.

Și totuși ființa aceea care se târa, era un om.

S-a deschis apoi din nou ușa și un deținut de drept comun ne-a introdus în celulă două plase de pat pentru noapte. Noul venit abia

îşi mai trăgea sufletul şi s-a trântit imediat pe plasa aceea metalică, gemând şi pipăindu-şi cu mâinile înlănţuite faţa distrusă. Nu mai era nici o îndoială că fusese bătut cu bestialitate. Şi, fără a-l ruga în mod deosebit să-şi spună necazul care-l adusese în starea aceea jalnică, bietul om, care era de fapt un băiat tânăr, a început să-mi depene nenorocirile lui.

Fusese adus într-un lot de opt tineri, condamnaţi de o instanţă militară de fond, la Craiova, pentru "Uneltire". Acum se aflau la Jilava pentru judecarea recursului şi veniseră chiar în seara aceea în vagonul dubă, cu trenul.

Vagonul, care fusese tras la o anume rampă în B.M. (Bucureşti mărfuri), era prevăzut cu două uşi. Câte una pe fiecare din laturi. Asta, pentru a înlesni îmbarcarea şi debarcarea rapidă, în funcţie de condiţiile existente. Fuseseră deschise amândouă uşile. Uşa din stânga, se vedea bine, dădea spre interiorul unei maşini-dubă, lipită de vagon. Dar prin cea din dreapta se vedea terasamentul căii ferate. În timp ce grupul lor se scurgea spre ieşire, acestui tânăr i-a venit dintr-o dată ideea că ar putea evada salvându-se prin uşa din dreapta. A sărit imediat şi s-a topit în noapte. S-a dat, bineînţeles, alarma. Au început să fie trase rafale de armă automată. Trăgeau deocamdată în aer, spre a-l soma să se predea. Apoi, alergând, a auzit şuierând pe deasupra capului gloantele. S-a trântit imediat cu burta la pământ, dar şi-a dat în acelaşi timp seama că fusese reperat. N-a mai durat mult şi a fost capturat. A fost luat în primire şi călcat în picioare. În cele din urmă l-au urcat în maşina-dubă venită de la penitenciar. Apoi, din poartă, de la "postul de control", l-au tot dus într-o bătaie până la fierăria închisorii (un adevărat loc de supliciu). Acolo i-au bătut lanţuri grele (nituite) la picioare şi la mâini. Cele de la mâini, aveau cam patruzeci de centimetri lungime, atât cât să poată mişca braţele în partea din faţă a trupului. Aşa înlănţuit, l-au luat iar la bătaie până n-a mai ştiut nimic. Când şi-a revenit, era ud din cap până în picioare. Îl stropiseră cu apă, probabil, ca să-şi revină. Noroc - dacă se poate spune aşa - cu tinereţea şi cu robusteţea lui de a mai putut rezista. Dar cine ştie până când.

Acum, stătea întins, încercând cu greu să mişte mâinile şi picioarele. Avea probabil tot trupul traumatizat, tumefiat la fel ca şi faţa, care era mai mult decât schilodită. Numai somn n-a fost somnul lui în acea noapte. Nici eu n-am putut dormi aproape deloc. A gemut şi s-a văitat, sărmanul de el, toată noaptea.

A doua zi, după servitul mesei de dimineață, au intrat în celulă doi gardieni și l-au luat pe rând la bătaie. Dădeau în el cu pumnii și cu picioarele. După ce a căzut jos, l-au călcat pe mâini strivindu-i degetele. După-amiază, un alt gardian l-a luat iarăși în primire. Apoi, spre seară, l-au luat și l-au dus nu știu unde, n-am mai auzit nimic despre dânsul. Eu însă am rămas să-mi continui pedeapsa la izolator, cu sufletul sfâșiat, cu inima strânsă, fără putința de a mai discerne și aproape fără a mai putea vorbi. Mi-am dat în cele din urmă seama că vormeam totuși, de unul singur. Nu era de mirare.

ASASINAT ÎN INSTANȚĂ

Fuseseră doi frați, vecini cu vetrele de casă, împreună la toate treburile gospodăriei și tot împreună și de astă dată, pe toată perioada anchetei, până la proces. Atunci, pentru unul dintre ei a fost să fie ultima zi din viață. Dar iată odiseea faptelor lor, relatată de unul dintre ei, cel rămas în viață, se înțelege.

Fuseseră arestați și cercetați pentru "omisiune de denunț" sau nedenunțare, text de lege în care fuseseră încadrați din anchetă și în baza căruia au fost trimiși în fața Tibunalului Militar. Amândoi fuseseră gospodari de frunte ai satului, cu ceea ce le mai ramăsese după pârjolul colectivizării. Dar trăiau într-un fel mulțumiți și mulțumeau și Celui de Sus că sunt încă sănătoși, laolaltă cu familiile lor. Vasile, cel mai mare dintre ei (șaizeci de ani), țăran simplu, cu palmele bătătorite de uneltele câmpului, iar celălalt, Ion, învățător în comună. Și toate au fost bune și la locul lor, cum se spune, până într-o bună zi, când s-a abătut asupra lor nenorocirea care avea să fie. Găzduiseră vreme de câteva zile pe niște veri buni de-ai lor, care făcuseră parte dintr-o organizație care a încăput, în cele din urmă, pe mâna securității. Cu toate că anchetatorul s-a străduit cât a putut să-i implice și pe ei, direct, în organizație, se vede că nu s-a putut, așa că s-a mulțumit cu încadrarea de care v-am vorbit la început. Într-una din zile, anchetatorul, vrând să bage cât mai mult spaima în ei, i-a spus fratelui mai mare, Vasile:

- Vă mănâncă pușcăria, mă! Ani grei o să luați!

Vasile, mai slab de înger, dar și la trup, din cauza unui ulcer care-l chinuia de ani de zile, a căzut din picioare la auzul acestor

vorbe. Anchetatorul s-a schimbat vizibil la față. A fost chemat imediat medicul M.A.I.-ului, care a intervenit, ce-i drept destul de prompt, readucându-l - nu ușor - la viață.

A fost un preinfarct. Era pentru prima oară în viața sa, când a făcut o astfel de criză. A urmat apoi procesul. În dimineața în care cei doi frați se pregăteau, sufletește pentru a merge la tribunal, Vasile i-a zis fratelui său:

- Măi Ioane, frate, eu nu mă simt deloc bine. N-am putere să stau nici măcar în picoare. Nu știu ce am să mă fac!

- Ține-te bine, Vasile, ține-te bine, măcar să ajungem cu necazul ăsta până la capăt! Și Vasile s-a ținut, sărmanul, cât a putut până la proces. Când s-a dat sentința, s-au ridicat amândoi în picioare. Au ascultat-o cu sufletul răvășit și cu inima strânsă.

Pentru fiecare dintre ei câte zece ani de temniță grea, cinci ani interdicție și confiscarea averii.

Lui Ion i-au țâșnit lacrimi din ochi.

Vasile a rămas sprijinindu-se cu mâinile de boxa acuzaților, cu ochii țintă la judecători, cu gura ușor întredeschisă. Apoi s-a prăbușit cu pieptul peste boxă, cu mâinile atârnate în față. Ion a sărit să-l ajute, dar era prea târziu. Vasile, probabil puternic impresionat, tulburat chiar de duritatea acelei sentințe, n-a mai putut rezista. Inima lui a cedat. Făcuse, de astă dată, un infarct care i-a fost fatal. Ion era însă de părere că fratele său fusese pur și simplu asasinat chiar de instanță, atunci când s-a dat citire sentinței.

ARTA DE A UCIDE

Se apropia numărul de seară și, ca de fiecare dată, evenimentul era asteptat cu nerăbdare. Cu acest prilej obloanele groase din scândură de la ferestre erau desfăcute iar noi puteam să respirăm mai în voie, dar și să admirăm un crâmpei de cer, mai mult sau mai puțin înstelat la vreme de noapte. Era un moment, ce-i drept, de reală bucurie în temnița aceea lugubră și umedă de la Jilava. În sfârșit, ritualul acela dezagreabil cu numărătoarea oamenilor, cu bătutul în gratiile groase de la ferestre, spre a se vedea dacă nu sunt tăiate sau dislocate cumva parțial, a trecut. De-acum știam că suntem liniștiți până la stingere și, bineînțeles, pe parcursul întregii nopți.

Dar în seara aceea lucrurile nu prea erau "curate". Prea multă forfotă prin curtea închisorii, înainte de deschiderea obloanelor. Nu puteam vedea, însă, dacă erau deţinuţi de drept comun din brigada administrativă care deservea închisoarea sau cumva militari din paza închisorii. Ne-am văzut liniştiţi de treburile noastre, dar când mai era puţin, cred, până la stingere, în faţa ferestrei s-au postat doi militari cu automate pe piept şi cu măşti de gaze pe figură. Apoi, imediat, pe uşă au năvălit trei gardieni, dintre care doi cu pistoale automate atârnate de gât. Cel de-al treilea era plutonierul major Iamandi, călăul Jilavei, "îngerul morţii", care avea un pistol în mână. Ni s-a ordonat să intrăm pe intervalurile dintre paturi şi să ne întoarcem cu faţa la perete.

- Nu mişcă nimeni, a strigat, ca ieşit din minţi, Iamandi.

Timp de câteva minute, camera întreagă a amuţit. Nu aşteptam dintr-un moment în altul să auzim rafale de armă automată sau de pistol automat. Eu, care îi văzusem printre primii pe cei doi militari cu masca pe figură, m-am gândit imediat că nu-i exclus să fim lichidaţi prin gazare. În câteva secunde am realizat că era vorba de o operaţie rapidă de exterminare a noastră, "asasinat în masă", cum s-ar spune. Eram în cameră aproape patruzeci de deţinuţi, tineri şi vârstnici. Oare ne vor ucide, într-adevăr? Nu puteam mişca mâinile pentru a-mi face un ultim semn al crucii, dar mi-am spus în gând "Tatăl nostru". Şi, deodată "alarma" a încetat. Într-adevăr, fusese vorba de un exerciţiu de alarmă şi se procedase exact ca la carte. De astă dată, călăii noştri se antrenau pe "viu" în arta de a ucide. Până într-o zi.

Doamne fereşte!.

ORBUL

Fusese adus de la Gherla pentru un proces de rejudecare a întregului lot. Avea, totuşi, o condamnare mică faţă de noi, ceilalţi, care aveam ani grei de temniţă în spate. Condamnarea cea mai mică la acea vreme, în camera noastră, era de zece ani. Dânsul avea şapte ani pentru nedenunţare sau "omisiune de denunţ", cum se mai chema această infracţiune politică. Dar de la rejudecarea procesului trecuse mai bine de jumătate de an şi nea Ilie - un om în jur de cincizeci de

ani - continua să rămână pe secție la Jilava. Nu știa dacă ceilalți colegi de lot fuseseră retrimiși la Gherla, deoarece imediat după proces fuseseră separați. Dar nu era deloc de mirare, deoarece în Jilava, deși era o închisoare de "tranzit", zăceau foarte mulți oameni de ani de zile. Eu, spre exemplu, mă aflam acolo de aproape doi ani. În libertate, nea Ilie fusese o vreme în tratament cu unul din ochi, urmând să se opereze până la urmă. N-a mai apucat, sărmanul. A fost arestat, fără nici un fel de menajamente. Acum, și cel de-al doilea ochi îi era afectat de cataractă, astfel că bietul om abia se putea mișca prin cameră, însoțit de cineva. Nu întotdeauna ne era îngăduit să-l luăm cu noi, când ieșeam la "plimbare". De cele mai multe ori, rămânea singur în cameră. Într-una din zile, în timp ce noi ne aflam la "aer", unul din gardieni, vrând probabil să se încredințeze dacă este într-adevăr nevăzător, și-a apropiat țigara de obrazul său. Sărmanul de el, cât a mai avut de suferit de pe urma acestei nemernicii. Ne-am sfătuit, întreaga cameră, și în cele din urmă am hotărât să raportăm administrației situația lui, să cerem să fie internat la Văcărești, în spital, sau chiar într-o clinică de specialitate. Am ieșit la raportul de dimineață al ofițerului de serviciu (eram șeful camerei) și i-am arătat care era situația celui bolnav.

- La Văcărești nu-i spital pentru chiori, mi-a replicat plutonierul Iamandi, care intrase ofițer de serviciu pe tura de zi. Am cerut cel puțin îngăduința să-l lase pe bietul om să stea culcat în pat în timpul zilei (ziua eram obligați să stăm numai pe marginea patului). Mi s-a răspuns că nu se admit excepții de la regulamentul de detenție, care este valabil pentru toți deținuții. De la o vreme, nu mai putea, sărmanul de el, să suporte această situație. Ne mărturisea că vrea cu tot dinadinsul să-și pună capăt zilelor. De teamă ca nu cumva să-și pună funestele gânduri în aplicare, îl supravegheam în permanență. Ne învoiserm chiar, cu rândul, să rămână câte unul dintre noi în cameră, atunci când eram scoși la "aer". Dar într-una din zile am fost scos din cameră și repartizat împreună cu alți deținuți pe altă secție. Obișnuitele tracasări care aveau loc din când în când. Abia mai târziu, în lagărul de la Salcia am aflat că nea Ilie, deținutul nevăzător, își pusese până la urmă capăt zilelor. Lăsat nesupravegheat, la vreme de noapte, a înghițit câteva cioburi de sticlă. N-a sucombat imediat. S-a chinuit îngrozitor câteva zile. Abia când era aproape să-și dea sfârșitul și-a mărturisit "isprava". Era, însă, prea târziu. Cioburile acelea îi perforaseră stomacul, intestinele. Sărmanul om.

O MICĂ SURPRIZĂ

Era prin iarna anului '963, mai precis cu două trei zile înainte de sărbătoarea Sfântului Crăciun. Nu știam, bineînțeles, că avea să fie ultima iarnă petrecută în detenție politică înaintea acelui decret de largă grațiere, care a fost, după cum se știe, în primăvara lui '964. Aveam dreptul să primim pachete de acasă. Unul dintre colegii de brigadă m-a anunțat că m-a văzut pe lista afișată cu cei cărora le sosiseră pachete de acasă. A fost un eveniment deosebit, se înțelege, o adevărată surpriză. Dar adevărata surpriză era să vină abia după primirea pachetului. M-am prezentat la gardianul care făcea oficiul de distribuire a pachetelor. Conform regulamentului, pachetul era desfăcut (pentru control) în prezența deținutului respectiv. Erau verificate eventualele obiecte derizorii de îmbrăcăminte (ciorapi, maieuri, flanelate, etc.). Apoi, cu aceiași minuțiozitate, alimentele.

În cazul meu, părinții, care îmi expediaseră pachetul, puseseră înăuntru, printre alte alimente nealterabile, și o bucată de plăcintă coaptă mai tare și aproape uscată, care a rezistat fără să se deprecieze, lucru extrem de îmbucurător pentru mine. Sergentul major Mihalache, care se ocupa permanent de distribuirea pachetelor, a luat bucata aceea de plăcitnă în mână și a rupt-o în două, asigurându-se în felul acesta, că nu există nimic în bucata aceea uscată de aluat. Nici în restul pachetului nu descoperise ceva care să contravină regulamentului. După masa de seară, m-am înfruptat bineînțeles și din conținutul pachetului meu. Pentru început m-am fixat la bucățile acelea două care erau acum de plăcintă, obținute prin fragmentare. Nu mică mi-a fost mirarea mestecând în gură unul din capete (colțul) să dau peste un răvaș obișnuit, cum pune de obicei fiecare gospodină în tradiționala plăcintă de Anul Nou. L-am desfăcut imediat, se înțelege. Da, era un răvaș, dar pe el era scris cu litere majuscule dactilografiate: SANATATE ȘI LIBERTATE. MAMA, TATA ȘI LUCY (sora mea mai mică). A fost, într-adevăr, pentru mine nu numai o surpriză plăcută, neașteptată, dar și un eveniment important, poate cel mai important - vă rog să mă credeți - din viața mea în detenție.

Și m-a înduioșat până la lacrimi.

INFRACTORI POLITICI DE OCAZIE

Faptul că au existat mulţi oameni, care au înfruntat ororile securităţii de atunci şi teroarea legislaţiei comuniste, nu mai poate fi pus desigur la îndoială. Aceştia, fie că au făcut parte din grupuri organizate, fie că au acţionat individual, s-au evidenţiat mai mult sau mai puţin prin faptele lor menite să ducă în mod incontestabil la lichidarea sistemului politic totalitar şi în consecinţă la instaurarea unei orânduiri de reală democraţie în România. Dar a existat şi o altă categorie de oameni aproape nevionovaţi, care fără să-şi fi manifestat în vreun fel deschis antipatia faţă de orânduirea comunistă, au încăput totuşi pe mâna organelor de securitate pentru fapte de-a dreptul imaginare, sau fără nici un fel de tentă infracţională, spre a putea face, cât de cât, obiectul unei încadrări în vreun text de lege al Codului Penal. Pentru că, dacă arestarea s-a făcut în multe cazuri dintr-o eroare, odată intrat pe mâna securităţii nu mai existau şanse de a fi repus în libertate, cu scuzele de rigoare. În mod obligatoriu, trebuia întocmit un dosar penal - în cazul nostru, un dosar politic. Au existat cazuri care au stârnit pe bună dreptate, şi de multe ori, ilaritate, dar nu au scăpat de pedeapsa aplicată de instanţele militare. Iată, supun atenţiei două astfel de cazuri, din multele câte au mai existat. Dar câte or mai fi existat?!

În primul caz, un simplu muncitor de la o intreprindere bucureşteană, aflat într-una din zile în stare de ebrietate, s-a urcat pe scara de incendiu, ajungând până sus, pe una din halele din "piaţa Matache" (în capitală). Acolo se afla montată o stea mare, roşie, cum, de altfel, erau la vremea aceea foarte multe cocoţate pe diverse clădiri mai înalte. Cum aburii alcoolului i-au insuflat destul curaj şi, sub o inspiratie poetică ad-hoc, a început să strige (ţinându-se cu mâna de obiectul respectiv) către lumea care forfotea jos, precum furnicile:

"Cât va sta steaua pe hală
Un rahat va fi în oală!"

S-au urcat imediat după el oamenii de ordine, care l-au convins în cele din urmă să coboare.

Când s-a trezit din beție, era depus la securitate.

A doua zi, au început cercetările care n-au durat decât două zile. S-a constituit un dosar penal. Era trimis în judecată pentru "agitație în public", și condamnat la cinci ani închisoare. În cel de-al doilea caz, un țăran moldovean se afla cu o amărâtă viţică în târg (oborul de vite), pentru a o vinde. Nu mai avea cu ce s-o hrănească, bietul om. Săracul animal abia se mai ținea pe picioare de slab ce era. I se vedeau coastele.

Se apropie un om, ceva mai în vârstă, tot țăran simplu, aflat și el prin târg. Văzându-l pe cel cu viţica de funie, n-are de lucru și-l întreabă, vrând mai curând să-l ia în batjocură pe negustor:

- "Cât ceri, măi omule, pe DEMOCRAŢIA asta?"

Cel care pusese, mai mult prosteşte, întrebarea n-a mai apucat să primească răspunsul, fiind imediat luat de subțiori și condus până la marginea târgului. Apoi un I.M.S. a demarat în trombă. Omul a fost cercetat și trimis în judecată pentru "afirmatii dușmănoase", primind o pedeapsă de cinci ani. Și în primul ca și în al doilea caz "faptele" dacă se pot numi astfel nici n-ar fi trebuit să preocupe organele de anchetă, dar să mai și cadă sub incidența Codului Penal, fiind considerate "infracțiuni politice". Mai mare batjocura.

VIZITĂ DE LUCRU

Nu întâmplător, mă aflam pe aerodromul din Galați la acea vreme. Urmam cursurile unei școli civile de pilotaj, care abia se reînființase după o absență îndelungată (mai fusese una, înainte de război). Orașul acesta, cu oarecare tradiție în materie de aviație, era legat la acea vreme de capitală printr-un drum aerian (o singură cursă pe zi). Respectiv o aeronavă, un LI-2, de provenienţă sovietică, după ce ateriza la Galați mai făcea, numai o dată pe săptămână și un drum la Tulcea. Erau avioane care aparțineau TARS-ului (Transporturi Aeriene Româno-Sovietice). Așa cum spuneam, la Galați, într-unul din multiplele hangare ale vechii flotile de aviație își desfășura activitatea școala noastră de pilotaj.

Celelalte hangare, care fuseseră transformate o perioadă de timp, pe vremea ocupației sovietice, în remize de tancuri, erau acum

reamenajate în interior, urmând ca ele să se transforme în trăgătorii de sârmă pentru viitoarea "Întreprindere de sârmă, cuie și lanțuri" (ISCL) care avea să se ridice ceva mai târziu. Lucrarea aceasta era executată la acea vreme de ICSIM Brăila iar șeful lucrărilor era inginerul Tofan, un bărbat prezentabil, bun profesionist și, în același timp om de ținută, fără a fi măcar membru de partid. Practic, lucrări de construcții nu se prea făceau, doar mici reparații ale hangarelor în interior, unde urmau să fie montate mașinile. Și iată că, într-una din zile prin vara lui '56, turnul de control al aerodromului ne-a anunțat că urmează să sosească o aeronavă specială care-l avea la bord pe secretarul general al C.C.-ului - la acea vreme faimosul dictător Gheorghiu-Dej. Se înțelege că activitatea noastră de zbor a încetat pentru ziua aceea, lăsând spațiul aerian de deasupra orașului la dispoziția marelui grangur. De altfel, încă de dimineață, zona aerodromului a fost împânzită de milițieni și agenți civili de securitate. În sfârșit, aeronava care era de fapt tot un LI-2 obișnuit din cursele regulate și-a făcut apariția. Țin minte că avea indicativul A.L.M. (Ana, Luca și Mihai) și auzeam de jos, de unde mă aflam în apropierea turnului, cum Adriana - dispecera aerodromului - conversa cu echipajul avionului aflat în aer, făcând fonie și dirijându-l la aterizare. Se mai afla lângă dânsa comandantul aerodromului, Bălan.

- Ana, Luca, și Mihai, permit aterizarea...

Aparatul, după ce a executat un viraj larg deasupra orașului, un fel de recunoaștere, s-a așezat, în sfârșit, pe direcția aerodromului, intrând în priză de aterizare. Ne-am înghesuit și noi, cum era de așteptat, să-l vedem pe șeful cel mare. A coborât chiar primul din avion. Era îmbrăcat într-un costum ușor din tergal, descheiat la haină, având și cămașa și ea descheiată la gât. Purta pe cap, ca de obicei șapca aceea muncitorească, aproape nelipsită în vizitele sale de lucru. Desigur, a fost aclamat de mulți gură cască, aflați pe acolo. I-a ieșit în întâmpinare primul secretar al comitetului regional de partid, Radu Dulgheru, și cu un alt cirac al său de la raion, Zugravu. Delegația, deoarece erau mai mulți care îl însoțeau pe Dej, s-a îndreptat către ieșirea de pe aerodrom, pășind printre mormane de cărămizi, materiale de construcții și schele. Când era aproape să intre în interiorul unuia dintre hangarele la care se lucra, i-a ieșit în întâmpinare inginerul Tofan, șeful șantierului, raportându-i, se înțelege, situația de la fața locului.

- Şi cum ai spus că se va chema întreprinderea asta - a făcut Dej?

- Întreprinderea de sărmă, cuie, şi lanţuri, a reluat inginerul.

- Lanţuri ai spus? Păi, bine, tov-ule, abia am scăpat de ele, a exclamat Gheorghiu-Dej cu o mutră ipocrită şi nu cu puţină perfidie în glas.

- Cred că vom mai trimite şi la export, tovarăşe secretar general, a explicat, oarecum stânjenit inginerul.

- Da! Da! n-ar strica, a încuviinţat Gheorghiu-Dej. Ălora de peste ocean în special, le-ar sta bine în nişte lanţuri de-ale noastre. Glumă prostească.

De parcă o ţară întreagă nu se afla tot în lanţuri la acea vreme (pentru cei care cunoşteau adevărul). Cu toate că eram destul de tânăr pe atunci mă număram printre cei care erau în cunoştinţă de cauză. Câtă ticăloşenie, câtă nerușinare.

CUMPLITA SETE

Cu toate că din punct de vedere calendaristic, toamna intrase deja în drepturile ei, totuşi sfârşitul acela de spetembrie era la fel de torid ca şi luna precedentă. Munca pe şantier, la înălţarea digului, se desfăşura într-un ritm "drăcesc", cu toate că noi eram epuizaţi fiziceşte. Erau normele acelea blestemate pe care le aveam şi care nu ne dădeau tihnă de dimineaţă până seară. Într-un fel, ne zoream şi noi între noi, unul pe altul, de teamă să nu fim scoşi, noaptea, în poartă, la punctul de control, şi "binecuvântaţi" cu douăzeci şi cinci de lovituri la spate, pedeapsă aplicată celor care nu-şi îndeplineau norma de lucru. Şefii punctelor de lucru aproape că nici nu se arătau pe şantier. Stăteau adunaţi laolaltă, la umbră, jucând table sau barbut. Dimineaţa, când plecam pe şantier, coloana era însoţită de un car cu boi care ducea două butoaie mari de apă potabilă. Aceasta era raţia de apa până la prânz. Când sosea ora mesei, veneau spre şantier două care cu boi. În primul erau butoaiele cu mâncare iar în celălalt alte două butoaie cu apă, pentru consum până seara.

În ziua aceea, nu ştiu cum s-a întâmplat (dacă n-a fost cumva o acţiune premeditată), dar la prânz a sosit numai carul cu cele două

butoaie cu mâncare. Am tot sperat că își va face apariția și carul cu butoaiele de apă, dar în zadar. Bieții oameni, și așa extenuați, epuizați la limită, sufereau acum aproape agonizând de sete. Mulți dintre noi nici nu mai puteau vorbi, nu mai aveau vlagă. Limba se uscase, scorojindu-se parcă și adunându-se în cerul gurii, care dogorea și el ca un cuptor încins. Unii începuseră să aibă chiar halucinații. În brigada alăturată, săpând în adâncime, oamenii au dat în sfârșit de o zona mai umedă. La un moment dat, chiar pământ galben, mocirlos.

Cineva a avut atunci ideea să mestece în gură pământul acela umed fără a-l înghiți. S-a dovedit pentru un timp o măsură benefică. Ne-am dus o bună parte și din brigada noastră și ne-am alinat setea mestecând în gură pământul acela umed. Dar degeaba. Nu făceam decât să ne amăgim setea. Organismul întreg avea nevoie de apă. Activitatea pe șantier aproape că încetase, dar șefii punctelor de lucru, care aveau bidoane și marmide pline cu apă (și pentru militarii din pază), separat de rația noastră, nu dădeau nici un semn de încetare oficială a activității. Ar fi trebuit să dea ordin de încolonare și să plecăm spre lagăr. Am continuat, însă, să stăm pe șantier în condițiile acelea de sete cumplită, până seara, târziu, când s-a ordonat încolonarea. Când am ajuns în lagăr am căzut toți, complet epuizați, topiți de sete. A fost distribuită, în sfârșit, mult râvnita apă de băut, în două butoaie numai la saivanul nostru. Până noaptea târziu, sărmanii oameni continuau să se "adape" precum animalele, neîndurându-se să plece de lângă butoaiele de apă. Am realizat atunci, în momentele acelea dramatice, că dacă "foamea" te macină, te epuizează și în cele din urmă, te ucide mai lent, setea de poate ucide într-o clipă. Au fost cazuri, atunci, când o parte dintre cei care sufereau de inimă au avut o serie de accese care puteau fi fatale. Au fost oameni sănătoși, tineri care au avut în după amiaza aceea tulburări generale și bătăi aritmice ale cordului.

Dar pentru administrație evenimentul a trecut aproape neobservat.

OMUL LEGII

Când a intrat în cameră, aproape că ne-a şocat pe toţi cu ţinuta sa impecabilă. Dacă n-ar fi purtat hainele penale, ce-i drept, curate, îngrijite alese parca pe măsură, ai fi spus că descinde de la un hotel de lux, abia sosit de pe nu ştiu ce meleaguri străine. Nu mai vorbesc de faptul că avea o cămaşă albă, curată, era proaspăt bărbierit iar părul bogat, uşor grizonat pe la tâmple, îi dădea un aer grav, de evidentă superioritate faţă de noi toţi, cei care nu mai văzusem interiorul unei băi sau culoarea săpunului de toaletă de vreme îndelungată. S-a prezentat foarte scurt:

- Nistor, fost magistrat.

Cu timpul, am aflat că fusese procuror civil şi că era condamnat pentru "afirmaţii duşmănoase la adresa regimului", în urma unui act neruşinat de delaţiune. Clocotea de atâta mânie, făgăduind să se răzbune. Avea o pedeapsă mică (cinci ani) şi spera ca recursul să-i fie admis şi judecat cum se cuvine (prin anularea sentinţei şi punerea în libertate), înlăturându-se astfel această gravă eroare judiciară, în cazul său. Cât despre noi, era ferm convins că ne aflăm în detenţie numai pentru faptul că ne-am făcut vinovaţi, altfel n-am avea ce căuta aici. "Dura lex, sed lex" (legea e aspră, dar e lege), declama el uneori cu emfază. Ziua întreagă, se plimba prin cameră sau stătea pe marginea patului (conform regulamentului), bolborosind ceva de unul singur, probabil vreo pledoarie fulminantă în măsură să facă praf instanţa de recurs. Cu toate că era victima unei delaţiuni, avea totuşi păreri foarte originale despre oamenii care se ocupau cu astfel de treburi.

Delatorul, informatorul, denunţătorul, altfel spus, era, în concepţia lui, individul prin care organele de ordine, oamenii legii "respirau" realmente, contribuţia lui fiind aproape esenţială în descoperirea unor infracţiuni şi chiar în instrumentarea unor "cauze", mai cu seamă în cazul infracţiunilor politice care pun în pericol securitatea propriu-zisă a statului. Dar numai atunci când cel care formulează un denunţ este bine intenţionat, fără a denatura sau exagera realitatea faptelor, fiind animat de dorinţa sinceră de a ajuta total dezinteresat (uneori) la stabilirea adevărului material. Probabil că cei în uniformă, de pe holul închisorii, adică gardienii, cunoşteau într-o oarecare măsură câte ceva despre domnul procuror Nistor, aşa

că îl menajau făcându-se de cele mai multe ori că nu-l observă, chiar atunci când se mai lungea uneori în pat pe timpul zilei (contrar regulamentului). În două rânduri, a fost scos din cameră, lipsind de fiecare dată câte aproximativ o oră pentru "elucidarea unor probleme", cum afirma la întoarcere. Noi l-am suspectat gândindu-ne că s-ar putea să trăncănească ceva. Dar n-a fost nimic. Nimeni n-a avut de suferit de pe urma lui. Era foarte retras, total nesociabil şi, în acelaşi timp, foarte distant, dacă nu chiar arogant în maniere. Cu atât mai bine, deoarece ne-am obişnuit cu dânsul şi nimeni nu-l mai întreba nimic, nu-l solicita cu nimic, nici chiar atunci când îi venea rândul la curăţenia de la grupul social. Se vedea bine că aşteaptă cu mare interes termenul de recurs şi că se pregătea, se pare, minuţios pentru acest eveniment. Şi iată că, într-una din zile, a sosit şi evenimentul mult aşteptat. A fost chemat la proces. Probabil că au fost "cauze" multe pe rol, pentru că a revenit în cameră târziu, după-amiază. Era nervos, uşor congestionat la faţă şi era tuns în cap precum noi toţi. S-a lungit în patul său, explodând la un moment dat:

- Băga-i-aş în mă-sa de nemernici, cu justiţia lor ticăloasă!

Apoi s-a deschis vizeta şi gardianul de serviciu l-a atenţionat pe un ton destul de aspru să se conformeze regulamentului. Adică să revină aşezat la marginea patului. Am aflat mai târziu, tot din mărturisirile sale, că procesul a fost o "batjocură", recursul fiind respins, pedeapsa dată de instanţa de fond rămânând valabilă. De atunci, a devenit un om cât se poate de sociabil, de comunicativ.

ÎNGERUL MORŢII

Nu numai că era cel mai mare în grad din tot corpul gardienilor de la Jilava, dar şi statura sa de o construcţie mai mult decât robustă făcea din plutonierul-major Iamandi cel mai de temut om de care ascultau, cu vădită teamă, de la primul la ultimul supraveghetor al vestitei închisori.

Faţa măslinie cu reflexe arămii şi ochi inexpresivi, maxilarele inferioare proieminente, puternice şi ieşite mult în afara bărbiei, fruntea îngustă, teşită îi făceau pe mulţi dintre noi să nu aibă păreri prea bune despre gardianul şef al închisorii. Ba, mai mult decât atât,

avocatul Dinulescu, doctor în drept, studiindu-l pe Iamandi mai îndeaproape, a fost de părere că are o "mutră" tipic lombroziană (criminal din naştere). De obicei, făcea de serviciu ziua, dar uneori intra şi în tura de noapte ca ofiţer de serviciu pe închisoare. Îi plăcea nespus de mult să-i fie prezentat raportul în termeni cât mai cazoni, mai rigizi, cu obişnuitele fraze şi formule stereotipe. Să trăiţi domnule grad...

Veşnic încruntat, plictisit parcă, trecea de la un capăt la altul al camerei în timp ce şeful de cameră, care prezenta raportul, se străduia să-i fie cât mai pe plac. Uneori se oprea şi îi punea câteva întrebări câte unuia dintre noi. Ce condamnare are, pentru ce, ce ocupaţie a avut în viata civilă, adică în libertate? Când nu părea satisfăcut de răspunsul primit, bodogănea ceva de neînţeles, probabil vreo înjurătură, şi ieşea destul de precipitat din camera de detenţie. După ce se închidea uşa, răsuflam şi noi uşuraţi. Auzisem lucruri "grele" despre el. Se spunea, printre altele, că este numit de fiecare dată şeful plutonului de execuţie atunci când se aduc la îndeplinire pedepsele capitale. Dar plutonierul Iamandi "executa" şi de unul singur astfel de mandate, cu un glonte de pistol tras de obicei în ceafă, în cazul unor execuţii individuale. Nu degeaba i se spunea "Îngerul negru".

Un coleg de detenţie venit recent de pe secţia a III-a (Reduit) ne-a atenţionat că pe acolo i se spune "Îngerul morţii". Cred că nu se putea un alt nume mai potrivit. În seara aceea, abia "promovat" în functia de şef de cameră, mă pregăteam să dau raportul cuvenit pentru număr. Nu ştiam că intră ca ofiţer de serviciu plutonierul major Iamandi. Când s-a deschis uşa şi l-am văzut intrând, aproape că am amuţit. Am gângăvit totuşi câteva cuvinte. Iamandi şi-a aruncat privirea peste noi toţi, apoi dându-şi seama că sunt emoţionat din cale afară, m-a luat cu două degete de bărbie, într-un gest ce se voia cât mai "patern", şi mi-a zis:

- Ce-i bebeluşule? Ce te-ai pierdut aşa cu firea? Ţi-i frică de mine? Aici n-are de ce să-ţi fie frică. Ori crezi că mănânc cumva oameni? Am eu alte metode de a va împuţina (era, într-un fel, o recunoaştere deschisă a crimelor sale).

Apoi a ieşit cu toată suita de gardieni după dânsul. Am simţit imediat că întreaga cameră se învârteşte în jurul meu iar pe ochi mi s-a pus ceva ca o pânză subţire, neagră şi transparentă, prin care zăresc totuşi un chip omenesc. Era figura lui Iamandi, "ÎNGERUL NEGRU, "ÎNGERUL MORŢII".

DE VORBĂ CU MORȚII

- Părinte Blidaru, iartă-mi te rog întrebarea mea.

- Spune fiule.

- Dacă nu ți-i cu supărare, mata crezi în vise?

- Cred, măi băiete, cum să nu cred. Bunul Dumnezeu a dat de veste prin vise multe din lucrările Sale, înștiințându-i pe Sfinții Apostoli și nu numai pe ei. Stă, de altfel, scris despre toate astea la Sfânta Carte.

- Atinci, părinte, dacă spui că nu ți-i cu supărare, tălmăcește-mi și mie un vis înfricoșat, de groază, pe care l-am visat astă noapte.

- Măi băiete, nu te supăra pe mine, dar eu nu știu a tălmăci visele. Doar să-ți spun o părere, dacă ții cu tot dinadinsul.

- Atunci, părinte, dacă ai bunătatea să mă asculți, eu ți-oi povesti iar mata ți-i da cu părerea la urmă, e bine?

- E bine, fiule, a încuviințat părintele Blidaru, bănățean la origine, om așezat la vorbă, cu multă răbdare și cu multă glagorie.

- Cuviosia voastră mai țineți minte, poate, pe contabilul acela care era la noi, la inapți, și care a murit pentru a doua oară? Să fie poate mai bine de un an de atunci.

- Cum nu, păcatele mele! Așa ceva aș putea uita?

- Ei, află, cuvioase părinte, că pe el l-am visat eu astă-noapte, dar mai bine ascultă-mă.

Se făcea că mă aflu pe malul Chiliei, la noi, la centru, la Periprava. Eram mai mulți deținuți pe malul apei și, deodată, s-a ridicat în sus, venind parcă din adâncuri, pe deasupra apelor, o arătare omenească pe care am recunoscut-o imediat ca fiind contabilul acela, Dumnezeu să-l ierte. A plutit, așa, stând drept, cât a plutit deasupra apei, s-a apropiat de noi până către mal, ne-a făcut un semn cu mâna, vrând parcă să ne liniștească din spaimă, și a grăit cu glas omenesc.

- Măi, oameni buni, nu vă fie teamă de mine. N-am înviat pentru a doua oară. De data asta, am murit de-a binelea, înghețat de frig, acolo, la izolator. Dar sufletul meu n-are odihnă, rătăcind numai pe ape, pentru că apelor Chiliei și hrană peștilor mi-au dat temnicerii trupul. M-au aruncat în apele acestea, în loc să mă bage cât de cât

creştineşte în pământul deltei. De atunci, sufletul meu nu mai are hodină pe uscat, umblă numai pe ape. Apoi, duhul acela al contabilului a făcut din nou un semn cu mâna şi s-a pierdut în adâncul apelor.

Ei, cuvioase părinte, ăsta a fost visul meu din care m-am trezit năduşit şi plin de groază, că n-am mai putut închide un ochi până la ziuă.

- Apoi, măi băiete, din bătrâni ştiu şi eu că, atunci când visezi un mort, s-ar zice că-i vreme de ploaie sau schimbare, într-un fel, a anotimpului. Dar visul tău, care-i atât de halucinant, n-aş fi în stare să ţi-l tâlmăcesc, oricât m-aş strădui. Dar, dacă tot e vorba de morţii noştri de aici din lagăr, unde-i îngroapă oare?

- Asta m-am întrebat şi eu, părinte.

Un confrate, care se afla cu noi laolaltă şi care a auzit cele istorisite de mine, a stat puţin să ne lase să ne revenim în fire, după care a intervenit în discuţie.

- Despre morţii noştri am auzit şi eu cuvinte nu prea ortodoxe.

Pe cei de drept comun, care s-au aflat pe aici înaintea noastră, se zice că-i îngropau într-o margine de cimitir la Şiştovca, comuna apropiată de lagăr. Dar C.R.-iştii, adică politicii, să ştiţi că, din câte am auzit cât m-am aflat la centru, la Periprava, după ce Ocolul silvic s-ar fi împotrivit de a mai accepta să fie îngropaţi aiurea, prin marginile pădurii Letea, "monument al pădurii", administraţia a hotărât, se înţelege, cu asentimentul D.G.P.-ului, să le facă brânci cadavrelor în Dunăre, chiar de pe bacul aflat la malul Chiliei pentru recoltarea stufului (tot cu deţinuţi C.R.). Numai că şi aici au apărut o serie de necazuri. Grănicerii de la Vâlcov s-au scandalizat tare că pescuiesc uneori cadavre în pielea goală, pe care-i consideră înecaţi suspecţi de-ai lor, ceea ce-i împiedică să-i identifice. Astfel că s-a convenit ca toate cadavrele celor sucombaţi în lagăr să fie aruncate în apele Chiliei, numai în hainele penale, fiind mai uşor de identificat şi bineînţeles lăsaţi în voia apelor.

- Atunci, se cheamă, domnule dragă, că visul băiatului n-a fost decât hâda realitate, a completat părintele Blidaru.

- Întocmai, a încuviinţat colegul nostru de detenţie. Nu este exclus, însă să fi fost şi un fenomen cu implicaţii în paranormal, lucru deloc neglijabil. Eu, personal, cred în asemenea fenomene.

Am înghiţit în sec - cum se spune - şi am simţit apoi că mi se strânge limba în cerul gurii, fără să mai fiu în stare să scot măcar un cuvânt.

Am plecat apoi să mă lungesc, pentru un moment, în patul meu, fiindcă simţeam că-mi crapă capul, iar mintea îmi alunecă în derivă.

- Oare aşa să fie?

- Doamne, păzeşte-ne!

VIAŢĂ DE CÂINE

- Alec, vino aici! Alec!

Alec se apropie cu urechile ciulite, gudurându-se, dând din coadă. Moş Sârbu îl mângâie pe creştet, îl scarpină pe după urechi. Alec stă cuminte. Moş Sârbu, colegul nostru de detenţie, este un om bătrân, fost subofiţer de jandarmi, care a împlinit mai zilele trecute 65 de ani. L-am sărbătorit toată brigada noastră cum am putut, cu puţinul pe care l-am avut în condiţiile acelea de foamete, de mizerie neagră, cum era atunci, la început, în primele zile de lagăr. Câţiva colegi de la brigada învecinată, care lucrau la recoltatul sfeclei furajere, i-au adus câteva rădăcini de sfeclă. Am gustat şi eu. Era un deliciu.

Dar cel mai preţios cadou a fost din partea lui Alec. Parcă a ştiut. A venit purtând în dinţi o pâine neagră, cazonă, şterpelită mai mult ca sigur de la bucătărie. Moş Sârbu a crezut, sărmanul, că patrupedul îşi face niscaiva provizii de hrană pe undeva. Dar Alec a lăsat-o jos, a dat bucuros din coadă şi a plecat. Bătrânul a luat pâinea, a şters-o, a curăţat-o şi a zis "bogdaproste, Doamne", ostoindu-şi foamea care-i dădea târcoale.

Într-o zi de duminică, pe când ne aflam toate brigăzile în lagăr, Alec a venit din nou în saivanul nostru, trăgând după el o centură cazonă, lată, din piele, cu diagonală cu tot. Ne-am înspăimântat toată brigada. Ce putea face bietul moşneag cu centura aceea cazonă? Noroc că n-au văzut-o prea mulţi.

Un coleg de-al nostru, băiat tânăr, fost fotoreporter la un jurnal, în libertate, a spus atunci privind centura cu diagonală, oarecum complice:

- Ehei, sărace Alec. Se cheamă că nici tu nu prea îi ai la maţe pe dulăii ăştia.

Tot e bine că n-a avut atârnat de centură şi tocul pistolului cu arma. Altfel ar fi fost vai şi amar de capul nostru. Am luat centura şi am ascuns-o într-unul din pereţii de stufit ai saivanului în care locuiam.

Dacă o arătam gardienilor, precis l-ar fi snopit pe Alec în bătaie, dacă nu l-ar fi ucis. L-am salvat cum am putut. Moş Sârbu parcă nu-i atât de bătrân dar, e mântuit de slab. Abia se mai ţine pe picioare. Cu mâncarea asta nu cred că are s-o mai ducă mult. El are de altfel şi un regim alimentar mai puţin consistent, deoarece nu iese la muncă. Dar îi mai dăm noi din raţia noastră câte ceva. Pe deasupra mai avea noroc şi de Alec. Îi aducea din când în când câte ceva din ce fura de la bucătărie. Avea un loc anume prin care trecea străbătând gardul de sârmă ghimpată al lagărului. Se ferea inteligent de ochii cadrelor, când avea ceva în gură. Mai dăunăzi, Alec i-a adus bătrânului un ciorap gros de lână, împletit în casă. Ce era să facă bietul moş Sârbu cu un singur ciorap? Dar, după o jumătate de oră, l-a adus şi pe cel de-al doilea. De bucurie, moşneagul l-a sărutat pe binefăcătorul său drept în bot. Alec e un câine ciobănesc cu blană alb-cafenie, dar cu labele albe complet. Îl cunoaşte toată suflarea lagărului, de la gardieni şi militarii aflaţi în pază şi până la ultimul deţinut. A crescut în lagăr, se pare, pe lângă brigada administrativă a dreptului comun, bineînţeles complet separată de cele ale noastre, ale C.R.-iştilor. Cred că s-a învârtit mai tot timpul pe lângă bucătărie. Se vede după constituţia lui fizică robustă. De obicei, când vine la noi, se furişează după căderea întunericului. Ştie că nu-l poate vedea nimeni dintre cei care ne păzesc şi ne supraveghează. Moş Sârbu a recunoscut, sărmanul de el, ca fără Alec s-ar fi dus de mult pe copcă. Dar, cu toate acestea, bătrânul se topea văzând cu ochii.

Într-una din seri, când am venit de pe şantier, l-am găsit lungit în patul său de lângă uşă. Abia de mai putea îngăima câteva cuvinte. Pielea de pe mâini şi de pe obraji îi atârna gălbejită şi deshidratată. Lângă el, jos, la piciorul patului, încolăcit pe pământul jilav, stătea de veghe Alec. Când ne-am apropiat de patul lui moş Sârbu, a început să se gudure, să dea din coadă, fericit ca o slugă credincioasă care şi-a vegheat stăpânul.

Am încercat să-l ridicăm pe bătrân în capul oaselor, dar n-a fost chip. A fost anunţată administraţia lagărului, dar n-a venit nimeni. Cred că mai era puţin până la ziuă, când fostul subofiţer de jandarmi şi-a dat duhul. Alec s-a ridicat pe labele din spate iar pe cele din faţă

și le-a sprijinit de patul omului drag trecut în neființă. N-am mai văzut până atunci așa ceva. L-am văzut pe Alec plângând. Da! Nu fabulez, nu exagerez, nu fac decât să mărturisesc cu frică de Dumnezeu, adevărul. Alec avea în ochi cristale mici străvezii, bobițe mici de rouă. Am întins mâna și l-am mângâiat pe creștet, trecând palma peste ochii lui căprui. Palma mi s-a umezit. Alec plângea cu adevărat, asemenea nouă, oamenilor. A iești apoi din saivan cu coada între picioare, cu botul în pământ, cu urechile pleoștite, pășind abătut aproape că o ființă umană adânc cernită.

Din când în când întorcea capul înapoi, speriat, de parcă l-ar fi alungat cineva.

De atunci nu l-am mai văzut.

DRAGOSTE DE ȚIGANCĂ

Veneam, ca de obicei, într-una din seri, de la aerodrom. Eram după un antrenament destul de obositor. Căldura care mai dogorea încă mă înmuiase și mă făcuse să-mi descompletez ținuta, scoțându-mi bluza albastră și boneta de pe cap. Tocmai când mă îndeletniceam cu această operație, apropiindu-mă în același timp de locul meu preferat de popas, o fântână cu apă rece, am văzut înaintea mea o făptură de o drăgălășenie puțin obișnuită, o frumusețe ademenitoare. Era o țigăncușă cu plete lungi, dar adunate în două cozi care îi cădeau neglijent pe spate și încărcate cu tot felul de bănuți argintii, aurii și diverse medalii. Nu era exclus ca aceste podoabe să fi fost, măcar parțial, din metal prețios. M-am oprit lângă fântână. Mi-a dat bună seara iar eu i-am răspuns. Avea lângă dânsa o găleată din tablă zincată, plină cu apă. Mi-am scos și eu apă. Apoi, după ce am băut pe săturate apă proaspătă și rece, am vrut, ca de obicei, să-mi torn și în căușul palmei și să-mi răcoresc fața. Tânăra țigancă s-a repezit sprintenă la ciutura de lemn și s-a oferit să-mi toarne ea apă. În sfârșit, m-am răcorit. Mă obișnuisem să vin aici în fiecare seară când treceam, de la aerodrom. Eram fericit că descoperisem oaza aceasta liniștită de la marginea acelui cartier vestic al orașului, între doi salcâmi bătrâni. În drumul spre casă, ca să ajung la tramvai, aveam de parcurs o porțiune frumușică de teren traversând un fel de maidan destul de mare, care

se mai numea la vremea aceea "obor". De altfel, şi tramvaiul purta acelaşi nume, mergând prin zona aceea. Probabil, pe aici fusese odinioară un obor de vite. Dar de mulţi ani, de când mă ştiu, vara, pe acest teren, poposeau şatre de ţigani nomazi. Terenul acesta se afla într-o margine a Galaţiului, cam pe unde se găseşte astăzi poligrafia, la capătul cimitirului Eternitatea. În vara aceea, şatra de ţigani nomazi, care îşi instalaseră corturile în "obor", nu era prea numeroasă. Erau doar câteva corturi. Se vede treaba că erau ţigani căldărari, pentru că, de fiecare dată când treceam prin preajma lor, îi vedeam ciocănind pe afară la nişte căldări de aramă.

Dar, revenind la locul meu de popas, fântâna, care cred că era unicat în marginea aceea a oraşului, ţiganca pe care o întâlneam mă fascinase pe loc şi o priveam extaziat. Era o adevărată splendoare. Nu cred că avea mai mult de 16-17 ani, o statură potrivită, cu nişte trăsături extrem de delicate ale trupului care se contura prin îmbrăcămintea subţire. Avea sprâncenele frumos arcuite şi, sub ele, doi ochi mari, albaştri transparenţi, precum apele mării la tropice. Purta, firește, o fustă lungă şi era desculţă. Dar picioruşele ei, se vedea bine, nu prea erau purtate, aşa, goale, prin praful drumuluii. Erau curate şi îngrijite. N-a vrut, oricât am insistat să spună cum o cheamă şi ce vârstă are. O contemplam ca pe un obiect de artă, ca pe o sculptură celebră şi nu mă mai săturam admirând-o. Conştientă, probabil, de frumuseţea ei, m-a lăsat - privindu-mă îngăduitoare - s-o iscodesc îndeaproape şi, recunosc sincer, s-o dezbrac cu privirile. Şi-a dat seama că sunt zburător şi că vin de la aerodrom. Nu este exclus să mă fi urmărit mai de mult. Poate nu atât persoana mea o ispitise, cât uniforma aceea albastră pe care o purtam. Fântâna se afla la o cotitură de drum, astfel că era ferită de privirile celorlalţi ţigani, aflaţi pe la corturi. Şi aşa, pe nepusă masă, cum s-ar spune, s-a oferit să-mi ghicească. S-a aşezat imediat pe iarba deasă din jurul fântânii şi a scos din sân un ghioc frumos lustruit, probabil, de atâta întrebuinţare. Eu, ce era să fac? M-am aşezat alături, tremurând din tot trupul meu tânăr, întocmai ca Grivei după baie.

Şi nici n-am apucat bine să mă aşez şi pe dată mi-a spus numele mic, numele de botez. Am rămas mut de uimire. Apoi a început să-mi spună câte în lună şi în stele. O priveam de la un timp aproape nepăsător, gândindu-mă ce mutre ar face colegii mei dacă m-ar vedea lângă cine stau. Dar, în amalgamul de întâmplări de tot felul pe care

mi le înşira, atenţia mi-a fost atrasă de câteva lucruri mai deosebite, pe care le-am recepţionat imediat, ţiganca dându-şi seama că am început s-o ascult cu un interes nedisimulat.

- Vei fi la un loc de judecată, cu lume multă, cu oameni în uniformă de armată. Vei trece şi o cumpănă de boală, dar vei scăpa. Apoi vei călători în haine de stat (nu astea pe care le porţi) peste o apă mare. Va trece multă vreme până te vei întoarce.

I-am aruncat ghiocul în poală şi m-am ridicat surescitat. Ce tot bodogăneşte ţiganca asta? Dar dânsa a văzut că m-am supărat şi a încercat să mă împace.

- Eu nu ţi-am vrut nici un rău, frumuşelule. Tot ce ţi-am spus e adevărat. Numai să ţii minte. Nu va trece mai mult de un an şi toate câte ţi-am spus se vor împlini, crede-mă. Am vrut să-i plătesc. M-a refuzat, însă, pe motiv că dânsa nu ia bani decât atunci când spune ceva de bine. Am vrut să-i iau găleata şi să i-o duc până la cort, dar a sărit ca arsă.

- Mă văd ţiganii. Nu se poate, frumuşelule.

Văzând că nu mă pot "lipi" în nici un chip de dânsa, i-am spus:

- Mă grăbesc, trebuie să plec. Îţi mulţumesc! Mâine avem o zi grea. Trebuie să fiu odihnit. Şi nu minţeam.

A doua zi, duminică, A.V.S.A.P.-ul împreună cu aviaţia sportivă organiza un mare miting aviatic pe aerodrom la Galaţi. Deja sosiseră o serie de personalităţi aviatice din ţară. Un grup de piloţi cu o formaţie de "ZLINURI".

Din capitală, venise pilotul acrobat Ştefan Calotă, cu bijuteria sa, un Büker, avion biplan, monomotor, de culoare roşie, destinat acrobaţiilor aeriene de înaltă clasă. Comandantul şcolii de zbor fără motor de la Galaţi, Ardeleanu, şi instructorul David Aurel pregătiseră planoarele de zbor. Din capitală mai sosiseră cu un Yunkers-52, pilotat de nea Ţăruş, inspectorii paraşutişti Teodor Pangică şi I. Ciucur, recunoscuţi pentru salturi în "cădere liberă". Aveam şi noi pe atunci, la Galaţi, "gloriile" noastre locale în materie. Paraşutiştii N. Stoica, Nicu Ştefănescu, Iancu Ceapă, Ştefan Băcăoanu, Dimofte Bourceanu, Angela Năstase, viitoarea mare campioană. Parte dintre aceştia, erau instructori paraşutişti. Urma să fie un mare spectacol. Am lăsat-o pe ţigancă în plata Domnmului, cum se mai spune, mi-am îmbrăcat bluza, mi-am pus pe cap boneta şi m-am îndreptat spre tramvaiul

"Obor". În noaptea aceea, probabil de oboseală prea mare, am dormit destul de puțin. Dar atât cât am dormit, am visat numai țigănci cu fuste lungi. A doua zi, mitingul s-a desfășurat în toată splendoarea lui. Către prânz, întreaga activitate de zbor era încheiată. Însoțit de încă doi colegi, ne-am îndreptat spre casă, nu înainte de a trece pe la fântâna aceea minunată. Țiganca, nici vorbă să fie acolo. S-ar putea să fi observat că nu sunt singur și s-a retras strategic. Am trecut prin dreptul acelor corturi, dar n-am văzut-o.

Abia a doua zi, spre seară, ca de obicei, plecând de la "program" și abătându-mă pe la popasul cu apă rece, am reîntâlnit-o. Eram convins de astă dată că îmi ține calea. Am încercat să stau de vorbă cu dânsa mai îndeaproape. Speram să o pot strânge câtuși de puțin în brațe.

Dar n-a fost decât o iluzie deșartă. La orice tentativă a mea, mă punea cu "botul pe labe". Aveam în mână un ziar, ziarul local, în care era comentat mitingul aviatic și multe fotografii luate de la fața locului. Am îndemnat-o să citească. S-a uitat ca un copil numai la "poze". Atunci am aflat din gura ei un adevăr tare dureros. Era neștiutoare de carte. Tâmpit ce sunt! Cum m-am putut îndrăgosti de așa un specimen. Apoi m-a privit cu niște ochi blânzi, dar umezi și plini de umilință:

- Sunt sigură că mă iubești. Și eu te iubesc frumușelule. Dar, ce să fac dacă sunt țigancă?

Doamne, ce să fac eu, cu splendoarea aceasta de fată? - mi-am spus în sinea mea. Întâlnirile noastre au mai continuat o vreme, până într-o zi, când mi-a spus că se pregătesc de plecare pe alte meleaguri. Am încercat din nou s-o îmbrățișez și, în sfârșit, a acceptat. Apoi, am sărutat-o și, în cele din urmă, ne-am despărțit. Nu m-am putut abține și câteva lacrimi mi-au picurat din ochi. Cred că a observat, dar n-a mai spus nimic. Apoi s-a depărtat încet, încet, făcându-mi semne discrete cu mâna. Și s-a pierdut ca o umbră venită de undeva de aiurea.

În vara anului următor - exact după un an - s-a abătut asupra mea necazul arestării. Dar n-am realizat atunci nimic din ceea ce îmi spusese drăgălașa mea țigăncușă. Abia după aproape patru ani, aflându-mă în lagărul de la Grindu-Periprava, într-o noapte am visat-o. Era tot la fântână. Și, deodată, cu o voce aproape șoptită, cu degetul la gură mi-a spus:

- Mai ai trei ani şi vei scăpa.

Apoi s-a depărtat uşor, ca atunci, în seara aceea când ne văzusem pentru ultima oară. M-am trezit tulburat şi m-am jurat să ţin minte. Chiar m-am interesat în ce dată suntem. Tot ce îmi spusese atunci, în obor, se adeverise. Şi arestarea, şi judecata cu oameni mulţi şi trecerea peste o apă (Dunărea), şi hainele de stat (haine penale) pe care le purtam, absolut tot ce a prezis atunci le-am trăit aievea. După exact trei ani de la visul acela, conform decretului de graţiere, am fost pus în libertate. Ţigăncuşa mea nu mă minţise nici în vis. Desigur că am revăzut acele locuri, dar nu mai erau ca odinioară. Nici urmă de "obor", de corturi ţigăneşti, deşi mai vedeam din când în când căruţe din acelea lungi, cu coviltir, specifice ţigăneşti. M-am tot uitat după ele, în speranţa că o voi zări ca din întâmplare. Dar n-a mai fost să fie. O pierdusem pentru totdeauna.

GREVA FOAMEI

Abia sosit din penitenciarul de la Galaţi, scăpat ca prin minune de un sfârşit dezastruos (moarte prin inaniţie), nimerisem, cum s-ar spune, la Jilava "din lac în puţ". Şi aici, în acea perioadă, mâncarea era o problemă. Chiar dacă acele camere mari de detenţie ne ofereau un "confort" mai deosebit, totuşi zidurile umede, mucegăite, crăpate pe alocuri, adevărate cavouri, dădeau impresia că suntem cu toţii îngropaţi de vii. Eram, ce-i drept, destul de mulţi în cameră. Aveam cu cine sta de vorbă, ne grupam oarecum pe simpatii, pe criterii de vârstă, alţii pe diverse orientări politice, şi, în fine, fiecare cu anturajul lui. Eram slăbit, eram anemiat din cale afară. Nu eram în stare să rezist prea mult în picoare. Mă treceau un fel de transpiraţii reci, mi se împăienjeneau ochii şi ameţeam, gata, gata să mă prăbuşesc. De aceea, stăteam mai mult pe marginea patului, de altfel conform regulamentului. Necazul cel mare era însă că de multe ori mă trezeam, fie noapte, fie zi, cu gura plină de sânge şi asta mă îngrijora foarte mult. Mă temeam să nu fie vorba de vreo afecţiune pulmonară mai complicată. Sângele era roşu, curat, deci, după modesta mea părere, era vorba de o leziune pe undeva pe aproape. Dar nu tuşeam, nu febricitam, nu mă durea nimic. Aveam, după cum am observat în

cele din urmă, o puternică "gingivoragie". Dar care era cauza care o declanşase? Nu aveam în cameră nici un medic deţinut. Tot aş fi ştiut, câtuşi de puţin, despre ce putea fi vorba. Toţi cei care mă înconjurau îşi dădeau cu părerea, fiecare în legea lui. Mă trezeam de multe ori şi în timpul meselor cu gura plină de sânge şi nu mai puteam mânca. În cele din urmă, am aranjat, cu sprijinul şefului de cameră, să fiu scos la raportul ofiţerului de serviciu, deocamdată, iar prin acesta să obţin raportul comandantului închisorii pentru a fi spitalizat. Dar, zadarnice eforturi. Am raportat în nenumărate rânduri. Nimeni însă nu s-a sesizat. După atâtea insistenţe, m-am hotărât în cele din urmă să declar greva foamei. Chiar de a doua zi dimineaţă, mâncarea mea era returnată la vizetă, o dată cu restituirea castroanelor goale. Normal, şeful secţiei trebuia să ia act de gestul meu, să noteze în procesul verbal numele grevistului şi camera. Dar Dumnezeu ştie dacă o făcea. Trei zile, am rezistat pe picioare, dar în a patra zi de grevă n-am mai reuşit să cobor din pat. Organismul, deja slăbit după regimul de înfometare de la Galaţi, primind de astă dată un nou "şoc", s-a dezechilibrat complet. Majoritatea colegilor de cameră m-au sfătuit să renunţ. Continuarea grevei era un gest sinucigaş. Nu avea nici un rost să mai continui, atâta timp cât administraţia nu dădea nici un fel de semne că ar fi recepţionat, în vreun fel, protestul meu. A urmat cea de-a cincea zi, în care am simţit că încep să plutesc prin aer. Şi, în cele din urmă, am renunţat. Dar cu greu m-am putut restabili - şi aceasta mai cu seamă datorită faptului că începuseră să fie introduse în alimentaţia noastră o serie de subproduse de carne. Cred că amănuntul acesta, nu lipsit de importanţă a fost salvarea mea.

CONDAMNAT PENTRU "IUBIRE DE ŢARĂ"

Cu toate că era oarecum în vârstă, avea totuşi o statură bine clădită, dacă nu chiar robustă. Fusese, iniţial, ofiţer de cavalerie, dar cea mai mare parte a războiului luptase ca infanterist. Atunci când a fugit în străinătate, trecând fraudulos frontiera, avea gradul de căpitan. Se stabilise în Germania Federală, unde, vreme de opt ani, lucrase ca

administrator la o fermă particulară. Câştigase destul de bine, agonisind ceva bani pentru zile negre.

Într-una din zile, avocatul Teodorescu, diplomat de carieră l-a întrebat, prezentându-şi cuvenitele scuze:

- De ce v-aţi mai întors în ţară, domnule colonel Bărbulescu?

- Vedeţi dumneavoastră, domnule avocat, nu sunteţi primul care îmi puneţi această întrebare. Dar, nu-i nimic, nu mă supăr. Am să vă răspund chiar pe îndelete, cu lux de amănunte. Duceam o viaţă liniştită acolo, sub toate aspectele. Am fost un om fără nici un viciu şi, cel puţin pentru atâta lucru, am fost mulţumit toată viaţa. Nu eram fumător, nici băutor şi nici afemeiat. Aşa că am putut să strâng ceva bani, fără să-mi oropsesc zilele. Trăiam destul de bine. Cu toate că nu aveam o familie a mea, nu aveam copii pe care să-i fi lăsat aici, totuşi dorul de ţară începuse să mă macine. Să ştiţi dumneavoastră că există un fel de maladie, s-ar zice, care bântuie printre românii aflaţi în diaspora. Nu ştiu dacă este o expresie ştiinţifică, dar se cheamă, după câte am auzit, "Nostalgia Valachorum". Este o boală cumplită şi mulţi dintre emigranţi i-au căzut victimă. Nu exagerez cu nimic. Eram, de acum, la o vârstă destul de înaintată şi doream cu tot dinadinsul să mor la mine acasă, să fiu înmormântat oricum, dar în pământul ţării mele. Sănătatea începuse deja să-mi creeze o serie de neajunsuri. M-am prezentat la ambasada noastră şi am discutat despre revenirea mea în ţară. Am primit asigurări că nu voi avea de suferit. De altfel, acolo, în Germania, îmi văzusem de treburile mele, fără să mă lansez în declaraţii politice sau de altă natură. Cei mai mulţi dintre românii care ar fi dorit să se repatrieze se temeau de temniţele lui Dej. În sfârşit, am plecat spre Bucureşti, oraşul meu natal, de altfel, ambasada română fiind aceea care s-a ingrijit de toate formalităţile, inclusiv de transport. Am fost, într-un fel, bine primit şi m-am revăzut imediat cu prietenii şi cu o serie de vechi cunoştinţe, care m-au certat că am revenit în ţară. După câteva zile, am fost chemat la "Ministerul Forţelor Armate" şi mi-a fost înmânat un ordin prin care eram avansat la gradul de maior şi mi se încredinţa funcţia de comandant al unei unităţi militare de constructii în cadrul DGSM-ului, cum erau destul de multe în ţară şi unde îşi satisfăceau, în cea mai mare parte, serviciul militar obligatoriu cei cu origine "nesănătoasă" (fii de chiaburi, moşieri, industriaşi, etc.). Apoi, numai după doi ani de zile, am fost avansat la gradul de locotenent-colonel, rămânând la comanda

unității. Mă deplasam pe diverse șantiere și vedeam cum și în ce condiții muncesc militarii mei. Nu le era deloc ușor și de foarte multe ori erau predispuși la accidente. Într-una din zile, mi s-a raportat că un militar fusese grav accidentat. Rămăsese fără un picior. Adânc impresionat de cele întâmplate, am făcut imediat un raport la superiorii mei, în care am arătat situația creată, vorbind acolo și despre condițiile grele de muncă. N-am avut de lucru și, în încheiere, am scris:

"Chiar dacă militarii aceștia sunt, în majoritate, cu o origine nu prea "sănătoasă", nu avem voie să ne batem joc de ei. Vinovat nu a fost militarul accidentat ci condițiile grele de muncă".

La sfârșit, propuneam desființarea imediată a unor astfel de unități.

La câteva zile, am fost arestat și trimis în judecată pentru "afirmații dușmănoase".

Așa s-a încheiat cariera mea.

AMPRENTE

Este strigător la cer - dacă se poate spune așa - modul în care am fost tratați noi, deținuții politici, încă din faza inițială, imediat după arestare, când eram abia "reținuți" în arestul securității, pretutindeni în țară. Maniera în care se proceda, era similară cu cea aplicată celor cercetați pentru infracțiuni ordinare de drept comun. Nici un fel de indulgență, nici un fel de respect, cu toate că printre cei arestați erau oameni în vârstă, unii cu studii superioare, cu doctorate în țară sau în străinătate, cu funcții înalte odinioară, în diferite structuri ale statului. S-ar putea spune, pe bună dreptate, că, din multe puncte de vedere, condițiile în care ne-am aflat noi, de la arestare și pe tot parcursul detenției, au fost mult mai vitrege decât ale deținuților de drept comun.

Dar, în fine, să intru în subiect și să vă relatez o întâmplare banală în aparență, dar care se pare că m-a marcat oarecum, la acea vreme. Eram depus deja, de câteva zile, în arestul securității de la Galați. Într-una din după amiezi, mă trezesc în camera de arest cu un plutonier de securitate, oarecum în vârstă, cu părul aproape alb. Era

grefierul Inspectoratului regional de securitate, lucru de care mi-am dat seama văzând "ustensilele" de care era însoţit. Adusese cu el nişte fişe de carton albe şi o tuşieră mult mai mare decât cele folosite în mod obişnuit. Se vedea că era folosită la cu totul alte activităţi.

Fusem deja iniţiat în această problemă de vecinul meu de celulă. Am fost obligat, se înţelege, să-mi înmoi fiecare deget în tuşul negru cu care era impregnată tuşiera, după care amprentele de la degete erau fixate pe fişele acelea de carton, subofiţerul luându-mi cu meticulozitate fiecare deget în parte. Apoi palma mâinii drepte şi palma mâinii stângi. Mai târziu, în detenţie, aveam să aflu că această procedură, de altfel indispensabilă organelor de anchetă, se mai numea "cântatul la pian". Numai că, în cazul meu, subofiţerul s-a declarat complet nemulţumit că amprenta degetului arătător de la mâna dreaptă nu ieşise cum trebuie - şi asta din cauza unui neg mic, aproape insignifiant, pe care îl aveam de ceva vreme pe partea interioară a degetului arătător. Nu ştiu în ce împrejurări apăruse şi în libertate nu mă deranjase câtuşi de puţin. Din ziua aceea, subofiţerul începuse să se ocupe îndeaproape de acest amănunt, care îl deranja mult, se vede treaba. Zilnic, mă trata prin tamponare cu nitrat de argint, apoi chiar cu acid sulfuric, dar negul cu pricina nu dădea semn că ar putea să dispară. Eram vizitat în celulă şi uns cu tot felul de soluţii, de unguiente, în speranţa că locul respectiv se va cauteriza, dar nu era nici-o speranţă. Într-una din zile, exasperat din cale afară de practicile grefierului, m-am hotărât - fie ce-o fi - să scap eu singur de negul cu pricina, care începuse să mă enerveze. Am apucat cu dinţii din faţă şi muşcându-l, l-am retezat.A curs mult sânge, dar în cele din urmă, m-am liniştit. A doua zi i-am arătat anchetatorului isprava mea. M-a felicitat pentru curajul pe care l-am avut. Asta îmi mai lipsea. Apoi, incet, încet, rana a început să se vindece. În ziua când s-a judecat procesul, am fost din nou amprentat, chiar înainte de a merge la tribunal. Se mai cunoşteau încă ceva urme de la cicatricea care se formase. În sfârşit, procesul s-a terminat şi am fost depus la penitenciar.

După aproximativ două săptămâni, m-am trezit din nou, în celula închisorii, cu plutonierul grefier de la securitate. Venise să-mi ia din nou amprentele de la degetul cu pricina. Chiar că îmi venea să-i arunci cu ceva în cap. Dar m-am supus până la urmă. Ce puteam face? În fond, stând bine şi judecând din punctul de vedere al

securității, era o măsură absolut necesară, ținând cont mai cu seamă de faptul că fusesem judecat și condamnat pentru "crimă". Dar nu de "omucidere", Doamne ferește, ci de "uneltire". Mult mai gravă însă decât cealaltă. Pentru securitate, deși eram în detenție, continuam să fiu un criminal periculos.

DREPTUL LA APĂRARE

Procesele politice intentate de vechea orânduire tuturor celor care s-au manifestat, într-un fel sau altul, împotriva dictaturii lui Gheorghiu-Dej, a "totalitarismului" ca formă de stat a abuzurilor și nedreptaților de tot felul, au fost, în cea mai mare parte, un simulacru, o parodie abjectă, în conglomeratul de "crime împotriva umanității". Instanțele militare de judecată, nu făceau altceva decât să pună în scenă "faptele", regizate de cele mai multe ori cu meticulozitate de organele de anchetă ale securității. Pentru că ceea ce este mai putin cunoscut e faptul că, odată încăput pe mâna securității, se proceda mai întâi la "încadrarea juridică" și apoi, pe baza acestei încadrări, se "lucra" cu cel reținut la instrumentarea propriu-zisă a cazului, după un "tipar", se înțelege, în care trebuia să încapă neapărat faptele celui vinovat. Așadar, în astfel de situații, avocații angajați de familie ori din oficiu încercau - cu oarecare reticență - să schimbe cel puțin "încadrarea juridică" făcută, practic, de securitate. Astfel stând lucrurile, de cele mai multe ori strădania apărătorului era zadarnică și, bineînțeles, acesta renunța la tentativa sa, de teamă să nu intre cumva în conflict cu securitatea. Așa se face că în majoritatea cazurilor încadrarea făcută de securitate rămânea valabilă și era doar confirmată de o instanță militară de judecată. Tot ce mai puteau face avocații era o pledoarie superficială pentru obținerea de "circumstanțe atenuante", pe diferite motive. Astfel că avocații, fie angajați, fie din oficiu, n-au obținut niciodată "achitarea" vreunui client de-al lor pe motiv de "nevinovăție" și rareori li s-a acceptat schimbarea "încadrării". Aceasta, deoarece, odată intrat în "mașina de anchetă" a securității, ca "reținut", trebuia neapărat să ieși, la celălalt capăt, "deținut". Avocatul nu avea voie nici măcar să stea de vorbă cu clientul său spre a putea pregăti o apărare cât mai strategică, cum s-ar spune. Dar culmea ironiei este că

au fost cazuri când avocaţii (mai mult cei din oficiu) au făcut corp comun cu acuzarea, ca spre exemplu în cazul procesului nostru. Iată o secvenţă din pledoaria unuia dintre ei (angajat de familia mea):

- Onorată instanţă, deşi clientul meu **se face vinovat de prevederile art. 209 C.P. - crimă de uneltire** - vă rog totuşi să aveţi în vedere că este tânăr, că se află la prima abatere, etc., etc.

De unde concluzia că, fie cu avocat angajat, fie cu unul din oficiu, şansa de a fi achitat era iluzorie şi toţi cei trecuţi prin faţa instanţelor militare au fost condamnaţi la ani grei de detenţie. Aşa cum, de altfel, erau şi "indicaţiile" venite de sus.

VINOVATĂ E LEGEA

L-am cunoscut la Jilava. Era în perioada când regimul de detenţie parcă se mai îmbunătăţise, pe undeva. În primul rând mâncarea începuse să fie ceva mai consistentă. Într-o după-amiază, se deschide uşa camerei de detenţie şi înăuntru pătrunde un bărbat cu o ţinută atletică, având în jur de 28-30 de ani, roşcovan şi cu o faţă care exprima deopotrivă hotărâre şi sobrietate. Ce-i drept, rareori l-am văzut după aceea zâmbind. Cum era şi firesc, omul s-a recomandat imediat ce a dat cu ochii de noi. Părea familiarizat cu detenţia, dar imediat după sosire am aflat că era adus direct de la tribunal unde se judecase pentru "discuţii duşmănoase" şi fusese condamnat la cinci ani. Mai era cu cineva în "lot", un contabil, angajat civil al M.A.I.-ului, dar pe hol fuseseră despărţiţi, contabilul fiind încarcerat în camera vecină. Noul venit se numea Stroe Ştefan şi, în libertate fusese ofiţer de miliţie judiciară, cu gradul de locotenent-major. Sigur că la început toată lumea a avut rezerve faţă de Fănică - cum ne rugase să-i spunem - dar, cu timpul, a reuşit să ne câştige pe toţi, dovedindu-se un om integru, de înaltă ţinută morală. Era un ofiţer "şcolit", cum s-ar spune (nu ca alţii), care, după terminarea liceului, a urmat timp de doi ani cursurile şcolii de ofiţeri de miliţie - şi asta mai mult la insistenţele tatălui său. Atâta simpatie a reuşit să-şi atragă, încât, nu după multă vreme, l-am ales şeful camerei. Statura sa impunătoare şi vocea sa baritonală i-au atras atenţia locotenentului-major Ştefan, un ofiţer bine cotat, cu mare influenţă în administraţia

închisorii Jilava. Într-una din seri, după ce Fănică, şeful de cameră, i-a prezentat raportul, ca de obicei, locotenentul-major Ştefan s-a oprit în loc şi, fixându-l bine în ochi pe deţinutul nostru, l-a întrebat, pe un ton care se voia aproape amical:

- Cum te numeşti dumneata şi ce condamnare ai?

Fanică a răspuns aproape regulamentar.

- Cu ce te-ai ocupat în viaţa civilă?

- Am fost ofiţer în miliţie cu gradul de locotenent-major, a răspuns din nou Fănică, anticipând probabil întrebarea care urma să i se pună cu privire la grad.

Apoi, ofiţerul a ieşit, dar Fănică a rămas, sărmanul de el, pe gânduri. A treia zi, după numărul de dimineaţă, şi-a făcut apariţia şeful de secţie care l-a scos pe Fănică din cameră. Noi, ceilalţi am rămas oarecum surescitaţi în aşteptare. După aproximativ o oră, Fănică a revenit în cameră. Avea o privire încruntată şi o fizionomie care nu prevestea nimic bun. Apoi a început să ne povestească (desigur, deocamdată într-un cerc mai restrâns) de cine fusese chemat şi pentru ce. De altfel, ne cam aşteptam la cele ce urma să ne istorisească Fănică în puţine cuvinte. Încercaseră să-l racoleze ca informator. Fusese chemat de un ofiţer se securitate, un băiat tânăr. Se prea poate să fi fost C.I.-istul unităţii. L-a întors pe toate feţele, cum se spune. Dacă a văzut că nu-i nici o speranţă să-l ademenească, s-a lăsat păgubaş, dar nu înainte de a-i sugera să le spună celor din cameră că fusese chemat pentru un supliment de anchetă. Abia acum câştigase Fănică pe deplin nu numai simpatia, dar şi admiratia noastră. Cu acest prilej, am aflat din gura lui - şi i-am dat crezare - despre "rechizitoriul" pe care el, din boxa acuzaţilor, îl făcuse orânduirii lui Gheorhghiu-Dej, în ultimul său cuvânt la proces. Cuvintele acelea parcă le-a avut tot timpul scrise undeva, deoarece le-a repetat în mai multe rânduri faţă de noi. De altfel, fostul ofiţer a recunoscut că le-a pregătit minuţiuos, întipărindu-şi-le bine în memorie, ca o surpriză pe care a ţinut să o facă cu tot dinadinsul instanţei militare de judecată.

M-am străduit, la rândul meu, să redau cu oarecare aproximaţie depoziţia sa în instanţă la "ultimul cuvânt al acuzatului".

- "Ştiu că nu mai am nici o şansă de scăpare - a spus Fănică - şi că, din momentul arestării, m-am putut considera "deţinut politic". Cunosc bine situaţia deţinuţilor politici din România, chiar dacă am fost ofiţer de miliţie şi nu de securitate. Ruşine, mai mare ruşinea că

avem deținuți politici când se vorbește despre "libertăți democratice" de așa-zisă "dictatură a proletariatului". Dacă proletariatul ar conduce într-adevăr destinele acestei țări, puteți fi siguri că n-ar mai exista deținuți politici. Dar în temnițele României zac astăzi foarte mulți muncitori și țărani în detenție politică. N-ar fi existat această legislație diabolică, care este în stare să pedepsească până și gândirea omului liber. Iar dacă mă aflu astăzi aici, în această boxă, este pentru că legea se face vinovată și nu subsemnatul. Ticăloasa asta de lege, prin care Gheorghiu-Dej a înrobit și a pus în lanțuri o țară întreagă. Să dea Dumnezeu să fiu auzit!

UN MARE ARTIST ÎNTEMNIȚAT

Într-una din zile, se deschide ușa și pătrunde înăuntru un bărbat cu aliură princiară, cu o chelie avansată până către creștet și cu niște sprâncene stufoase care voiau, parcă, să compenseze sărăcia podoabei capilare. Eram șeful camerei și aveam obligația să-i pun la dispoziție un pat, după care să-l introduc în anturajul colegilor de cameră, să-l inițiez în tot ce era legat de activitatea noastră de zi cu zi. După prezentări, am reținut că se numea George Cocea și fusese profesor la conservator. De-a lungul anilor (înainte de război), desfășurase multe activități și ocupase diverse funcții pe linie artistică. Fusese, pe rând, prim violoncelist în orchestra Filarmonicii, concert-maistru în cvartetul de coarde al reginei Maria, director fondator al Conservatorului "Pro-Arte", director al Filarmonicii, președintele sindicatului artiștilor instrumentiști pe întreaga țară. Studiile superioare muzicale și le făcuse la Paris. Fusese elev al celebrului violoncelist Pablo Cazals. După cum o atesta numele său de prestigiu, era descendent din familia scriitorului și ziaristului N.D. Cocea, rudă de aproape cu talentata actriță Dina Cocea și sora ei Tanți, plecată, spre a se realiza din punct de vedere artistic, cu mulți ani în urmă la Paris. Prieten și colaborator al marelui George Enescu, George Cocea concertase de multe ori sub bagheta maestrului și dirijase el însuși concerte de mare prestigiu, în țară și în străinătate, avându-l ca solist pe George Enescu. Artist înzestrat, cu o inteligență uimitoare la cei șaizeci de ani ai săi, George Cocea ne-a delectat ani de-a rândul cu

sensibile şi în acelaşi timp nostalgice amintiri din anii studenţiei la Paris, din peregrinările sale artistice prin marile oraşe şi capitale ale Europei. Nu fusese căsătorit niciodată. Avea acasă o mamă bătrână pe care o iubea nespus de mult, dar pe care nu spera să o mai găsească în viaţă după executarea pedepsei de cinci ani pe care o avea. Cum patul pe care i-l repartizasem era lângă al meu, se întâmpla să ne apuce zorile ascultându-l istorisind momente din viaţă şi mai cu seamă din activitatea lui artistică extrem de fecundă. Era un neîntrecut povestitor, dar eu mă bucuram şi de faptul că puteam să-mi continui lecţiile de franceză. În scurtă vreme, cu toată diferenţa de vârstă, devenisem foarte buni prieteni.

După eliberare, am avut onoarea să primesc mai multe invitaţii - unele chiar ilustrate - la concertele sale date în diferite mari săli din capitală. N-am scăpat niciodată acest fel de prilejuri şi am participat împreună cu soţia mea, ceea ce l-a entuziasmat nespus de mult.

La Galaţi, unde a venit în câteva rânduri, nu avea pe nimeni decât modesta mea persoană şi un coleg de conservator, bun amic al său, maestrul Silviu Zavulovici.

CELULĂ SECRETĂ

Faţă de noi, deţinuţii politici, infractorii de drept comun aflaţi în detenţie aveau, orice s-ar spune, o situaţie privilegiată. Am mai vorbit despre acest aspect, au mai spus-o şi alţii, încât nu cred că este cazul să mă mai repet. Ceea ce vreau să vă fac cunoscut dumneavoastră dragi cititori, este faptul că de multe ori supravegherea şi chiar paza noastră, a politicilor, era lăsată în grija unor astfel de deţinuţi de drept comun, care îndeplineau funcţia de plantoane permanente pe secţie, făcând diferite corvezi, inclusiv distribuirea mesei zilnice. Gardienii supraveghetori se mai adunau uneori în perimetrul închisorii, la vreo şuetă sau chiar la un şpriţ, şi lăsau toată grija zăvoarelor şi a blestematelor de încuietori pe seama "hoţilor".

Aşa se face că, la vreme de noapte, puteam şi noi să mai comunicăm prin diverse mijloace cu alte celule. Noaptea, într-adevăr, era şi o linişte deplină în toată închisoarea, încât de multe ori puteam vorbi prin ferestrele deschise (vara) cu celulele învecinate. Uneori,

ziua, plantoanele mai deschideau vizeta şi mai schimbau cu noi câteva cuvinte. Ba, de multe ori, am fost chiar scoşi la "aer" de plantonul de drept comun care, la noi pe secţie, era un criminal condamnat pentru "omor calificat" la douăzeci de ani muncă silnică şi care numai din greu nu muncea în detenţie, după cum se vede. Cu deţinutul acesta de drept comun, pe numele său Călin, ne întreţineam de foarte multe ori în cursul acelei scurte plimbări la "aer". S-a dovedit a fi un om foarte cuminte şi înţelegător în relaţiile cu noi, cu toate că se afla în detenţie pentru "omucidere". De multe ori, ne compătimea afirmând, pe bună dreptate, că regimul lor lejer de detenţie este un fel de "pensionă" faţă de exigenţele impuse nouă. Dar am aflat de la Călin şi alte lucruri mai interesante. De pildă, alături de noi, în stânga, pe coridorul secţiei, se afla o celulă în care nu locuia nimeni, după câte stabilisem noi. Şi totuşi celula aceasta era învăluită în mister. Din această celulă se auzeau uneori diferite voci, într-o conversaţie, s-ar spune, şi câteodată înjurături, ba chiar şi icnituri ori vaiete, semn că nu erau lucruri curate. Hotărât fiind să aflu ce ascunde această celulă, l-am întrebat pe plantonul nostru, într-una din zile, în timp ce ne aflam la plimbare.

Răspunsul era într-un fel de aşteptat. Era vorba de "celula secretă", cum o numeau ei (deţinuţii D.C.), care era tot timpul la dispoziţia C.I.-stului unităţii pentru o serie de anchete "inopinante" în rândurile noastre, ale deţinuţilor politici. Dar această celulă era folosită de foarte multe ori, în special la vreme de noapte, şi de către o serie de anchetatori din cadrul Securităţii Regionale de aici, de la Galaţi. Atunci când arestul propriu-zis al securităţii se umplea la refuz, cei arestaţi erau depuşi direct la penitenciar şi anchetaţi apoi în această celulă, un fel de birou de anchetă, după cum ne-a descris-o plantonul Călin. Numai că această celulă-birou mai avea şi o altă întrebuinţare, deloc neglijabilă. Din relatările plantonului, am înţeles că mai era folosită ca un fel de "cameră de tortură", unde erau aduşi cu maşina, de la inspectoratul regional al securităţii sau direct de la "pescuit", diverşi reţinuţi, pentru a fi aici torturaţi sălbatic şi a li se smulge declaraţii.

Misterul celulei secrete se dezlegase, într-un fel.

PEDEAPSĂ SUPLIMENTARĂ

Este mai mult ca sigur cunoscut faptul că, mai cu seamă în cazul infracţiunilor politice, de obicei, la pedepsele care depăşeau zece ani se mai aplica, desigur tot prin hotărâre judecătorească, o pedeapsă suplimentară, "degradarea civică" (interzicerea unor drepturi în viaţă civilă). Această pedeapsă începea să fie executată imediat după ispăşirea celei privative de libertate. Dar a fost aplicată chiar şi în cazul întreruperii executării pedepsei, ca efect al unui decret de graţiere, cum a fost cel din aprilie 1964 pentru deţinuţii politici.

În cazul meu, prin sentinţa Tribunalului Militar Constanţa, care mă judecase în deplasare la Galaţi, fusesem condamnat la 15 ani m.s. şi la 7 ani "degradare civică".

Acestea fiind zise, în primul an după eliberare, ca efect al amintitului decret, m-am prezentat şi eu la urne, ca fiecare cetăţean, ca să-mi exercit dreptul de vot pentru alegerile de deputaţi în M.A.N. (Marea Adunare Naţională) pe atunci. Nu uitasem că am şi o "pedeapsă suplimentară", dar am crezut că a "căzut" o dată cu decretul care fusese dat. Dacă nu mă prezentam la vot, cei care, sunt convins, mă urmăreau şi după ieşirea din detenţie, ar fi considerat probabil că este rea voinţă şi atunci, în situaţia mea, ce mă făceam? De unde să ştiu că pedeapsa suplimentară mai avea încă valabilitate şi continua să "opereze". Am constatat imediat că nu eram pe listele afişate afară şi nici pe cele dinăuntru. Mi-am zis că este poate o simplă omisiune. Dar n-a fost aşa. De altfel, cel care verifica listele şi împărţea buletinele de vot mi-a spus atunci, verde în faţă, uitându-se la o listă separată pe care mai erau şi alte nume:

- Dumneata n-ai drept de vot, deoarece ai avut o condamnare politică.

- Am avut, am răspuns eu.

- Mai ai o condamnare suplimentară care nu s-a graţiat, pentru care nu ai dreptul să alegi, nici să fii ales.

Am făcut imediat stânga-mprejur şi am ieşit.

Seara, târziu, cam după ora zece, m-am trezit cu doi cetăţeni care purtau cu ei o urnă mică, mobilă, drapată cu o pânză roşie şi sigilată.

- Ce-i asta, am întrebat eu?

- Cum ce-i, aproape că s-a răstit unul dintre noii veniți. Urna de votare pentru cei care nu s-au putut deplasa la sediul de votare.

- Păi, bine, eu n-am dreptul de vot, am fost deținut politic.

- Prostii, ia de-aici astea. Și mi-a pus în mână vreo zece buletine de vot. Mi-a arătat cum să procedez ca să fie "bine".

La plecare mi-a strâns mâna și s-a recomandat:

- Căpitan Dumitrașcu din Inspectoratul Regional de Securitate.

Apoi a adăugat:

- Chiar dacă nu oficial, se cheamă că te-ai integrat, totuși, în societatea noastră. Te-ai reabilitat în parte. Dar, oricum, ține-ți gura!

Și a ieșit râzând.

Știu că am bolborosit atunci ceva, un fel de "bună seara", și am închis repede ușa.

Dracu să vă mai înțeleagă!

CĂLĂTORIE ÎN VAGONUL-DUBĂ

Era prima percheziție la care asistam, desigur, în calitate de deținut politic, pe culoarul celularului din închisoarea de la Galați. Așa ceva mai văzusem doar prin filmele cu o vădită tentă propagandistă, având ca tematică prigoana instituită de "siguranța" de odinioară împotriva comuniștilor. De bună seamă că rolurile se inversaseră. Acum, noi, cei din detenție politică, în cea mai mare parte însă "apolitici" (fără a aparține vreunuia din partidele politice), eram victime aproape nevinovate ale acestor "câini de pază" care ne întorceau pe toate fețele, căutându-ne până și între degetele de la picioare.

De altfel, aflasem din ajun că se pregătește o plecare pe dubă. Și un astfel de mijloc de transport auto pentru cei aflați în detenție tot prin filme văzusem (atrocitățile naziste). Dar că există și vagoane de călători care nu se deosebesc cu nimic în exterior de celelalte, doar cu o serie de amenajări cu totul speciale în interior, nu mai auzisem și nici nu mai văzusem pe ecranele cinematografelor.

După percheziția care a avut loc, la foarte puțin timp, a urmat îmbarcarea în mașinile-dubă cu destinația, deocamdată, gara de călători. Aici a avut loc sub pază severă transbordarea noastră din "mașina-dubă" în "vagonul-dubă".

În aparență, era un vagon obișnuit de călători chiar și în interior, dacă n-ar fi fost prevăzut cu mai multe uși pe coridor aproape una lângă alta. Pentru un moment nu mi-am dat seama că ușile erau prevăzute cu vizete și vizor, precum ușile de la penitenciar. Apoi, după ce am intrat în compartimentul celulă, în care nu încăpeau decât două persoane, am realizat, în sfârșit, cumplita inovație a inchizitorilor noștri în materie de transport pe calea ferată. În compartimentul celulă se afla o banchetă mică de lemn pe care am stat alături de un alt coleg al meu de lot, amândoi cu o singură pereche de gabriolete (cătușe) prinse pe câte o mână.

Eu aveam încătușată mâna dreaptă iar colegul meu mâna stângă. Nici așa ceva nu mai văzusem. Din când în când, în timpul călătoriei, vizeta de la ușă se deschidea și gardianul aflat pe coridor se uita înăuntru. Fără a ține cont de ingeniozitatea celor care confecționaseră aceste instrumente de tortură pe care le purtam la mâini, ne-am mișcat din când în când brațele, aproape involuntar. Dar neprevăzutul situației ne-a surprins pe amândoi. Cătușele acelea erau astfel construite încât orice mișcare făcea ca ele să se strângă și mai tare pe brațe. De unde să știm noi așa ceva? La un moment dat, simțeam că leșinăm amândoi de durere și brațele ne amorțiseră. În sfârșit, după ce am bătut în mai multe rânduri în ușă s-a deschis vizeta.

- Ce-i, mă, vă arde de zbenguială? s-a răstit gardianul.

Probabil că bestia se distrase pe seama noastră, privind prin vizorul de la vizetă. A deschis apoi ușa și, cu o cheiță mică, a descuiat cătușele, după care le-a reglat și ni le-a așezat la loc, de astă dată schimbând brațele la rugămintea noastră. În timpul acesta, un alt gardian stătea pe hol și ne supraveghea cu atenție. S-a închis apoi ușa iar noi ne-am așezat liniștiți la locurile noastre.

Ferestrele vagonului erau cu sticlă mată și prevăzute, se înțelege, cu gratii. Nu se putea vedea nimic afară, în schimb, trecând prin stațiile de cale ferată mai mari, după cuvintele auzite la peron pe timpul staționării, am reușit să reconstituim, într-o oarecare măsură, itinerariul parcurs. Ne îndreptam, fără nici un fel de dubiu, spre București. Mai mult ca sigur, urma să ne judecăm în recurs la una din instanțele militare superioare ale capitalei. În sfârșit, trenul accelerat la care fusese atașat vagonul-dubă a ajuns în Gara de Nord.

Apoi vagonul nostru a fost preluat de o locomotivă de manevră și, după vreo jumătate de oră de la sosire, ne-am pomenit în B.M.

(Bucureşti-Mărfuri). Cu toate că era noapte, am văzut la coborâre (din nou în maşina dubă) multiple indicatoare care confirmau prezenţa noastră în gara de mărfuri. Eram şi noi, cum s-ar spune, o marfă, un soi de materie vie care era adusă pentru a fi "prelucrată" în catacombele Jilavei - punctul terminus al călătoriei noastre.

FĂT-FRUMOS DE LA SECURITATE

Nu ştiu dacă este sau nu cunoscut acest amănunt, dar cred că merită să amintesc faptul că maşinile de scris aflate în proprietatea întreprinderilor sau instituţiilor de orice fel sau oriunde se aflau acestea, în cadrul unor birouri sau în posesia unei persoane particulare, erau strict inventariate şi supravegheate de securitatea lui Gheorghiu-Dej. Nu mă îndoiesc de faptul că v-aţi dat de la bun început seama de ce se luase o astfel de măsură, stupidă la prima vedere, pentru un neavizat, dar dacă luaţi în consideraţie faptul că diverse persoane care nutreau sentimente duşmănoase faţă de orânduire ar fi putut dactilografia o serie de materiale cu caracter propagandistic, incitator în rândul maselor, se schimbă datele problemei. Aşa stând lucrurile, orice maşină avea la securitate o fişă a ei, cu un număr de inventar şi cu probe de scris ale ei, anexate la fişă. Aşa că o maşină de scris nu putea fi confundată cu alta, sub nici o formă. După caracterul literelor, după o serie de mici şi aproape inobservabile deficienţe în imprimare şi după multe alte amănunte, putea fi identificată maşina care a săvârşit eventual infracţiunea. Aşadar, acestea fiind zise în introducere la acest episod, o tânără domnişoară, frumoasă şi distinsă dactilografă la o importantă instituţie superioară de învăţământ, a cunoscut un tânăr tot atât de frumos (culmea ironiei, îl chema chiar Frumosu), desenator tehnic la o întreprindere. Mai bine zis, tânărul fusese cel care a avut iniţiativa, făcând tot ce i-a stat în putinţă pentru a o cunoaşte pe tânăra fată. Şi aşa, din vorbă în vorbă, au ajuns să se cunoască mai bine, să se împrietenească. Fata era de-a dreptul copleşită de sentimentele băiatului, de declaraţiile pe care i le făcea ca şi de unele mici atenţii. Ovidiu Frumosu (aşa îl chema în actul de identitate) era pentru dânsa, de la o vreme, Făt-Frumos al vieţii sale, cum îi plăcea să-l alinte de multe ori. Era, ce-i drept şi un bărbat frumos, mascul în toată accepţiunea cuvântului, cu o statură atletică, cu părul negru

ondulat, cu ochi negri ca de smoală topită, chiar dacă mai era şi nitel ciocolatiu la faţă. Băiatul avea maşină, ceea ce le vremea aceea nu era deloc neglijabil. O aştepta dimineaţa în poarta casei şi o ducea la serviciu (se sesizaseră şi vecinii), apoi o aştepta din nou, după-amiază, să iasă, chiar dacă fata mai întârzia uneori, având multe documente de dactilografiat. Şi prietenia lor se pecetluise în aşa măsură, încât au fixat chiar şi ziua logodnei. Dar, până în una în alta, Ovidiu a rugat-o să-i bată şi lui la maşină nişte încercări literare. Nici nu mai încape vorbă că fata s-a executat. Tânărul s-a declarat foarte mulţumit şi a rugat-o mult să-l ierte o zi, doua, dacă nu va putea veni la întâlniri, deoarece trebuia să plece urgent într-o delegaţie, bineînţeles în interes de serviciu. Şi, într-adevăr, două zile, tânărul, alias locotenentul de securitate Frumosu Ovidiu, a stat aplecat deasupra hârtiilor dactilografiate de către logodnica sa, comparându-le cu altele pe care echipa operativă a M.A.I.-ului le adusese din "teren" şi care nu erau altceva decât manifeste dactilografiate (la aceeaşi maşină) care incitau la activităţi ostile orânduirii de atunci.

Cum actele probatorii existau acum fără nici un dubiu, s-a trecut la arestarea fetei care urma să spună în anchetă cine a solicitat-o să dactilografieze (s-au dovedit a fi studenţi) o asemenea "capodoperă", devenind ea însăşi complice.

În ziua fixată pentru arestare, locotenentul Frumosu (fata nu-i ştia încă adevărata identitate) a aşteptat-o cu maşina să iasă de la serviciu. În sfârşit, a văzut-o venind spre dânsul. A făcut un semn discret unui individ aflat în preajmă. Acesta a încuviinţat din cap, semn că a înţeles ce are de făcut. Fata s-a apropiat şi el a îmbrăţişat-o ca de fiecare dată, după care, deschizând portiera din spate, spre deosebire de alte dăţi, când mergea în faţa, lângă dânsul, a împins-o uşor în maşină. Pe cealaltă parte, civilul acela s-a urcat imediat lângă ea, a scos cătuşele şi i le-a aplicat pe mâini, în timp ce maşina demara în trombă. Locotenentul Frumosu urmărea din când în când în oglinda din faţa tot ce se întâmpla pe bancheta din spate.

- Ce-i asta, Ovidiule, aproape că a ţipat fata, ridicându-şi în sus mâinile încătuşate?

- Inelul de logodnă, iubito, a răspuns râzând sarcastic ofiţerul. Apoi a adăugat: Ca să nu-ţi vină cumva năstruşnica idee să sari din maşină. Stai, te rog, cuminte. Când, în sfârşit, au coborât în curtea interioară a securităţii, locotenentul i-a spus, ajutând-o să urce scările:

- Aşadar, simpatică domnişoară, trebuie, vrei, nu vrei, să mă mai suporţi în continuare, de astă dată în calitate de ofiţer anchetator de securitate sau, mă rog, ca să-ţi fie mai pe plac, în calitate de Făt-Frumos de la securitate.

CÂINELE ROŞU

Dacă munca la pământ nu mai dădea, de la o vreme, rezultatele scontate de administraţie, s-a simţit nevoia introducerii unor măsuri "eficiente" de impulsionare a activităţii noastre, de constrângere, mergând de la o supraveghere mai severă pe şantier şi până la pedeapsa cu douăzeci şi cinci de lovituri la spate pentru neîndeplinirea normei de lucru. Şefii punctelor de lucru au primit, în consecinţă, "sarcini" precise. Se ajunsese, de la o vreme, ca fiecare brigadă să aibă câte un gardian care-i supraveghea activitatea. În situaţia aceasta, munceam ca nişte vite, de dimineaţă până seara, fără putinţa de a ne mai putea odihni, cât de cât. Eram complet epuizaţi. Dar, în final, acesta era principalul obiectiv pe care torţionarii noştri şi-l atinseseră, indiferent de voinţa noastră. De la o vreme, însă, şi noi începuserăm să fim suficient de conştienţi de faptul că se urmărea o exterminare sistematică a noastră, prin muncă excesivă. Dar ce puteam face în această situaţie?

Într-una din zile, urcam cu roaba încărcată cu pământ, sus pe dig. "Câinele roşu", o secătură de gardian - înalt, cu părul roşcat şi cu o figură de urangutan - al cărui nume nu l-am aflat niciodată, m-a oprit şi mi-a spus:

- Asta-i încărcătură? Marş înapoi şi umple roaba!

M-am întors, bineînţeles, la locul de excavaţie şi am mai pus câteva lopeţi de pământ în roabă. Apoi am urcat din nou cu mare greutate pe dig. Nouă ne era interzis şi să ne oprim cumva pentru a sta de vorbă unii cu alţii pe şantier. Câinele roşu, mai cu seama, se dovedise din acest punct de vedere de o intransigenţă nemaipomenită. Într-o după-amiază, câţiva deţinuţi se adunaseră şi stăteau de vorbă lângă groapa de excavaţie, aşteptând să le vină rândul la încărcare.

Văzându-i adunaţi laolaltă, Câinele roşu a strigat ca un turbat:

- ...mnezeii mamelor voastre de bandiţi! Discutaţi duşmănos, ai? La treaba, fuga marş!

Noroc că nu-l aveam zilnic pe ticălosul ăsta de gardian de care se temea toată suflarea şantierului. Manifestările acestea de irascibilitate ale Câinelui roşu se datorau, mai mult ca sigur, şi faptului că se afla mai tot timpul sub influenţa alcoolului. Umbla aproape zilnic cu sticla de rachiu după dânsul, ascunsă în port-hart. Într-una din zile, imediat după masa de prânz, Câinele roşu, care se vedea bine că era turmentat de băutură, s-a dus să se odihnească ceva mai încolo de locul nostru de muncă. S-a trântit sub o salcie pletoasă, într-o viroagă, şi acolo a înţepenit cu port-hartul sub cap, cu sticla de rachiu lângă dânsul. N-a trecut nici o jumătate de oră şi s-a ivit pe neaşteptate comandantul lagărului în inspecţie. Tocmai când ne aşteptam mai puţin. A venit prin spatele digului, într-o şaretă, împreună cu un plutonier de la grefă. Nu l-a simţit nimeni. Ne-am trezit cu el taman la brigada noastră. Eram în plină activitate şi n-a avut ce să ne reproşeze. S-a interesat apoi unde se află şeful punctului de lucru. Brigadierul nostru n-a mai ezitat şi i-a arătat ofiţerului unde se află "câinele roşu". Comandantul s-a îndreptat spre locul de "popas" al gardianului supraveghetor. Când l-a văzut în ce hal se afla, trântit cu faţa în jos, a strigat deodată mânios din cale afară, cum era de aşteptat:

- Drepţi!

Dar cine să-l audă? Gardianul zăcea ca o loazbă. Apoi, comandantul s-a apropiat şi l-a înghiontit cu vârful cizmei. În sfârşit, speriat şi ameţit încă de băutură, gardianul s-a trezit. Însă abia s-a putut ridica în picioare, având prea puţină stabilitate. A luat cu aproximaţie poziţia de "drepţi". Se vedea bine cum, pe partea din dreapta, în faţă, pantalonul îi era umed până jos, la bombeul pantofului. Urinase pe el, nerușinatul. L-au luat alţi doi gardieni veniţi în grabă şi l-au dus imediat de acolo. Comandantul s-a urcat extrem de precipitat în şareta cu care venise şi s-a făcut imediat nevăzut. De atunci, "câinele roşu" nu a mai apărut pe şantier. Am mulţumit şi noi, aproape cu glas tare, bunului Dumnezeu că ne scăpase de fărădelegile lui. Toată lumea a răsuflat atunci uşurată. Aveam pentru ce.

O bestie mai puţin era un lucru extrem de preţios.

STELE CĂZĂTOARE

Era a doua noapte de veghe. Ca să nu mă prindă somnul, îmi mutasem perna în cealaltă extremitate a patului, către fereastră. Cum la vreme de noapte obloanele de la fereastra aceea mare a camerei de detenție erau deschise (vara), puteam vedea bolta înstelată (uneori) de deasupra închisorii Jilava. Dar procedasem la fel și cu cel bolnav, schimbându-i căpătâiul și aducându-l cu fața la fereastră, pentru a avea mai mult aer. Căutam să-mi alung somnul încercând (uneori cu sorți de izbândă) sa deslușesc o serie de constelații, atât cât puteam - sau cât mă pricepeam, mai bine zis. Vecinul meu de pat, sărmanul, agoniza de la o vreme. Era, cu alte cuvinte, între viață și moarte.

Mult nu mai putea să o ducă. Păcat, mare păcat. Era doar băiat tânăr. Fusese militar în termen și făcuse parte dintr-o companie de pompieri a capitalei. Venise în cameră adus direct de la "Ministerul de interne", din anchetă, snopit în bătaie. Așa cum apucase să ne istorisească, fusese bătut mai mult în piept și în burtă, călcat în picioare, pentru că refuzase să semneze procesele verbale de interogatoriu. Arestat inițial pentru "dezertare", încercaseră să-i pună în sarcină și alte belele cu oarecare substrat politic. Dar, cu toată furia dezlănțuită a anchetatorului, nici că a semnat. Și odată depus la Jilava, soarta îi fusese pecetluită. În viața civilă fusese tehnician zootehnist, proaspăt absolvent al unei școli de specialitate. Nu se judecase încă în "fond" la prima instanță. Dar nici nu mai erau speranțe să ajungă până la termenul fixat pentru judecată. Îl depuseseră la penitenciar deoarece arestul M.A.I.-ului era supraglomerat. Se pare însă că noaptea aceea era noaptea lui de "rămas bun" de la viață. Abia de mai avea putere să respire, ținându-se cu amândouă mâinile de pântece. Probabil că-i zdrobiseră în el toate măruntaiele.

Privind așa la bolta înstelată, am zărit o mică stea care se prăbușea stingându-se în neant. Mi-am amintit atunci cuvintele bunicii, din anii nu prea îndepărtați ai copilăriei:

- A mai căzut o stea, s-a mai stins o viață!

- Oare așa să fie?

Fragmentele acelea meteorice care se prăbușeau de pe bolta înstelată să fie oare semne de viață și de moarte?

Aproape instinctiv am coborât din pat și m-am uitat la vecinul meu aflat în suferință. M-am îngrozit pe dată. Respirația îi încetase.

Nu mai avea puls, faţ îi era de-acum livid㠚i trupul aproape înţepenit. Doar ochii îi rămăseseră, parcă, vii, deschişi, nespus de mari şi privind parcă nostalgic la bolta aceea înstelată.

Mai căzuse o stea, se mai stinsese, într-adevăr, o viaţă.

ÎN CALEA LUPILOR

Era pe la sfârşitul lui februarie a acelui an. Iarna continua să-şi facă mendrele. La noi, în lagărul de la Grindu, rezervele de lemne pentru foc erau pe sfârşite. Nici cei de la centru (Periprava) nu stăteau prea bine, dar, oricum, cu ceea ce mai aveau, sperau să iasă în primăvară. Asta, dacă nu cumva iarna nu se încăpăţâna să mai rămână pe aceste meleaguri. Comandantul secţiei noastre a luat legătura cu centrul şi a fost stabilită o echipă de tăietori de lemne, formată din dreptul comun, care, sub escortă, bineînţeles, a pornit să doboare câţiva arbori din pădurea apropiată, Letea. Trei-patru zile, au lucrat deţinuţii aceia de drept comun, până au doborât, au despicat şi au retezat în bucăţi aproximativ egale lemnele pentru noi. Apoi, într-una din zile, comandantul a ordonat ca două brigăzi să fie încolonate pentru a ieşi pe poartă. Urma să transportăm lemnele pentru foc, mai cu seamă pentru focurile de la cazanele bucătăriei. Am pornit spre pădure. Eram aproximativ 70-80 de oameni. Aveam cu noi o escortă formată din şase militari, plus trei gardieni, înarmaţi şi ei. Pe timpul tăierii, cei de la centru nu avuseseră nici un fel de neplăceri, activitatea desfăşurându-se normal. Dar cu noi s-a întâmplat cu totul altceva. În dimineaţa aceea geroasă, abia ajunşi la marginea pădurii, am tresărit cu toţii, îngroziţi, când ne-a fost dat să auzim nişte urlete prelungite şi chiar un fel de lătrat ceva mai aparte. Fără nici-o dificultate, atât noi cât şi militarii în termen, împreună cu gardienii, ne-am dat seama că eram pur şi simplu aproape înconjuraţi de fiarele sălbatice. Am luat totuşi fiecare dintre noi câte un lemn în spinare. Militarii şi gardienii s-au postat imediat în jurul nostru, în poziţie de tragere. La dreapta noastră, dinspre comuna C.A. Rosetti, vedeam bine trei-patru dihănii. Dar la stânga, în partea dinspre malul Chiliei, se vedeau cam şase-şapte jivine. Dar nu eram siguri că nu erau mai multe. Lupii erau parcă aliniaţi chiar pe marginea pădurii. Stăteau pe

loc, urlând din când în când şi scoţând uneori câte un schelălăit înfricoşător. De unde apăruseră? Unul dintre gardienii cu care am stat de vorbă era de părere că lupii avuseseră bârlogul pe undeva prin pădure, dar că fuseseră deranjaţi - cum s-ar spune - de cei care făcuseră mult zgomot tăind lemnele înaintea noastră. Totuşi, pe cei de drept comun, dihăniile îi lăsaseră în pace. Nu era însă exclus, după cum a afirmat un alt gardian, să fi apărut din ţinuturile acelea aride, dinspre mare. În sfârşit, am pornit către lagăr cu mare atenţie şi spaimă. Au pornit, însă, şi sălbăticiunile pe urmele noastre. La un moment dat, am primit ordin să stăm pe loc. Comandantul escortei, un caporal în termen, a tras o rafală de armă automată în direcţia celor mai numeroşi, care erau probabil în haită. Se vede treaba că i-a întărâtat şi mai mult, deoarece s-au pornit să urle şi să schelălăie, de se cutremurau împrejurimile. Apoi, ceilalţi militari au primit ordin să deschidă focul în rafale. Parcă eram pe front, în plină încleştare cu inamicul. Probabil că auzind focuri de armă automată cei din lagăr s-au sesizat imediat. Cred că s-a dat alarma, fiindcă am văzut venind în întâmpinarea noastră vreo zece militari înarmaţi. Rafalele trase de către cei din escortă au fost eficiente, pentru că am observat cum întreaga haită s-a oprit, bulucindu-se peste cadavrele de lupi răpuşi de gloanţe. Ne-am continuat de astă dată drumul, ceva mai liniştiţi. Când am ajuns, însă, în apropierea lagărului, dinspre şosea venea direct în întâmpinarea noastră o namilă de lup cum numai în poveştile vânătoreşti ţi-l poţi imagina. Dar noi trăiam aievea. Cred că se rătăcise de semenii lui şi alerga speriat în neştire. Şeful de escortă s-a dovedit un ochitor bun. A tras în plin şi dihania s-a prăbuşit, dându-se peste cap. Apoi am auzit dezlănţuindu-se din nou, urlete cumplite. Dar ajunseserăm deja în lagăr. Nu eram atât de extenuaţi de greutatea pe care o purtasem în spate, cât îngroziţi de tot ce ni se întâmplase. Scăpasem însă, după ceva peripeţii, din gura lupilor.

PRIETENA NOASTRĂ "MOARTEA"

După nici o lună de zile de la sosirea noastră în lagărul de la Stoeneşti, o parte dintre noi au început să "cadă". Erau, în cea mai mare parte, oameni bătrâni, bolnavi, mulţi dintre ei neobişnuiţi cu

munca fizică. Dar îngrijorător era faptul că se aflau foarte mulți deținuți tineri care nu mai puteau ieși pe șantier. Majoritatea lor aveau ani mulți de detenție, executați deja prin penitenciare, și erau "roși" de zidurile acestora. Numai din brigada noastră eram trei care căzuserăm la pat. Eu eram cel mai tânăr. Dar, la nivelul întregului efectiv din saivanul nostru, numărul celor bolnavi era destul de mare. Dacă mulți alții se plângeau de stări de anemie, de epuizare fizica, peste mine dăduse o altă nenorocire. Aveam scaune diareice frecvente care mă făcuseră ca, după câteva zile, aproape să nu mă mai pot ridica din pat. În această situație, știam că lucrul cel mai bun de făcut era să nu mai mănânc. După ce că mâncarea era cum era (inconsistență), să-ți mai și întrerupi (cu bună știință) alimentația, era aproape moarte sigură. Dar nu aveam de ales. Așa am procedat. Aveam lângă mine, vecin cu patul, un biet om care abia se mai ținea pe picioare. Nu era prea în vârstă. Dacă avea 50-55 de ani. Dar era bolnav grav de plămâni și scuipa adeseori sânge. Se vedea bine că-i la capătul puterilor, pe marginea prăpastiei. Uneori striga aproape cu glas tare, de mi se rupea sufletul de mila lui.

- Doamne! Nu mă lăsa să mă mai chinui. Și Dumnezeu s-a îndurat de ruga lui. Nu după multă vreme trecea în lumea dreptilor.

Dar mai erau destule cazuri grele, când cei căzuți nu mai trăgeau nădejde să se mai poată ridica. Nici vorbă de asistență medicală în lagăr, atunci, la început. Regimul de înfometare voită pe care mi l-am impus a dat rezultate. După câteva zile de "post negru", scaunele au încetat bineînțeles și am început să mă deplasez de colo până colo. Eram însă anemiat din cale afară. Încetul cu încetul, mi-am revenit însă. Am putut chiar să ies pe șantier. Mi-au rămas însă tot timpul în minte suferințele celor care zăceau pe atunci neputincioși la pat, în chinuri grele. Și dacă mulți s-au prăpădit, de vină a fost, înainte de toate, cumplita foamete. Dacă regimul acela de alimentație s-ar fi îmbunătățit, poate că mulți dintre cei aflați în suferință n-ar mai fi fost nici atât de deprimați, de dărâmați fizicește și moralicește, rugându-și moartea, mulți dintre ei. Se spune că nu e bine, nu-i creștinește să-ți dorești moartea, niciodată. Pe mulți i-am auzit însă atunci rugându-se cu glas tare, implorând venirea grabnică a morții și m-am închinat în așternutul meu, cuprins de frică. Moartea prin inaniție, mai cu seamă, se dovedise de cele mai multe ori cea mai ușoară moarte.

Așa că, în situația în care ne găseam atunci, mulți dintre noi o așteptau pe "Doamna în negru" ca pe o prietenă dragă, venită să ne sară în ajutor, să ne curme pentru totdeauna lungul șir al patimilor. În ceea ce mă privește, n-am fost ispitit, cum s-ar spune, să-mi doresc moartea niciodată. Mi-am spus de cele mai multe ori în sinea mea că atâta cât mai am zile de la Cel de Sus, bune sau rele, trebuie neapărat să le trăiesc cum voi putea. Și poate că îndemnul acesta m-a făcut să supraviețuiesc. Am supraviețuit ca să pot să îndur pe mai departe, să observ și să țin mai cu seamă minte, pentru a putea, mai apoi, să scriu, toate câte le-am scris.

CAFEAUA

- Eram de câteva zile "pus bine" în arestul securității - povestește inginerul Lovin. Ancheta înainta destul de greu. S-ar spune că mai curând stătea pe loc de câtva timp - și asta datorită faptului că nu voiam nicicum să recunosc ceea ce mă silea anchetatorul meu să declar. Mă avertizase că va "schimba foaia", așa ca să fiu atent cum îmi voi "bea cafeaua". Ce foaie avea să schimbe și ce fel de cafea aveam să servesc, nu știam deocamdată. Dar iată că, într-o dimineața, chiar înainte de servitul mesei, se deschide ușa arestului și înăuntru pătrunde un subofițer mătăhălos, ciocolatiu la față și cu niște brațe pe măsura trupului. S-a așezat pe marginea patului, invitându-mă și pe mine să fac același lucru. Apoi a intrat direct în subiect:

- De ce nu vrei să recunoști că l-ai adăpostit pe fratele dumitale? Să știi că este în interesul mata'.

Deci ăsta era scopul vizitei, am realizat eu imediat.

- S-ar putea ivi o serie de complicații, încăpățânându-te ca, spre exemplu, acestea. Și pe dată m-am trezit cu o lovitură puternică în piept. M-am aplecat ușor în față, dar am primit imediat o altă lovitură teribilă după ceafa. Apoi a ieșit, la fel de degajat precum intrase.

După ce mi-am revenit în fire, am făcut imediat legătura cu ce îmi spusese anchetatorul. Deci, asta era, cu alte cuvinte, "cafeaua" despre care fusesem prevenit cum o "beau". Apoi, mi-a fost servită masa. Numai de așa ceva nu-mi ardea. Nu m-am atins de mâncare.

Clocoteam de nervi, dar eram şi oarecum ameţit din pricina loviturilor, cu toate că nu fuseseră prea multe. Fuseseră aplicate, însă, cu mult "profesionalism". Am fost dus apoi la anchetă. N-am pomenit însă nimic despre cele întâmplate. Aşteptam să fiu întrebat şi eram hotărât, fie ce-o fi, să-i spun câteva cuvinte tari anchetatorului.

A reluat vechea placă. Când a fost fratele meu ultima oară pe la mine, chiar dacă a trecut doar aşa, în fugă, să mă vadă. Am negat din nou că-l văzusem. Apoi mi-a mai pus câteva întrebări la care am răspuns destul de evaziv. În cele din urmă, m-a trimis în celula de arest. Mă aşteptam să fiu chemat din nou şi după-amiaza. Dar nu s-a mai deschis uşa până seara, când am cerut să merg la toaletă. Apoi, ceva mai târziu, când mă pregăteam de "stingere", s-a deschis din nou uşa şi a apărut gorila aceea. Iarăşi m-a luat în primire. De astă dată, ceva mai cu "sârg". După ce s-a săturat, şi el şi eu (mai cu seamă), a ieşit înjurând. În noaptea aceea n-a fost chip să mai închid măcar un ochi. Mă întorceam gemând în aşternut, chinuit de tot felul de gânduri. De fapt, nu-l mai văzusem pe fratele meu Tudorel (fost ofiţer în vechea armată) de mai bine de un an de zile, de când era "fugar", urmărit îndeaproape de securitate. În sfârşit, acum hărţuiala încetase. Îl arestaseră. Ca să fiu sincer, pe Tudorel îl revăzusem abia aici, în biroul de anchetă, acum câteva zile, când am fost "confruntaţi". Ce-i drept, îi trimiteam tot timpul diverse pachete cu de-ale gurii, bani şi alte mărunţişuri, avertizându-l că era căutat. Dar cum era să vorbesc despre toate aceste lucruri. Chiar dacă nu-l adăpostisem, mă făceam vinovat, totuşi, după legile comuniste, pentru că-l ajutasem material. Fratele meu nu mai trecuse pe la mine tocmai ca să nu-mi facă vreun rău, în eventualitatea că va fi arestat. Dar, uite că tot rău a ieşit, chiar dacă n-a venit pe la mine. Acum cred că îşi dădea şi el seama că voi avea de suferit pentru că nu-l denunţasem. Draconică lege. Să fii obligat să-ţi denunţi fraţii, părinţii, copiii, rudele apropiate. Doamne fereşte! Unde s-a mai pomenit în lume o astfel de lege. Desigur, numai în Marea Uniune. De acolo s-au inspirat, mai mult ca sigur, şi legiuitorii noştri blestemaţi. A doua zi după deşteptare, am fost luat din nou la tăvăleală.

"Cafeaua de dimineaţă", cum s-ar spune. Apoi am intrat în anchetă. Ca să pară mai convingător, anchetatorul mi-a servit şi el o "cafeluţă". Două palme zdravene. În cele din urmă, n-am mai putut răbda şi le-am spus tot ce ştiam, tot ce voiau să afle.

"Cafeaua" începuse să fie prea amară.

ULTIMA EXECUȚIE

Erau doi băieți tineri, doi militari în termen. Inițial fuseseră trei, dar cel de-al treilea rămăsese la Jilava să îngrașe pământul din "valea piersicilor". Iată, în cele ce urmeaza, povestea pe cât de tristă pe atât de adevărată a nenorocirii lor.

Dezertaseră în grup de la o unitate militară unde-și satisfăceau serviciul militar obligatoriu. Luaseră cu ei și armamentul din dotare, pistoale automate cu muniția aferentă. Voiau să ajungă cu tot dinadinsul în munti, pentru a se alătura unor grupări de rezistență, după cum știau din civilie că se mai află pe undeva prin creierii munților noștri. Bineînțeles că, imediat după dezertare, unitatea a fost alarmată. Au început să fie căutați. A fost alertată, se înțelege și securitatea care s-a pornit imediat pe urmele lor. Au fost urmăriți îndeaproape și, în cele din urma, au fost încercuiți la marginea unei comune, unde se aflau în căutare de hrană. Bineînțeles că au opus rezistență, atât cât s-a putut. Cel mai tânăr dintre ei s-a dovedit a fi și cel mai hotărât, luptând până la ultimul cartuș și făcând destul victime printre militarii din trupele de intervenție. Se spune că ar fi ucis chiar un ofițer. În cele din urmă, au fost capturați și transportați direct la "Ministerul de Interne" din capitală, unde au demarat imediat cercetările care n-au durat, până la urmă, decât o săptămână. Apoi, dosarul finalizat a fost preluat, ca de obicei de "procuratura militară". Dacă ar fi fost vorba, cel putin, de o dezertare simplă! Dar așa, cu armamentul din dotare și cu niscavai mortăciuni la activ, încadrarea juridică, cum era de așteptat, a fost extrem de severă. S-au judecat la una din instanțele militare ale capitalei (la Negru Vodă). Sentința a fost la fel de severă. Primul, cel mai tânăr dintre ei și cel care a tras în plin, a fost condamnat la moarte. Ceilalți doi, la câte douăzeci de ani muncă silnică, sentință rămasă definitivă fără dreptul de recurs. Toate acestea se întâmplau prin toamna anului 1963, cu câteva luni înaintea acelui decret de largă grațiere pentru deținuții politici (aprilie '64). Imediat după proces, au fost transferați cu o mașină-dubă la Jilava. Au fost coborâți din mașină în fața închisorii, cu cătușe pe mâini. Apoi au fost introduși în niște celule mici, individuale, chiar acolo, lângă punctul de control al porții. Întâi, au fost introduși cei doi condamnați la muncă silnică. Cel de-al treilea, condamnat la moarte,

a rămas pe loc în fața punctului de control. După vreo zece minute, s-a auzit o detunătură scurtă, înfundată. Pe moment, cei doi militari nu și-au dat seama ce se întâmplase. Apoi, după ce au fost scoși din celule, au văzut că cel de-al treilea lipsea. Bineînțeles că au realizat imediat ce se întâmplase. După o sumară percheziție, au fost duși la cameră, pe secția întâi a închisorii. Cei câțiva deținuți care se mai aflau înăuntru erau oameni vârstnici, care abia se mai țineau pe picioare în condițiile unui regim alimentar care lăsa mult de dorit. Au aflat cu acest prilej că în Jilava mai erau foarte puțini deținuți. Valul de arestări se subțiase considerabil. Aproape că încetase. Noroc că n-au stat mult în această temniță. Se vorbea frecvent de o plecare a celor valizi spre lagărele de muncă. Tot cu acest prilej au aflat că, oficial (aproape), execuțiile încetaseră. Doar cazuri deosebite, cum era și acesta, al celor trei tineri. Se mai vorbea de un decret de grațiere pentru deținuții politici, care întârzia, totuși, să apară. Apoi, într-una din zile, au fost scoși și puși pe dubă, cu destinația "DELTĂ". Așa au apărut în lagărul de la Grindu, întocmai ca niște relicve ale unui dezastru care, se pare, lua sfârșit.

CÂT DE FRUMOASĂ E LIBERTATEA

După ce ne-am înmânat fiecăruia dintre noi biletul de eliberare, comandantul lagărului ne-a spus:

- Fiți atenți, acolo unde mergeți, ce faceți, cum vă comportați, pentru ca înapoi să nu vă mai întoarceți! Nu de alta, dar nu mai are cine vă păzi. Am înțeles, desigur (chiar dacă a fost o glumă), că o dată cu eliberarea noastră urmau să fie disponibilizate și o parte din cadre, din gardienii care ne păzeau și ne supravegheau activitatea. Cu toate că mai era mult până să se lumineze de ziuă, am pornit, mergând pentru prima oară neîncadrați, nealiniați, în grupuri aproape dezordonate către debarcaderul de la Periprava. Ne însoțea totuși un gardian, în calitate de "ghid", cum s-ar spune, pentru a nu orbecăi aiurea prin întunericul care mai dăinuia încă peste liniștea aceea a unei nopți de aprilie.

În sfârşit, am ajuns. Era un mic ponton cu o cabină, unde urma să acosteze vasul ce urma să ne poarte către adevărata libertate. S-a auzit un zgomot înăbuşit de ape şi vaporul şi-a făcut apariţia. Ne-am strecurat, unul câte unul, pe pasarela îngustă, improvizată şi am urcat pe punte. Pe urmă, am coborât în compartimentul mare, ca un salon, de sub punte. Era şi lume civilă care s-a urcat de la Periprava. Bărbaţi, femei şi copii care s-au fixat toţi într-o parte a compartimentului, lăsându-ne nouă suficient spaţiu.

De altfel, civili eram şi noi, de astă dată. Am stat, cât am stat, singur pe o bancă. Apoi, mi-am amintit că sunt om liber şi, privind totuşi cu oarecare neîncredere jur-împrejur, am urcat de unul singur pe punte. M-a întâmpinat un revărsat magnific de zori peste apele argintii ale Chiliei şi o briză uşoară, dar destul de rece, a unui vânt, oricum, primăvăratic. Abia de se mai vedeau contururile oraşului Vâlcov, de pe celălalt mal a Chiliei. Am privit în stânga, spre malul nostru. Cu toată revărsarea puternică a zorilor mai stăruia încă o pâclă cenuşie. Apoi, deodată, din pâcla aceea, s-a desprins parcă chipul unei femei cu plete lungi, bălaie.

O femeie blondă, cu ochii mari, expresivi, nespus de frumoşi. Îi vedeam până şi trăsăturile feţei, atât îmi părea de aproape. Chipul ei exprima mulţumire şi bunătate. Fără îndoială, era ea. Cea mai dorită şi cea mai iubită cu adevărat. Venise să mă întâmpine. Era LIBERTATEA.

CUPRINS

Argument pentru rostul existenţei 7
Dosare secrete 9
O întâlnire nedorită 10
Femei în lanţuri 12
Cu o singură mână 13
Ultimul tren de noapte 15
Lumea nebunilor 17
Vânătoare de oameni 19
Dreptul de a muri 21
O altă faţă a morţii 22
Tăietorii de lemne 25
Colinde 26
Un om de omenie 28
Înger păzitor 30
Sondaj de opinie 31
Recurs în supraveghere 32
Dorul de libertate 34
Legea păgânilor 35
Epistolarii 37
Cu faţa la spate 39
Opere alese 43
Marş forţat 44
Patru zile de libertate 46
Profesorul de franceză 48
Reabilitare prin muncă forţată 50
Doctor la toate 51
Vestea cea mare 53
Un mormânt neobişnuit 54

Un Stradivarius autohton 56
Vulpea 57
Între cer şi pământ 58
Pâine şi tancuri 60
Metamorfoză 62
Piciorul de lemn 64
Ploaia 68
Printre prieteni dragi şi mai puţin prieteni 69
Aida 71
Lumina de la miezul nopţii 73
Două sentinţe, două pedepse 75
În liniştea nopţii 77
Pedeapsă în grup 79
La capătul răbdării 80
Pedeapsă pentru evadare 83
Asasinat în instanţă 85
Arta de a ucide 86
Orbul 87
O mică surpriză 89
Infractori politici de ocazie 90
Vizită de lucru 91
Cumplita sete 93
Omul legii 95
Îngerul morţii 96
De vorbă cu morţii 98
Viaţă de câine 100
Dragoste de ţigancă 102
Greva foamei 106
Condamnat pentru "iubire de ţară" 107
Amprente 109
Dreptul la apărare 111
Vinovată e legea 112
Un mare artist întemniţat 114

Celulă secretă 115
Pedeapsă suplimentară 117
Călătorie în vaagonul-dubă 118
Făt-Frumos de la securitate 120
Câinele roşu 122
Stele căzătoare 124
În calea lupilor 125
Prietena noastră "moartea" 126
Cafeaua 128
Ultima execuţie 130
Cât de frumoasă e libertatea 131

Tipărit la S.C. ALMA-Galaţi S.A.
sub comanda nr. 211 din 29.03.1999

Str. Crizantemelor nr. 8, 6200 Galaţi
Telefon: 036-473089, 473077
Fax: 036-412162

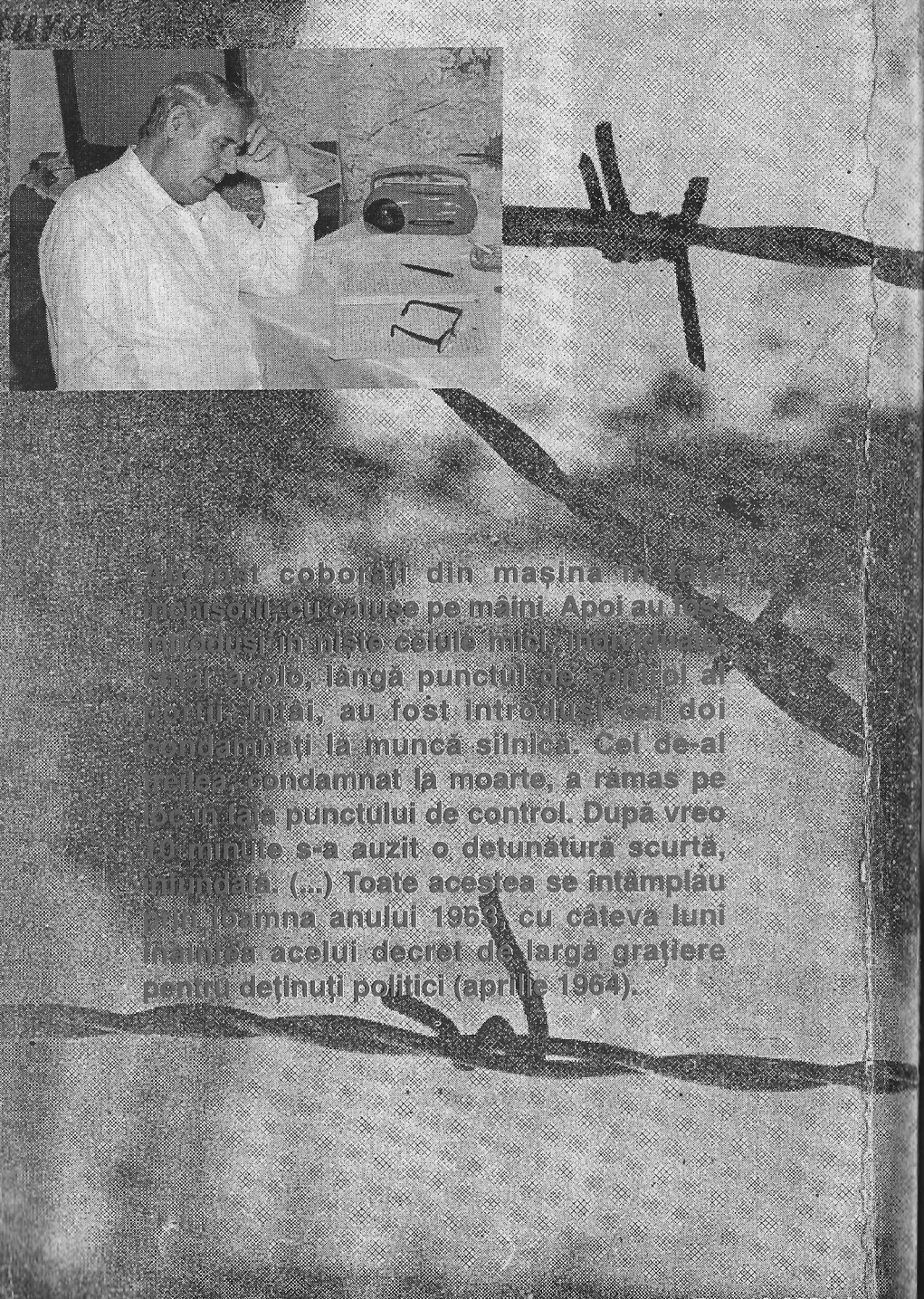

Au fost coborâți din mașină [illegible] [illegible], cu cătușe pe mâini. Apoi au fost introduși în niște celule mici, [illegible] [illegible], lângă punctul de control al [illegible] întâi, au fost introduși cei doi condamnați la muncă silnică. Cel de-al [illegible] condamnat la moarte, a rămas pe loc în fața punctului de control. După vreo [illegible] minute s-a auzit o detunătură scurtă, [illegible]. (...) Toate acestea se întâmplau [illegible] toamna anului 1963, cu câteva luni înaintea acelui decret de largă grațiere pentru deținuți politici (aprilie 1964).